

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SEÇİLMİŞ MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN
TOPLAM SİGORTA PRİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
EKONOMETRİK ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SümeYra ÖZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ASLAN

ARTVİN-2024

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Türkiye’de Seçilmiş Makro Ekonomik Değişkenlerin Toplam Sigorta Primi Üzerine Etkilerinin Ekonometrik Analizi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2024

Sümeysra ÖZ

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ASLAN danışmanlığında, **Sümeyra ÖZ** tarafından hazırlanan bu çalışma **25/11/2024** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **İktisat** Anabilim Dalı'nda **oy birliği/oy çokluğu** ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ASLAN	İmza:
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Orhan ŞİMŞEK	İmza:
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Adem Ruhan SÖNMEZ	İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

....../....../2024

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLO LİSTESİ.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
ÖZET	IX
SUMMARY.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA KAVRAMI VE SİGORTA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. SİGORTA VE RİSK KAVRAMI	2
1.1. Sigortanın Konusu ve Önemi.....	3
1.2. SİGORTANIN TARİHİ GELİŞİMİ	4
1.2.1. Dünyada Sigorta.....	5
1.2.2. Türkiye’de Sigorta.....	7
1.3. SİGORTA ANLAŞMASI VE TARAFLARI.....	9
1.4. SİGORTANIN TÜRLERİ.....	11
1.4.1. Sosyal Güvenlik Sigortaları	13
1.4.2. Özel Sigortalar	14
1.4.2.1. Hayat Sigortaları.....	16
1.4.2.2. Hayat Dışı Sigortalar	18
1.4.2.3. Bireysel Emeklilik Sistemi.....	20

1.5. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ	22
1.5.1. Azami İyi Niyet Prensibi	23
1.5.2. Sigortalananabilir Menfaat Prensibi.....	23
1.5.3. Tazminat Prensibi.....	24
1.5.4. Halefiyet ve Rücu Prensibi	25
1.5.5. Yakın Neden Prensibi	26
1.5.6. Hasara Katılım Prensibi.....	27
1.6. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN EKONOMİDEKİ YERİ	27
1.6.1. Sigortanın Temel İşlevleri	33
1.6.1.1. Sigortanın Mikro İşlevleri.....	34
1.6.1.2. Sigortanın Makro İşlevleri	35

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE SEÇİLMİŞ MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER

2. TOPLAM SİGORTA PRİMİ	38
2.1. EKONOMİK BÜYÜME	39
2.1.1. Ekonomik Büyüme ile Türk Sigorta Sektörü Arasındaki Bağlantı.....	41
2.2. FAİZ ORANLARI	44
2.2.1. Faizin Ekonomik Fonksiyonları.....	45
2.2.2. Faizin Sigorta Primi İle İlişkisi	47
2.3. GAYRİ SAFİ YURTİÇİ TASARRUFLAR.....	50
2.3.1. Türkiye'de İç Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme.....	51
2.3.2. Tasarrufların Sigorta Primi İle İlişkisi.....	53
2.4. BEKLENEN YAŞAM ARTIŞ HIZI.....	55
2.4.1. Beklenen Yaşam Süresinin Prim Üretimine Etkileri.....	56
2.5. HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ	60
2.5.1. Hoşnutsuzluk Endeksinin Değişkenleri.....	60

2.5.1.1. Enflasyon Oranı.....	64
2.5.1.2. İşsizlik Oranı	65
2.5.2. Hoşnutsuzluk Endeksi ile Sigorta Primi Arasındaki İlişki	67
2.6. DIŞA AÇIKLIK ENDEKSİ	70
2.6.1. Dışa Açıklığın Ekonomik Büyümeye ve Sigorta Primine Etkisi	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SEÇİLMİŞ MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN SİGORTA PRİM ÜRETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

3.1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	75
3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE VERİLERİN TANIMLANMASI.....	90
3.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler	92
3.2.2. Pearson Korelasyon Matrisi ve Varyans Artış Faktörü	93
3.2.3. Değişkenlerin Grafikleri	94
3.3. EKONOMETRİK YÖNTEM.....	95
3.3.1. Durağanlık Analizi	96
3.3.2. Genişletilmiş ARDL Sınır Testi Yaklaşımı	97
3.3.3. Toda Yamamoto Nedensellik Analizi	98
3.4. ANALİZ SONUÇLARI	98
3.4.1. Durağanlık Analizi	98
3.4.2. Bootstrap ile Eşbütünleşme Testi.....	101
3.4.3. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi.....	106
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	107
KAYNAKLAR.....	113
ÖZGEÇMİŞ	128

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Türkiye'deki Finans Sektörünün Aktif Büyüklükleri.....	30
Tablo 2: Prim Üretim Tutarları.....	30
Tablo 3: Sektörde Faaliyet Gösteren Aktörler.....	31
Tablo 4: Yabancı Sermaye ile Kurulmuş Şirketlerin Sayısı.....	31
Tablo 5: Branşlara Göre Prim Üretimi.....	32
Tablo 6: Prim Üretiminin Dağılımı.....	33
Tablo 7: Yıl Bazında Prim Üretimleri.....	39
Tablo 8: Toplam Prim (Milyar \$), Ekonomik Büyüme (%).....	43
Tablo 9: Toplam Prim (Milyar \$), Faiz Oranları (%)	48
Tablo 10: Yurt içi Tasarruflar 1998-2016	52
Tablo 11: Toplam Prim (Milyar \$), Yurt içi Tasarruflar (%).....	53
Tablo 12: Toplam Prim Üretimi (Milyar \$), Beklenen Yaşam Süresi.....	57
Tablo 13: Yıl bazında Enflasyon ve İşsizlik Oranları.....	62
Tablo 14: Toplam Prim (Milyar \$), Hoşnutsuzluk Endeksi.....	68
Tablo 15: Yıl bazında Toplam Sigorta Primi (Milyon \$) ve Dışa Açıklık Endeksi	73
Tablo 16: Modelde Kullanılan Değişkenler	91
Tablo 17: Değişkenlerle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler	92
Tablo 18: Pearson Korelasyon Testi	93
Tablo 19: Varyans Artış Faktörü (VIF)	94
Tablo 20: ADF-PP Birim Kök Test Sonuçları (Düzey)	99
Tablo 21: Değişkenlerin Lee Strazicich Durağanlık Testi.....	99
Tablo 22: Bootstrap ile Eş Bütünleşme Test Sonuçları	102
Tablo 23: Tanı Test Sonuçları	103
Tablo 24: Uzun Dönem Katsayılar	104
Tablo 25: Kısa Dönem Hata Düzeltme Katsayısı	105
Tablo 26: VAR Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi Sonuçları.....	106

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1: Sigorta Türleri	12
Şekil 2: Yıl Bazında Toplam Prim Üretimi ve Faiz Oranları Grafiği	49
Şekil 3: Yıl Bazında Toplam Prim Üretimi ve Yurt içi Tasarruf Oranları Grafiği	54
Şekil 4: Toplam Prim Üretimi (Milyar \$), Beklenen Yaşam Süresi Grafiği	59
Şekil 5: Orijinal Phillips Eğrisi	62
Şekil 6: Enflasyon ve İşsizlik Değişkeni Grafiği	63
Şekil 7: Toplam Prim Üretimi ve Hoşnutsuzluk Endeksi Grafiği.....	69
Şekil 8: Toplam Sigorta Primi ve Dışa Açıklık Endeksi Grafiği.....	74
Şekil 9: Serilerin Zaman Yolu Grafikleri	95
Şekil 10: SC'ye Göre Modellerin Uygunluk Dizilimi.....	102
Şekil 11: CUSUM ve CUSUM-SQ.....	104

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAĞ-KUR	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt içi Hasıla
KPK	: Kazanılmış Primler Karşılığı
MINT	: Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye Ekonomisi
MTK	: Muallak Tazminat Karşılığı
OECD	: Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TL	: Türk Lirası
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi

ÖZET

TÜRKİYE’DE SEÇİLMİŞ MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN TOPLAM SİGORTA PRİMİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Sigorta endüstrisinin finansal alan içerisindeki en kritik bileşenlerden biri olduğu yaygın olarak bilinen bir gerçektir. Bu durum, dünya genelindeki tüm ileri ekonomiler için geçerli bir tespittir. Sigorta endüstrisi, potansiyel risklere karşı insanları ve işletmeleri koruma altına alan bir alandır. Bu ilerlemede, ülkemizin sahip olduğu makroekonomik göstergelerin seviyesi büyük önem taşımaktadır.

Bu yüksek lisans tezinde, başlangıç olarak sigorta alanının temel kavramlarına dair genel bilgiler sunulmuştur. Devamında ekonomik büyüme ve sigorta endüstrisi için seçilmiş makroekonomik değişkenlerin sektörüyle arasındaki bağlantısı incelenmiştir. Son bölümde ise çalışmanın odağında sigorta prim üretimi ve prim üretimini etkileyen faktörler yer almaktadır. Çalışma kapsamında yapılan literatür çalışmalarıyla elde edilen bilgilere dayanarak sigorta primleri üzerinde önemli olduğu düşünülen altı farklı bağımsız değişken incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Sigorta Sektörü, Dünya ve Türkiye, Toplam Sigorta Prim ve Ekonomik Büyüme.

SUMMARY

ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE EFFECTS OF SELECTED MACROECONOMIC VARIABLES ON TOTAL INSURANCE PREMIUM IN TURKEY

It is a widely known fact that the insurance industry is one of the most critical components within the financial field. This is a valid finding for all advanced economies around the world. The insurance industry is a field that protects people and businesses against potential risks. In this progress, our country's macroeconomic indicators are of great importance.

In this master's thesis, general information about the basic concepts of the insurance field is presented as a start. Subsequently, the connection between economic growth and the selected macroeconomic variables for the insurance industry and the sector is examined. In the last section, the study focuses on insurance premium production and the factors affecting premium production. Based on the information obtained from the literature studies conducted within the scope of the study, six different independent variables thought to be influential on insurance premiums were examined.

Keywords: Insurance, Insurance Sector, World and Türkiye, Total Insurance Premium, Economic Growth

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Türkiye'de seçilmiş makroekonomik değişkenlerin toplam sigorta prim üretimi üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Sigorta sektörünün ekonomik önemi ve bu sektörün gelişimini etkileyen faktörlerin anlaşılması, bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

Çalışmamın hazırlanması sürecinde değerli bilgilerini, tecrübelerini ve anlayışlarını benden esirgememiş olan tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Aslan'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezin oluşturulma sürecinde en büyük destekçim olarak yanımda olan sevgili eşim Eren Öz'e ve tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sümeyra ÖZ

ARTVİN 2024

GİRİŞ

Herkesin bildiği gibi günlük yaşam belirsiz risklerle doludur. Bu risklerin fiziksel olarak ortadan kaldırılması mümkün olmadığı için insanlar bu risklerin ekonomik etkilerini en aza indirebilmek veya ortadan kaldırabilmek için çabalamışlar ve bir risk gerçekleştiğinde oluşabilecek zararı paylaşarak sigortacılık kavramını geliştirmişlerdir.

Sigortanın risk yönetimindeki kilit rolü göz önüne alındığında, ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi hayatları üzerindeki etkisi inkar edilemez. Özellikle dinamik olarak değişen ve her geçen gün karmaşıklaşan günümüz ekonomik, sosyal ve politik şartlarında, risk yönetimi çok daha kritik hale gelirken sigorta talebi de hızla yükselmektedir. Bu bağlamda, sigortanın ekonomik ve toplumsal ilerlemenin doğal bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Zaten sigorta terimi dayanışma düşüncesinin temelini oluşturur. Çünkü bireylerin her olası risk için önceden tedbir almaları, maddi kaynaklarını aşabilir. Aynı şekilde, işletmelerin güvence amaçlı fonları işlerinde tutmaları da üretim kapasitelerini azaltabilir. Bu sebeple sigorta bireylerin aynı tür risklerle karşılaşması durumunda bir araya gelerek ve tek başlarına taşıyamayacakları ekonomik darbeleri çoğunlukla paylaşarak önlemeye dayanır.

Sigorta sektörü, ekonomik gelişmenin ve finansal istikrarın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye gibi dinamik bir ekonomide, sigorta sektörünün büyüklüğü ve etkinliği, makroekonomik değişkenlerle yakından ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, Türkiye'de seçilmiş makroekonomik değişkenlerin toplam sigorta primi üretimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sigorta sektörünün ekonomik sistemdeki stratejik önemi ve bu sektörün gelişimini etkileyen faktörlerin derinlemesine anlaşılması, çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan ekonomik büyüme, faiz oranları, gayri safi yurt içi tasarruf, doğumda beklenen yaşam süresi, hoşnutsuzluk endeksi ve dışa açıklık endeksi gibi değişkenler, sigorta sektörünün ekonomik yapı ve toplumsal refahla ilişkisini anlamak için özenle seçilmiştir.

Bu çalışma, sektörü bir bütün olarak ele alması ve geniş kapsamlı bir analiz sunmasıyla önceki araştırmalardan ayrılmaktadır. Literatürde genellikle sınırlı sayıda değişkenle yapılan incelemelerin aksine, bu çalışmada güncel veriler ve ekonometrik analiz yöntemleri kullanılarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Özellikle, Bootstrap genişletilmiş ARDL yöntemi ile elde edilen bulgular, sigorta sektörünün makroekonomik değişkenlerle ilişkisine dair yeni ve değerli bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA KAVRAMI VE SİGORTA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. SİGORTA VE RİSK KAVRAMI

Sigorta ve risk, modern toplumların karmaşık ve dinamik yapısında önemli bir yer tutan kavramlardır. Her geçen gün daha da artan belirsizliklerle dolu bir dünyada, bireyler ve kurumlar, karşılaşılabilecekleri olası risklere karşı korunma ihtiyacı hissetmektedirler. Sigorta, bu ihtiyacın karşılanmasında önemli bir araç olarak öne çıkar.

Sigortanın tanımını yaparken öncelikli olarak risk kavramına değinmek gerekir. Risk: Sözlük ve kaynaklarda, kişinin zararına sebep olan ya da zarar verme düzeyi yüksek yapı barındıran durum veya nesne şeklinde tanımlanabilmektedir. Sigorta ile ilgili bütün kaynaklarda, ortaya çıkması ya da çıkarılması muhtemel bir tehlike veya zarara sebep olacak olayların gerçekleşmesi ihtimalinin yüksekliğini anlatmak için “riziko” kelimesinin kullanılmış olduğu görülmüştür. Risk kelimesinin bir diğer tanımı ise herhangi bir tehlikenin bir kıymete zarar verme ya da zararına sebep olma olasılığıdır şeklinde görülebilir. Kısaca toparlayacak olursak risk, tarafların iradeleri dışında oluşan, gerçekleşmemiş ancak gerçekleşme oranı çok yüksek olan ve hangi zaman dilimi içerisinde gerçekleşeceği asla belirlenmiş durumda olmayan, gerçekleştiği hususta ise madden ve manen büyük kayıplara sebep olan, belirsiz ve gelecekte ortaya çıkabilecek olan bir olaydır (Güneş, 1997).

Sigorta ise çeşitli riskler karşısında kişi veya kurumlara güvence imkânı veren bir araçtır. “Türk Ticaret Kanunu” içerisinde sigorta: “*Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.*” şekliyle tanımlanması yapılmaktadır (6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1956).

Bu noktada, sigorta ve risk kavramları birbirine bağlıdır. Sigorta, olası risklere karşı koruma sağlayarak birey ve işletmelerin belirsizlikle başa çıkmasına yardımcı olur. Aynı zamanda, toplum genelinde finansal istikrarın korunmasına da katkıda bulunur.

1.1. Sigortanın Konusu ve Önemi

Bugün, sosyal ve ekonomik faaliyetler bakımından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Ekonomideki ilerlemeler iş dünyasında hem bireyler arası hem de kurumsal mücadeleyi artırmıştır. Bu nedenle bireyler ve kurumlar kendilerini çok daha fazla güvende hissetmek için çaba sarf etmektedirler. Bu kendini güvende hissetmek başka bir deyişle garantiye alma ihtiyacı, sigortacılık sektörünün önemli bir temelini oluşturmaktadır. Sigortanın temel amacı bireylerin ve kurumların karşılaşılabilecekleri risklere karşı güvende hissetme isteğidir. Bu güvenliği sağlamak için olası zararlar önceden topluluk içinde dağıtılarak karşılanır. Sigorta devreye girdiğinde, ortaya çıkabilecek zararlar sigortacı tarafından karşılanır. Bu zararlar, aynı risk altındaki diğer sigortalılardan alınan primlerle finanse edilir. Riskin paylaşılması da sigortanın diğer bir temel unsuru olarak ortaya çıkar (Evren, 2007).

Sigorta ihtiyacı, gelecekte olası bir durumun bugün yaşanması sebebiyle sigortalının insan kaynakları, fiziksel varlıkları ve mali yükümlülükleri açısından potansiyel veya beklenmedik risklere karşı korunma arzusundan doğmaktadır. Gelecekteki olası risk, endişe artı stres kaynağı olarak görülmektedir. Sigorta, söz konusu riskin meydana gelmesi durumunda konu ile bağlantılı varlığın mevcut haline geri getirilmesi güvencesini veya hasarın telafisini sağlamaktadır (Karabulut, 1988). Sigortacılığın görevi, insan yaşamında mevcut olan ve tesadüfen ortaya çıkan, nicel ve para birimiyle değerlendirilebilir nitelikte olan her türlü riski yöneterek politik, sosyal ve ekonomik hayatta huzur ve sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktır.

Sigortayı başka ürünlerden farklı kılan temel özellik, sigortanın gelecekteki bir hizmet olması ve ileride ortaya çıkabilecek bir ihtiyacı karşılamak amacıyla edinilmesidir. Sigorta, maddi koruma sağlayan bir güvence biçimidir. Sigorta sektörünün var olma sebebi, can, mal ayrıca sorumluluk alanlarında güvence sağlamak ve bu bölgelerde ortaya çıkan risklerden kaynaklanan mali yükleri hafifletmektir (Aybay, 2002).

Ulusal kalkınma ve küresel pazarlara entegrasyon süreçleri, hem ekonomik hem de sosyal bir dizi risk unsurunu beraberinde getirmektedir. Ekonomik risk faktörleri arasında konjonktürel dalgalanmalar, teknolojik değişiklikler, yüksek enflasyon ortamı bulunurken; sosyal risk faktörleri arasındaki dikkatsizlik, sahtekârlık, sorumsuzluk ve hırsızlık gibi etkenler yer almaktadır. Aynı zamanda, insan kaynakları ve varlıklarda meydana gelen doğal afetler, su baskını, dolu, fırtına, deprem, yer kayması gibi durumlar ulusal kaynaklarda ve varlıklarda kayıplara sebep olabilmektedir. Hizmet sektöründe büyük bir önemi elde eden sigorta sektörü, milli kaynakların ve varlıkların karşılaşılabileceği riskleri minimuma indirme rolünü

üstlenmektedir. Sigorta faaliyetleri hem küresel ekonomik ilişkileri hem de ticareti artırıcı bir etkiye sahiptir. Sigorta şirketleri, yatırım araçlarından biridir. Bu kurumlar bünyesinde birçok çalışan istihdam etmekte ve bu çalışanlar gelirlerini buradan sağlamaktadırlar. Sigorta faaliyetlerinin ülke ekonomisi bakımından önemli bir yönü de tasarruflara kaynak sağlayan vergilere çok büyük katkılar sunmasıdır (Duman, 1990).

Sigorta, kredi imkanlarının genişletilmesinde etkili bir araçtır. Bankalardan ipotekle kredi çekilmesi işleminde, ipotek edilen varlıkların sigorta kapsamında olması durumunda bankaların kredi verme işlemleri basitleşmektedir (Alpay, 2001). Sigorta sayesinde insanların tasarruf etmek için ayıramadığı fonlar, sigortacılar vasıtasıyla tasarruf ile birlikte yatırıma yönlendirilir. Belirli bir zaman sonunda topluca ödemeler ya da aylık bağlanmasını garanti eden hayat sigortalarına yatırılan primler, en belirgin birikim araçlarından biridir. Bu bireysel fayda, sigortanın vermiş olduğu ekonomik avantajlarla birleştirildiğinde, sigorta bireylerin refah düzeylerini artırırken toplumun genel gelişimine ve toplumsal refah düzeyinin olumlu olarak değişmesine katkı sağlar.

Sigorta faaliyetleri, zararları karşılayarak işletmelerin faaliyetlerini durdurmasını ve de yatırımların azalmasını engellediği için ekonomide devre dışı bırakılacak yatırımların potansiyel gelir kaybını engeller. Bireylerin bakış açısından değerlendirildiğinde ise doğal afetler, sakatlık, yangın, hırsızlık, ölüm gibi risklerin gerçekleşmesinden kaynaklanabilecek sosyal ve ekonomik zorlukların, yoklukların ve felaketlerin önüne geçtiğinden, intiharların artmasını, huzursuzlukların ve aile dağılmalarının artmasını da engeller. Gelecek nesillerin sakin ve güvenilir bir ortamda büyümelerini temin eder. Sigorta, bireylere sağladığı güvenlik ile ulusal ekonomiyi de güçlendirir. Üretim faktörleri olan sermaye ve emeğin korunmasını temin eder, bu unsurlarda gerçekleşen azalmaların giderilmesini sağlar. Ayrıca sigorta, birçok ekonomik faaliyetin ilerlemesine katkıda da bulunabilir (Elbeyli, 2001). Bu durum, sigortanın yalnızca bireyin kişisel olarak değil, aynı zamanda ulusal düzeyde ülkeye sosyal ve de ekonomik olarak yarar sağladığı sonucunu doğurur.

1.2. SİGORTANIN TARİHİ GELİŞİMİ

Sigortacılığın evrimi, dünya genelinde ve Türkiye'de benzer trendlere sahip olmuştur. Ancak her coğrafyanın kendine özgü koşulları ve yasal düzenlemeleri, sigorta sektörünün evrimini şekillendirmiştir. Tarih boyunca, sigortacılık kavramı, insanların ticaret ve mal

kayıplarını paylaşma amacıyla oluşturdıkları dayanışma sistemlerinden başlayarak gelişmiştir. Bu süreçleri kendi başlıkları altında inceleyelim.

1.2.1. Dünyada Sigorta

Sigortacılık benzeri ilk uygulamalara, tarihsel olarak yaklaşık 4000 yıl önce Babillerde rastlanmaktadır. O zamanlar Babil ticaret merkezi konumundaydı ve sermaye sahipleri kervan tüccarlarına borç veriyorlardı. Bu sermaye sahipleri, kervanlar ya soyulduğunda ya da fidye ödemek zorunda kaldıklarında, tüccarların borçlarını silmeyi taahhüt ediyorlardı. Ancak borç tüccarlardan tahsil edildiğinde, taşınan riskin karşılığında asıl borç tutarından belirli bir ödeme alıyorlardı (Sergici, 2001).

Bu uygulama bir süre sonrasında Kral Hammurabi için önemli olduğundan yasallaştırıldı. Hammurabi Kanunlarının en önemli birincil özelliği kervanlara saldıran haydutların açtığı zararları diğer tüm kervanlar arasında bölüştürülmesidir. Bu riskin paylaşılmasının tarihteki ilk örneği kara taşımacılığıdır. MÖ 600'lü yıllarda, Hindular kredi anlaşmalarında sigorta benzeri özellikleri içeren uygulamalara başlamışlardır. Bu yapılan anlaşmalar, basit bir yapıya sahiptir ve sigorta fikrini toplumlarda geliştirerek sigortacılık alanında ilk adımları atma açısından önemlidir. Ayrıca Orta Çağ'da, bu tip kredi anlaşmaları evrim geçirerek deniz ödünçleri ve de nakliyat sigortalarının esasını oluşturmuştur (Bölükbaşı & Pamukçu, 2009).

Deniz ticaretinin ilerlemesiyle birlikte, Venedik, Floransa ve de Cenova gibi şehirlerde deniz sigortacılığı faaliyetleri yaygınlaşmıştır. Ekonomik koşulların evrimi, 14. yüzyıldan itibaren ticarete önemli ilerlemelere yol açtı. O dönemde, deniz ticaretinde öncü olan İtalya'da sigortaya olan ihtiyaç arttı ve deniz sigortası kavramı ilk kez bu bölgede ortaya çıktı. İlk sigorta sözleşmesi olarak kabul gören belge, 23 Ekim 1347 tarihinde İtalya'da bulunan Cenova Limanı'ndan kalkan Santa Clara isimindeki gemi Mayarko'ya giderken ki yükünü güvence altına almak amacıyla düzenlendi (Kayaköy Taş, 2015).

İlk deniz sigortacılığı faaliyetlerini, deniz ticareti çalışmalarıyla İtalyan tüccarlar başlatmış ve bir süre sonra da bu faaliyetleri İngiltere'ye yaymıştır. Bundan sonraki süreçte ise deniz sigortacılığı faaliyetleri İngiltere'de çok daha fazla gelişmiştir. Bu çerçevede, 1574'te İngiltere'de ilk sigorta şirketi kuruldu ve 1601'de sigortacılıkla ilgili düzenlemeler İngiliz hukuk sistemine entegre edildi (Çipil, 2008).

17. yy.ın 2. yarısında, sigortacılığın ilerlemesine önemli bir katkı sağlayan olaylardan biri, istatistik yöntem ve tekniklerin (olasılık hesapları) kullanılmaya başlanmasıdır (Sak, 2007).

Diğer bir önemli gelişme ise dünyadaki sigortacılık tarihinde Londra'da meydana gelen 1666 yılındaki büyük yangındır, bununla birlikte yangın sigortaları kavramı ilerleme göstermiştir. (Nomer & Yunak, 2000). Bu felaketin ardından İngiltere'de bir yangın bürosu ve de yangın sigorta işletmesi faaliyete geçmiştir. Bu olayları takip eden süreçte, Hollanda ve Almanya'da da benzer şekilde uygulamalar başlatılmasıyla sigortacılık bugünkü şeklini almıştır. (Özbolat, 2011).

Osmanlı İmparatorluğu'nda da, İngiltere'de yaşandığı gibi büyük yangınlar sonucunda, sigorta faaliyetlerinin eksikliği fark edilmiştir. 1865-1870 seneleri arasında İstanbul'un çeşitli bölgelerinde yaşanan büyük yangınlar, yabancı sigorta işletmelerinin dikkatini çekmiş ve ilgilerini artırmıştır (Timur, 1960). 1870 yılında gerçekleşen Pera yangınından sonra, yabancı sigorta işletmeleri temsilcilikler açarak faaliyetlerine başlamışlardır. 1872'de İngiliz ve 1878'de ilk Fransız şirket temsilcilikleri çalışmalarına başlamıştır. Bu durum, neticesinde sigortacılık sektörü ilerleme kaydedip büyümüştür (Çatıkkaş, 2017).

Sanayi devriminin ardından 19. yüzyılda ortaya çıkan teknolojik değişiklikler, Ferdi Kaza, Mühendislik ve Sorumluluk gibi sigorta alanlarının gelişmesine neden olmuştur. Bu ilerlemeler, sigorta talebinde bir artışa neden olarak sigorta talebini yükseltmiştir (Kayaköy Taş, 2015).

Otomobilin keşfinden sonra sigortacılık sektörü oldukça geniş ve yeni bir alanın çıkmasına neden olmuştur. 1880'ler ise otomobil sigortalarının başlangıcıdır. Bu sigortalar başlangıçta yavaş ilerleyen bir sektörken daha sonrasında otomobillerin, geleneksel atlı arabalara tercih edilmesiyle 20.yy başlarında çok daha hızlı gelişmiştir. Konutlar ve işyerleri için sigorta, İngiltere'de 1900'lerde geniş bir kullanım bulmaya başladı. Bu sayede sigorta türlerinin çeşitlendiği ve hayatın her alanına yayıldığı gözlemlenmektedir (Orhaner, 2013).

Bugün ise hayatımızın pek çok yerinde sigortacılık ürünlerine denk geliyoruz ve sigortacılık sektörü bilhassa gelişmiş ülkelerin ekonomisinin önemli bir parçası olarak giderek artan bir öneme sahiptir.

1.2.2. Türkiye’de Sigorta

Göçebe yaşam tarzları ile Türkler Orta Asya’da hayatlarını idame ettirirken mallarını, mülklerini hatta canlarının güvenliği gibi konuları önemsememiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nda ise dini yönden uygun görülmeyen nedenlerden dolayı bazı önemli teşebbüsler haricinde sigorta fikrinde önemli bir ilerleme kaydedilememiştir (Hızlı, 2007). Bu nedenle, bu bölümün temelini oluşturan ve birçok incelemede belirtildiği gibi Türklerin Sigorta tarihi konusu 1870’te gerçekleşen Pera (Beyoğlu) yangını ile anlatmaya başlamak yerine, tüm sigorta faaliyetleri 1924 senesine kadar yabancıların kontrolü altında gerçekleştirildiğinin ifade edilmesi daha doğru olacaktır (Özbolet, 2004).

Türkiye’de sigortacılık faaliyetleri 19.yy.a kadar istenilen düzeyde gelişme kaydetmemiş fakat 19.yy.ın yarısına kadar toplumun maruz kaldığı zararları karşılamak için bazı köylerde çeşit çeşit dernekler ve dayanışma kuruluşları oluşturulmuştur. Ancak bu kuruluşların genel anlamda sigorta olduğunu belirtmek zordur. Fakat daha sonrasında İstanbul’da meydana gelen büyük yangınlar ve yol açtığı zararlar, sigortaya olan ihtiyacın ortaya çıkmasına neden oldu. Bu sebeple, Türkiye’de ilk sigortacılık faaliyetleri 1872 senesinde Sun ve de Northern British isimli İngiliz firmalarının İstanbul’da şubelerini açmasıyla gerçekleştirildi (Tunay, 2005).

1878 senesinde, İngilizlerin ardından Fransızlar da Türkiye’de sigortacılık sektöründe faaliyetlerine başlamışlardır. Ardından Alman, İtalyan ve İsviçreli sigorta firmalarının da çalışmaları görülmüştür. Bu zamanlarda Türkiye’de sigortaya dair herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmaması, yabancı kaynaklı firmaların denetimsiz bir biçimde sigorta işlemlerini gerçekleştirmesine yol açmıştır. Yabancı merkezli bu şirketler, kendi ana dillerinde yapılan sigorta poliçelerini hazırlayıp taraflar arasında anlaşmazlık çıkması durumunda da kendi firmalarının merkezlerinin bulunduğu devletlerin mahkemelerinde problemleri çözmeye çalışmışlardır. Bu nedenle taraflardan birinin tek taraflı olarak poliçeyi sona erdirmeye ya da zararın ödenmemesi gibi art niyetli davranışlar oldukça yaygın olarak karşılaşılan durumlar arasında yer almıştır (Ayhan, 2017). Bu durumda, "*Osmanlı Umum Sigorta Şirketi*", 1893 senesinde ilk milli sigorta firmasını faaliyete geçirmiştir (Özbolet, 2011).

Gelecekte sigortacılık sisteminin belirli bir düzen içinde oluşturulması amacıyla yabancı sigorta firmalarının bir araya gelerek ortak hareket etme meselesi gündeme gelmiştir. 12 Temmuz 1900 tarihinde, 43’ü yabancı olan toplam 44 sigorta firması birlikte hareket ederek sabit yangın fiyatlandırması üzerinde anlaşmışlardır. Bu tarife Türkiye’de ilk olarak

kaydedilmiştir. Süregelen denetim kurulu bu tarife ile birlikte oluşturulmuştur. Ayrıca Yangın Sigorta firmalarının Sendikası ismiyle bir örgüt kurulması kararı alınmıştır. Söz konusu sendika, “*Londra'daki Fire Office Committee'den*” gelen direktifler doğrultusunda faaliyetlerine devam ederken yangınlara zamanında müdahale ederek büyük zararların önüne geçmiştir. Bu arada çıkan yangınların sebeplerinin araştırılması hedefiyle Fasman isminde örgüt kurulmuştur. Sendikanın bütün bu pozitif çabalarına rağmen sigorta firmaların tamamı sendikaya üye olmayarak haksız rekabeti sürdürmüş ve alınan bu kararların aksi yönünde davranışlar sergilemeye devam etmişlerdir. 1908 ve 1914 senesi arasında gerçekleşen yasal düzenlemelerle yabancı firmaların denetim altına alınması amaçlanmış, 1914 senesinde yürürlüğe giren kanun ile de yabancı firmalara vergi ödeme ve teminat gösterme zorunluluğu getirilmiştir. Bunun üzerine Sendikanın ismi “*Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri*” şeklinde değiştirilmiştir. Bu yeniliklerle birlikte yabancı firmalar, Türklerle ortaklık kurma yöntemine gitmişlerdir (Ayhan, 2017).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra yerli kaynaklardan destek alan sigorta firmaları kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde, sigorta firmalarının etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve reasürans faaliyetlerinin düzenli bir biçimde yürütülebilmesi için bazı yasal düzenlemeler üstünde çalışılmıştır. 1924 yılında çıkan bir kanunla birlikte sigorta firmaları arasındaki yazışmaların dilinin Türkçe olması zorunluluğu getirilmiş sigorta poliçelerindeki İngilizce ve Fransızca düzenlemelerin uygulaması sona erdirilmiştir. Sigorta sektörünün bu durumu toplumsal katılımın artmasına yardımcı olmuştur. Cumhuriyetten sonraki dönemde ise Sigorta Kulübü oluşturulmuş ve bu oluşum zaman içinde “*Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSB)*” olarak evrim geçirmiştir. 1929'da, dünya genelinde bir ilk olarak sadece reasürans terimini kullanarak faaliyete geçen Milli Reasürans kuruluşu kurulmuştur. Faaliyete geçişiyle birlikte Türkiye'de milli ve yabancı sigorta firmalarına topladıkları primi ikiye bölerek yarısını Milli Reasürans'a aktarma yükümlülüğü getirilmiştir (Engin & Karakuş, 2020).

Giderek güçlenen ve sürdürdüğü gelişimle sigortacılık sektörü 1932 senesinde 40'a yakın firmaya ulaşmıştır. Bunun üzerine 1939 senesinde ise Ticaret Bakanlığı bünyesine alınmıştır. Ancak bu firmalar arasında özel sermayeli kurulan firma bulunmamaktadır. 1942 senesinde, özel sermayeye sahip ilk sigorta firması Doğan Sigorta olmuştur. 1950 senesinde tek parti yönetiminden çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte özel sigorta firmalarının kurulması süreci kolaylaşmıştır. Bu durum üzerine 1959 senesinde sigorta firmalarının denetimine ilişkin kanun yürürlüğe sokulmuştur. Söz konusu kanun “*Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında 7397 Sayılı Kanun*”dur (Bezirci & Karasioğlu, 2011). Bu kanunla birlikte, 1927 senesindeki

denetimle ilgili kanun geçerliliğini yitirirken 1950 senesi sonrasında ekonomide gerçekleşen hızlı ve tam kapsamlı büyüme, sigorta sektöründe de belirginleşmiştir. 1970'li senelere gelindiğinde yerli firmaların sayısı 20'nin üzerindeydi ve sigorta pazarındaki payları %90'ı geçmişti. Farklı gelişmelere rağmen 1959 senesindeki kanun 1987 senesine kadar mühim bir değişikliğe uğramadı. Duyulan ihtiyaca cevaben, 1987 senesinde yürürlüğe giren 3379 sayılı kanun ile 7397 sayılı kanunda köklü ve mühim değişiklikler gerçekleştirildi. Bu revizyonun hedefleri, hukuki alandaki eksiklikleri gidermek, sigorta şirketlerini finansal açıdan güçlendirmek ve sigorta araçlarının konumunu yeniden düzenlemek şeklinde sıralanabilir (Erdoğan, 2013). Bu demek oluyor ki Türkiye'de sigortacılık sektörü ivme kazanarak genişleyen bir sektör haline gelmektedir.

Türkiye'de sigorta sektörü, 1990 senesinde ilk olarak *"Kaza Sigortaları, Mühendislik Sigortaları ve Zirai Sigorta"* tarifelerinin serbestleşmesiyle daha sonra da *"Yangın ve Nakliyat Sigortaları"* dallarında serbestleşen tarife faaliyetleriyle dinamik yapıya sahip olmuş ve serbest rekabetin hüküm sürdüğü, serbest piyasa koşullarına daha uygun bir pazar haline dönüşmüştür (Salimi Altan, 2010).

1.3. SİGORTA ANLAŞMASI VE TARAFLARI

Dünya genelindeki riskler ve belirsizliklerin doğurabileceği ekonomik zararların yönetilmesi ve potansiyel ekonomik kayıpların telafi edilmesi sigorta sektöründe kritik bir rol oynamaktadır. Potansiyel kayıpların yönetilmesini kolaylaştırmak ve finansal piyasalarda düzeni sağlamak amacıyla sigorta sözleşmeleri mecburidir denilebilir. Yani özetleyecek olursak sigorta sözleşmeleri; küresel riskin aynı zamanda belirsizliklerin neden olduğu ekonomik zararları dizginlemekte, potansiyel ekonomik zararların telafi edilmesine katkıda bulunmakta, sigorta güvencesi ile birlikte riskin yönetimini basitleştirmekte ve de finansal piyasaların stabilitesi, genişlemesi ve sağlıklı büyümesi için kritik bir rol oynamaktadır (Yıldırım, Eryılmaz, & Büyükarıkan, 2020).

TTK'de sigorta sözleşmesinin açıklamasına yer verilmiştir. 1401. madde der ki: *"Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir"* (6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2011). Kanun içinde yer alan bu tanımlama,

doktrinde genel olarak eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin etkisiyle sigorta sözleşmesine dair oldukça çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Fakat yine de genel itibariyle bu tanımı baz alabiliriz.

Sigorta poliçesinin başlaması, sigortacının yükümlülüğünün başlangıcı manasına gelmemektedir. Sigortacının yükümlülükleri, eğer sigorta priminin tümü ödenmişse veya aksitli bir şekilde ödeniyorsa birinci taksitin ödenmesiyle başlar.

Sigorta sözleşmesi:

- Poliçede belirtilen sürenin dolmasıyla,
- Sigortaya konu olan durumun ortadan kalkmasıyla,
- Birtakım sigorta türlerinde riskin gerçekleşmesiyle,
- Kısmi hasar durumlarında,
- Taraflar arasında yapılan anlaşmayla,
- Bir tarafın fesih hakkını işleme koymasıyla,
- Son olarak prim ödemesi ile sona erer (Yazgan, 1999).

Sigorta sözleşmesinde taraflar ve ilgililer mevcuttur. Bunlara değinecek olursak: Sigorta sözleşmesindeki taraflar sigortacı ve sigorta ettiren olarak ikiye ayrılır. Sigortacı, sigorta sözleşmesinin sağlayıcısı olarak faaliyet gösteren bir profesyoneldir. Sigorta alan kişiler veya kuruluşlar, belirli bir ödeme karşılığında sigortacıdan teminat alır. Sigortacı, bu ödemeleri kabul ederek müşterinin karşılaşılabileceği belirli risklere karşı finansal koruma sağlar. Teminat altına alınan riskler sonucunda ortaya çıkan zararlar durumunda, sigortacı sorumluluklarını yerine getirerek müşteriyi maddi kayıplardan koruma görevini üstlenir (Atalay, 2019). Sigorta ettiren ise bir sigorta poliçesi düzenlemek veya sigorta yaptırmak isteyen kişiyi ifade eder. Bu kişi, sigorta poliçesinin sahibi veya sigortalıdır ve sigorta şirketiyle belirli bir risk karşılığında anlaşma yapar. Sigorta ettiren poliçenin şartlarına uyan bir birey veya kuruluş olabilir. Sigorta ettiren, genellikle sigorta şirketiyle iletişim kurarak poliçe düzenleme sürecini başlatan ve gerektiğinde prim ödemelerini gerçekleştiren kişidir (Er, 2022).

Sigorta anlaşmasında taraf olmamakla beraber, anlaşmada belirlenen riskin meydana gelmesi durumunda genellikle sigorta tazminatını veya bedelini talep etme hakkı olan kişiler ilgililerdir. Bu kişiler, sigortalı ve hak sahibi anlamına gelen lehtar ve zarar görmüş olan 3. kişiler olarak sınıflandırılabilir.

Bazı durumlarda, sigorta sözleşmesi yapan kişi, sözleşmeyi kendi adı ve hesabına yapmak istemeyebilir. Örnek verecek olursak bir baba çocukları için birikimli hayat sigortası yaptırıp primlerini ödeyebilir veya çocukları için aldığı evin sigorta poliçesindeki primi

ödeyebilir. Riziko gerçekleşirse teminatların ödenmesini çocuklar isteyebilir. Bu gibi durumlarda, sigorta poliçesi başka bir kişi tarafından sigortalı lehine yapılmış olur. Yani sigorta poliçesinden doğan tüm haklar sigortalıya aittir. TTK'nin 1454. Maddesinde bu durumdan açıkça söz edilmiştir. Sigorta poliçesinde 3. şahsın menfaati korunuyorsa, poliçeye katılmamış olmasına rağmen, lehine poliçe yapılan 3. şahsa sigortalı adı verilir (Çeker, 2018). Zarar sigortalarında yer alan sigortalı, teminat kapsamında olan ve sigorta poliçesinden faydalanan kişidir. Can sigortalarında yer alan sigortalı ise yaşamı devam eden veya ölüm durumunun meydana geldiği kişidir (Yazıcıoğlu & Atamer, 2012). Sigorta poliçesinden doğan yükümlülükler sigorta ettiren kişiye ait iken haklar ise sadece sigortalı olan kişiye aittir. Yani sigorta poliçesi, kimi koruma altına alıyorsa o kişi sigortalıdır ve sözleşme ekonomik çıkarlarını garanti altına almaktadır. Bu arada bir bireyin fiil ehliyetine sahip olmamasına rağmen sigortalı olabileceğini de altını çizmek gerekir.

Sigortada lehtar, poliçe hükmüne göre bir ödemenin veya teminatın yararlanıcısını ifade eder. Bir zarar durumunda veya poliçe kapsamındaki diğer olaylarda ödeme yapıldığında, bu ödeme lehtara, yani belirli bir kişiye veya kuruluşa yapılır. Bu durumda lehtar gerçek ya da tüzel kişiler olabilir. Lehtarın kim olduğu poliçede belirtilir ve bu bilgi, ödemelerin doğru kişiye yapılmasını sağlar. Kısacası lehtar, sigorta poliçesinden kaynaklanan hakları talep etme yetkisine sahiptir (Ülgen, 2016).

Zarar gören 3. kişiler sorumluluk sigortası kapsamında, poliçede farklı bir hüküm bulunmadığı sürece, sigorta süresi boyunca meydana gelen bir durumdan kaynaklanan sorumluluk nedeniyle zarar gören kişiye, sigorta sözleşmesinde belirtilen miktar, tazminat olarak ödenir. Zarar gören, aslen sözleşmenin tarafı olmasa da uğradığı zararın sigortada belirlenen tutara kadar olan bölümünün tazminini, süreç içerisinde doğrudan sigortacıdan talep edebilir. Bu durum TTK'nin 1473. maddesinde belirtilmiştir (Atalay, 2019).

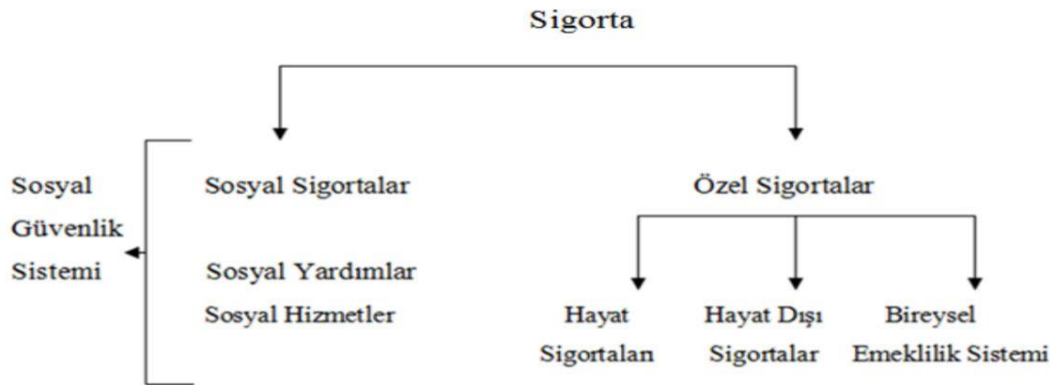
1.4. SİGORTANIN TÜRLERİ

İnsanlar başlarına gelebilecek tehlikelerle ve belirsizliklerle dolu bu evrende varlık gösterirken yaşam kalitelerini yükseltmek ve kendilerini güvence altına almak için riskleri minimize etmeye çalışmaktadır. Bu perspektifle insanlık tarihi, oluşabilecek riskleri minimize etme gayretlerinin tarihi gibi de düşünülebilir. Sigorta, potansiyel riskleri en aza indirme veya tamamen ortadan kaldırma hedefiyle gelişmiş ve değişim geçirmiştir. Temel olarak bu finansal araç, olası zararları minimize etmek ve bireyleri belirsizliklere karşı koruma altına almak

amacıyla ortaya çıkmıştır ve zaman içinde evrimleşmiştir. Yani sigorta, finansal güvenlik sağlayan bir araç olarak hayatımızda önemli bir yer tutmaktadır.

Günümüzdeki hızlı değişim ve dönüşüm süreci, insanların ihtiyaçlarını sürekli olarak çeşitlendirirken devlet politikalarının da bu dinamiklere uygun olarak evrim geçirdiği gözlemlenmektedir. Bu değişim, hizmet sunumlarını çeşitlendirmekte ve özellikle finansal güvenliği sağlamaya yönelik önemli bir araç olan sigorta sektörünü etkilemektedir. Tekrarlayacak olursak sigortanın temel amacı, belirsizliklerle ve risklerle başa çıkma ihtiyacını karşılamak ve bu bağlamda bireyleri koruma altına alarak finansal güvence sağlamaktır.

Bu evrim sürecinde, sigorta hizmetlerinin genel bir sınıflandırması, riski satın alan ve sigorta hizmeti sağlayan kurumun niteliğine dayanmaktadır. Bu bağlamda en temel ve yaygın sınıflandırma, sigorta hizmeti sunan kurumun kamuya ait mi yoksa özel sektöre mi ait olduğu üzerinedir. Kamusal ve özel sektör sigortaları, bu sınıflandırmanın temelini oluşturarak farklı niteliklere sahip sigorta hizmetlerini tanımlamaktadır.

Şekil 1: Sigorta Türleri

Kaynak: (Gümüş & Özdemir, 2018)

Devlet politikalarının belirleyici olduğu sosyal sigortalar, genellikle geniş kapsamlı toplumsal güvenlik ağlarını içerir ve bireylerin temel ihtiyaçlarına odaklanır. Öte yandan, özel sektör işletmeleri tarafından sunulan sigortalar, bireylerin özel taleplerine yönelik esneklik sunar ve genellikle özelleştirilmiş hizmetler verir.

Bu çerçevede, özel sigortalar ve sosyal sigortalar arasındaki temel ayrım, sigorta hizmetinin sağlayıcısının niteliği üzerine kurulmuştur. Bu başlık altında, bu iki temel

sınıflandırmanın ötesine geçerek sigorta sektöründeki evrimi, günümüzdeki çeşitlenmeyi ve bu çeşitliliğin bireyler üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Bütün bu sigorta sözleşmeleri, kanun ya da sigorta genel şartlarının öngörülen şekliyle tanınmazlık hususu taşıyan belirlenmiş olayların ekonomik ve sosyal sonuçlarına karşı koruma sağlamayı amaçlamaktadır (Engin & Karakuş, 2020).

1.4.1. Sosyal Güvenlik Sigortaları

İnsan, varoluşundan bu yana hayatının çeşitli aşamalarında karşılaşılabileceği belirsizliklere karşı güvence altına alınma ve ilerleyen zamanlarından emin olma gerekliliğini duymuştur. Bu amacı gerçekleştirmek için insanlar, hem bireysel hem de toplu olarak tedbirler almaya çabalamışlardır. Bu tedbirler, ilk çağlarda düzenli bir yapıdan oldukça uzak olarak bireysel ölçeklerde uygulanmıştır. Fakat 20.yy.la gelindiğinde hem sosyal adaleti hem de sosyal refahı artırmayı amaçlayan sosyal devletin gün yüzüne çıkmasıyla beraber bu tedbirler sosyal güvenlik sistemi adı altına dahil edilmeye başlanmıştır (Dilik, 1988). Zaman içinde, sosyal güvenlik kavramının daha geniş kapsamlı bir şekilde ele alınması konusunda eğilimler meydana çıkmıştır ve sosyal güvenlik, bireylerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri ekonomik ve sosyal risklere karşı koruma sağlamayı amaçlayan kapsamlı bir kavram halini almıştır. Bu sistem, genellikle devlet tarafından yönetilir ve finanse edilir. Bu durumdan dolayı kar amacı gütmeyiz. Sosyal güvenlik, bireylerin yaşlılık, hastalık, işsizlik, kaza, doğum gibi çeşitli risklere karşı ekonomik güvenliklerini sağlamayı hedefler. Bu hizmetler, bireylerin yaşamlarındaki çeşitli aşamalarda karşılaşılabilecekleri belirsizliklere ve zorluklara karşı maddi destek ve güvence sağlamayı amaçlar. Sosyal güvenlik, sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumun genel refahını artırmayı ve sosyal adaleti tesis etmeyi hedefler (Gerek, 2000). Bu bağlamda, sosyal güvenlik kavramı, modern toplumların vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiş devletlerin ve toplumların dayanışma ilkesine dayanan bir sosyal güvence sistemini oluşturmalarını sağlamıştır (Oral, 2001).

Sigortanın genel yapısı ve koşulları, devletin çıkardığı yasalarla belirlenmektedir. Bu sebeple, zorunlu bir katılımı içerir yani bağlayıcılığı vardır. Başka bir deyişle çalışanlar için sosyal güvenlik sigortasına dahil olmak mecburidir. Bir birey bir işe başladığında, sigorta işlemi de zorunlu olarak yapılır. Primler, çalışanlar ve işverenlerden tahsil edilir fakat bu primler risklere ve risk türlerine göre değişiklik göstermez. Bunun yerine bu primler, meslek gruplarına

ve gelir kategorilerine göre belirlenir, yani vergilendirmedeki gelir gruplarına bağı olarak belirlenir.

Bu arada kısaca şundan da bahsetmek gerekir ki; belirli kuruluşlar sosyal sigortaları yapabilir. Türkiye'de hizmet veren sosyal sigorta kuruluşu *Sosyal Güvenlik Kurum (SGK)*dir. SGK, 5502 Sayılı *Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu* 'nun kabul edildiği 16 Mayıs 2006 tarihinde oluşturulmuş devlet kurumudur; bu kanunla *Sosyal Sigortalar Kurumu(SSK)*, *Bağ-Kur* ve *Emekli Sandığı* gibi kurumlara devredilmiştir. Ana hedefi: Sosyal sigortacılık prensiplerine dayalı, etkili, adil, kolay ulaşılabilir, matematiksel ve mali açıdan devam edilebilir, çağdaş standartlara uygun bir sosyal güvenlik sistemi uygulamaktır (SGK, 2023).

1.4.2. Özel Sigortalar

Küresel ekonomilerin giderek daha fazla entegre olması ve sermayenin uluslararası düzeyde serbestleşmesi, hükümetlerin ayrıntılı refah politikalarını hayata geçirme ve finanse etme yeteneklerini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Küresel rekabetin etkisi, bir yandan devletleri işgücü maliyetlerini azaltmaya zorlarken diğer yandan ülke vatandaşlarının sosyal güvenlik sistemlerine ciddi zararlar vermiştir. Bu durum, ülke nüfusunun büyük bir kısmının sosyal güvenlik alanının dışında kalmasına neden olmuştur (Özsucu, 2003).

Bu nedenle, sosyal güvenlik sistemine ait olan sosyal sigortaların çeşitli sebeplerle kişilerin beklentilerini yeteri ölçüde karşılayamaması, sosyal sigortalar sistemine ilaveten özel sigortalar sisteminin gündeme gelmesine yol açmıştır. Aslında bir ülkede sosyal güvenlik sistemine ve benimsenen modele bağı olarak sosyal güvenlik araçları değişiklik gösterebilir ancak yine de en genel ve yaygın kullanılan araç sosyal sigortalardır. Çünkü genelde zorunludur ve devlet eliyle yürütülür (Baylan, 2014). Çoğunlukla gelişmiş düzeydeki ülkelerde, nüfusun çok büyük bir bölümü, sosyal sigorta hizmetleriyle güvence altındayken, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde sosyal sigortaların kapsamı içinde bulunan nüfus oranı çok daha sınırlıdır. Özellikle işsizliğin arttığı ülkelerde, kişilerin sosyal sigortalar nezdinde korunması, koruma dışında kalan kişilere göre avantajlı olduğu bir durum oluşturur. Zayıf bir ekonomiye sahip olan ülkeler ve kendini geliştirmekte olan ülkelerde, bazı kesimlerin herhangi bir sosyal güvenceden mahrum olması, bunların dışında kalan kesimin ise neredeyse tüm uzun ve kısa süreli sigortalardan faydalanabilmesi, ülkelerdeki var olan sosyal veya ekonomik sorunları daha da ağırlaştıran bir durumu ortaya koymaktadır. Bu sebeple, toplum içindeki huzur ve barışı temin etmek adına sosyal güvenlik krizinin çözüm yolları detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu

özüm yolları, özellikle sosyal sigortalara yönelik yapılacak reformlarla ilişkilendirilmiştir. Bazı reform önerileri oldukça köklü bir yaklaşım benimsemiş ve sosyal sigortaların tamamen ortadan kaldırılması önerilmiş, bu işlemin tamamen özel sigorta şirketleri tarafından gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda Şili'de, özel sigortaların sosyal sigortaların yerini alması durumu örnek olarak verilebilir (Işık Erol, 2019). Fakat bazı ülkelerde, gerçekleştirilen reformlar sonucunda, sosyal sigortaların yanında özel sigortalar da uygulamaya dahil edilmiştir (Kara & Yıldız, 2016).

Bütün bunlardan yola çıkarak özel sigortaların tanımını şu şekilde yapabiliriz: Gerçek kişiler veya tüzel kişilere ait riskleri devretmek amacıyla ihtiyari ya da zorunlu olarak satın alınan sigortalardır (Atalay A. , 2004). Ayrıca özel sigortalarda gönüllülük söz konusudur ve devlet tarafından herhangi bir zorlama yoktur.

Özel sigortaları anlamak için sosyal sigortalar ile arasındaki farkların temel işleyişini kavramak önemlidir. Sosyal sigortalar genellikle devlet tarafından sağlanan, geniş bir nüfusu kapsayan sosyal güvenlik sistemlerini ifade eder. Özel sigortalar ise genellikle bireylerin veya kuruluşların özel sigorta şirketlerinden satın aldığı poliçelerdir. Genellikle bireyin veya kuruluşun ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre özelleştirilebilir. Bu sigortalar, belirli durumlar için finansal koruma sağlamayı amaçlar. Ayrıca prim miktarı, sigorta konusu riskin boyutuna göre belirlenir ve genellikle yıllık bir süre için geçerlidir. Sigorta şirketleri, ödedikleri primlerle sigortalının hak ettiği hizmeti sunar ve bu süreçte kâr elde etmeyi amaçlar. Sigorta sözleşmeleri, ilgili sigorta dalına bağlı olarak farklılık gösterir ve taraflar arasında karşılıklı bir anlaşmaya dayanır. Bu sözleşmeler, özel sigorta hukuku kurallarına tabi olarak düzenlenir ve bu nedenle taraflar arasında adil bir denge sağlamak üzere oluşturulur. Özetle özel sigorta, birey ve kurumları belirli risklere karşı koruma sağlamak amacıyla, karşılıklı anlaşma temelinde ve özel sigorta hukukuna bağlı olarak faaliyet gösteren bir finansal araçtır. Sosyal ve özel sigortalar kavramı arasındaki temel farklar, kapsam, zorunluluk ve düzenleyici kurallar gibi faktörlere dayanmaktadır (Yılmaz T. , 2010).

Risk türlerindeki artışla özel sigortalarda kendi içlerinde hayat sigortaları, hayat dışı sigortalar ve bireysel emeklilik sistemi olarak üç gruba ayrılmıştır:

1.4.2.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortası, sigortalanmış olan kişinin vefat etmesi, sağlığından olması ya da yaralanması gibi durumlarda, bakmakla sorumlu bulunduğu bireylerin geçimlerinin sağlanması ya da kişinin kendisinin sakatlanarak bütün çalışma gücünün geçici ya da sürekli olarak kaybetmesi nedeniyle maddi gücünün yok olmasını önlemek için yapılan sigortadır. Hayat sigortasının asıl amacı, sigortalı kişinin aktif olarak sürdürmüş olduğu yaşam standardını pasif dönemler içerisinde de sürdürülmesini sağlayacak gelir kaynağını ortaya koymak ve yaşanacak ani bir ölüm durumunda geride kalan yakınlarına da ekonomik destek sağlamayı amaçlamaktadır (Paçacı, 2017).

Hayat sigortası hayat dışı sigortalar sisteminden farklı bir yapı barındırmaktadır. Zira konu, kişinin yaşamına odaklandığı daha doğru tabirle kişinin hayatını temel aldığıdır. Hayat sigortaları söz konusu olduğunda, hasar tutarı genellikle poliçe üzerinde belirtilen tutarı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu tutar sigortalı kişiler tarafından istenilen prim miktarı temel alınarak belli şartlar dâhilinde belirlenebilmektedir. Ayrıca hayat sigortası dâhilinde tazminat işleminin gerçekleşeceği bilinmekle birlikte tam zamanı net şekilde bilinmemektedir (Yılmaz, 2004).

Genelleme yapacak olursak hayat sigortaları: ölüm, sakatlık, kaza, hastalık, işsizlik ve yaşlılık durumlarını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda hayat sigortası şöyle tanımlanmıştır: *“Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye sigortalının ölümü veya hayatta kalması halinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlenir.”* (6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2011).

Hayat sigortası, uzun vadeli fonların ekonomiye katkı sağlaması açısından da önemli bir rol oynar. Hayat sigortası tarafından temin edilen fonlar, makroekonomik stabiliteye destek sağlayarak ve finansal piyasaların ilerlemesine önemli katkılarda bulunan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Bu sebepten dolayı, sigorta bilincinin yeterli düzeyde olduğu gelişmiş ülkelerde hayat sigortası vasıtasıyla elde edilen fonların, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde temin edilen hayat sigortasının fonlarına kıyasla çok daha geniş ölçeklere ulaştığı gözlemlenmektedir (Özüdoğru & Erturan, 2019).

Hayat sigortasının temel konusu, bir şahsın ölümü ya da hayatta kalması şeklindedir. Bunlar yapılırken hayatı sigorta altına alınan bireyin sözleşme yapılırken de yaşaması gerekmektedir. Hayat sigortası içerisinde sadece riziko, tarafların kontrolünün dışında kalan

durumdur. Hayat sigortası içerisinde, riziko yalnız ölüm olayını anlatmayıp hayatta kalma ihtimalini de riziko kapsamına dâhil etmiştir.

Hayat sigortası çerçevesinde risk, hayatta kalma ve aynı zamanda ölme ihtimalinden oluşmaktadır. Hayat sigortası kavramının konusu ile rizikonun temel niteliği, oluşturulan teminatın türlerine göre sözleşme ile belirlenecektir. Hayat sigortasının temel rizikosunu oluşturan ölüm ya da belirlenmiş bir tarihe kadar yaşamını devam ettirme, sigortalı kişinin de üzerinde gerçekleşecektir. Yani hayat sigortaları özünde iki başlık altında incelenebilir.

Risk Ağırlıklı Hayat Sigortaları: Sigortalının poliçe süresi içinde vefat etmesi durumunda ödeme yapmayı taahhüt eden bir hayat sigortası türüdür. Bu tür sigorta, genellikle belirli bir süre (örneğin, 10, 20 veya 30 yıl) için düzenlenir ve poliçe sahibinin bu süre zarfında vefat etmesi durumunda teminat sağlar. Poliçe süresi sona erdiğinde, sigorta koruması otomatik olarak sona erer ve herhangi bir nakit değeri olmayan bir geçerlilik özelliği taşır. Bu tür sigortanın temel amacı, sigorta sahibinin belirli bir süre içinde beklenmedik bir ölüm durumunda ailesini veya kanuni varislerini mali açıdan güvence altına almaktır. Bu sigorta sistemi herhangi bir birikim amacı gütmendiğinden dolayı *birikimsiz hayat sigortası* olarak ya da *yıllık yenilemeli hayat sigortası* olarak da adlandırılabilir.

Risk ağırlıklı hayat sigortaları, genellikle vefat riskini kapsayan poliçelerdir ancak bazı durumlarda maluliyet kapsamını da içerebilir. Bu tür bir hayat sigortası poliçesinin maluliyet kapsamı, sigortalının poliçe süresi içinde iş göremez hale gelmesi durumunda ödeme yapmayı taahhüt eder. Maluliyet kapsamı genellikle iki şekilde uygulanabilir:

- 1. Tam Maluliyet Kapsamı:** Bu durumda, sigortalı kişi tamamen iş göremez hale geldiğinde, yani sürekli bir biçimde maluliyet durumu tespit edildiğinde, poliçe kapsamında belirtilen ödeme yapılır.
- 2. Kısmi Maluliyet Kapsamı:** Sigortalı kişi, tam maluliyet durumu olmamakla birlikte belirli bir derecede iş göremez hale geldiğinde, kısmi maluliyet kapsamı devreye girer. Bu durumda, poliçe kapsamında belirtilen oranda bir ödeme yapılır (TSB, 2023).

Birikimli Hayat Sigortaları; hem hayat sigortası koruması sağlayan hem de birikim yapma imkanı sunan bir tür sigorta ürünüdür. Bu sigorta türü, prim ödemelerinin bir kısmının yatırım hesabına yönlendirilerek birikim yapılmasına ve bu birikimin zaman içinde değer kazanmasına olanak tanırken aynı zamanda süre içerisinde bir risk gerçekleşmesi durumunda kişinin ailesine veya kanuni varislerine teminat sağlar. Bu türün özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sigorta ettiren belirli bir dönem boyunca belirli aralıklarla prim öder. Bu primler hem hayat sigortası kapsamını hem de birikim hesabını finanse eder.
2. Primlerin bir kısmı, genellikle birikim hesabına yönlendirilir. Bu hesap, genellikle yatırım fonları, hisse senetleri veya tahviller gibi çeşitli finansal araçlarla desteklenir. Bu sayede sigortalı, birikim yaparak gelecekteki finansal hedeflerini desteklemeyi amaçlar.
3. Sigortalı, birikim hesabına yatırılacak parayı genellikle belirleyebilir veya sigorta şirketi çeşitli yatırım seçenekleri sunabilir. Bu, sigortalının risk toleransına ve yatırım hedeflerine bağlı olarak değişebilir.
4. Birikimli hayat sigortalarında belirli bir vade söz konusudur. Bu vade sonunda sigortalı, birikimlerini nakit olarak çekebilir ya da süre sonu gelmeden sözleşme koşullarına göre kesintili bir şekilde çekebilir.
5. Birikimli hayat sigortaları, vergi avantajları sağlayabilir. Bu avantajlar, vergi muafiyeti veya vergi avantajı şeklinde adlandırılabilir.
6. Birikimli hayat sigortası poliçesinin nakit değerini kredi çekerken gösterebilir (TSB, 2023).

1.4.2.2. Hayat Dışı Sigortalar

Günümüzde, bireyler ve işletmeler karşılaştıkları çeşitli belirsizlikler ve risklerle baş etmek amacıyla hayat dışı sigorta ürünlerine başvurmaktadır. *Hayat dışı sigortalar*, bireyin yaşamını değil maddi varlıklarını ve mali durumunu koruma amacına yönelik sigorta ürünlerini ifade eder. Yani özellikle maddi zararların karşılanması amacıyla tasarlanmıştır. En genel tanımıyla sigortalının varlıklarını korumaya yönelik, malın zarar görmesi veya kaybı durumunda meydana gelen mali kayıpları telafi eden sigortaların genel adıdır. *Hayat dışı sigorta sözleşmelerinde*, sigorta şirketi, sigortalının belirli bir prim ödemesi karşılığında, maddi bir zarar riski gerçekleştiğinde ortaya çıkacak olan zararı karşılamayı taahhüt eder. Diğer bir ifadeyle, sigorta şirketleri, potansiyel risklerin yol açabileceği zararların telafi edilmesi yoluyla sigorta teminatı satın alan bireylerin istikrarını sağlamaktadır (Alkan & Saldanlı, 2019). Başlangıçta basit türleriyle ortaya çıkan sigortalar, günümüzde karmaşık ve özelleştirilebilir poliçelerle bireylerin ve işletmelerin ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bu sigortalar, bir risk gerçekleştiğinde, gerekli incelemeler yapıldıktan sonra maddi zarara karşılık tazminat alınmasını sağlar (Bereket Sigorta, 2023).

Bu kategoride bulunan sigorta türleri arasında:

- “Kaza Sigortası
- *Ferdi Kaza Sigortası*
- *Hastalık / Sağlık Sigortası*
- *Kara Araçları Sigortası*
- *Su Araçları Sigortası*
- *Nakliyat Sigortası*
- *Yangın ve Doğal Afetler Sigortası*
- *Genel Zararlar Sigortası*
- *Kara Araçları Sorumluluk Sigortası*
- *Genel Sorumluluk Sigortası*
- *Kredi Sigortası*
- *Finansal Kayıplar Sigortası*” gösterilebilir (Sigortacılık Okulu, 2023).

Hayat dışı sigortalar, modern yaşamın karmaşıklığı içinde, risklerle baş etme stratejilerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu sigortalar, bireylerin ve işletmelerin karşılaştıkları belirsizliklere karşı korunmalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ekonominin sağlıklı bir şekilde işlemesine de katkıda bulunur. Kısacası finansal planlama stratejilerinin bir parçası olarak kullanıp potansiyel zararları minimize eder ve finansal güvenliği sağlar. Bu sayede beklenmedik durumlar karşısında kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve ekonomik canlılığın sürdürülmesi mümkün olur.

Hayat dışı sigortaların ekonomik etkileri büyük önem taşır. Özellikle doğal afetler, kaza sonucu oluşan zararlar veya diğer beklenmeyen durumlar karşısında bu sigortalar, toplumun ekonomik direncini artırır. Beklenmeyen olayların etkilerini yayarak işletmelerin ve bireylerin daha öngörülebilir bir ekonomik çevre içinde faaliyet göstermelerine katkıda bulunur. Sigortalıların maddi kayıpları en aza indirerek finansal açıdan güçlü kalmalarına ve ekonomik olarak toparlanmalarına yardımcı olur.

Sigortalı olmuş risklere karşı güvence, işletmelerin daha fazla yatırım yapmalarını ve inovasyona odaklanmalarını da sağlar. İşletmeler, sigorta sayesinde daha büyük ve riskli projelere girişebilir, bu da ekonomik büyümeyi teşvik edebilir.

Sonuç olarak, hayat dışı sigortalar, ekonomik sistemdeki istikrarı artırarak ve işletmelerin sürdürülebilirliğini destekleyerek önemli bir rol oynar. Bu sigortalar, beklenmeyen

durumların etkilerini hafifletir ve finansal güvence sağlayarak bireylerin, işletmelerin ve toplumun genel ekonomik sağlığına katkıda bulunur.

1.4.2.3. Bireysel Emeklilik Sistemi

Sosyal güvenlik sistemleri içerisinde, bireyin tasarrufunu temel alan Bireysel Emeklilik Sistemi'nin (BES) ayrı, önemli ve özel bir yeri bulunmaktadır. Sosyal sigorta kurumları öncelikli olarak gelirleri adil bir şekilde dağıtmaya ve sigorta prensiplerine uygun bir şekilde hareket etmeye odaklanmıştır. Ancak bu odaklanma nedeniyle tasarruf unsurunun tam olarak yerine getirememektedir. Primlerin ve aylıkların belirlenmesi sırasında oluşturulan sınırlılıklar sebebiyle, daha fazla prim ödeyip daha fazla sosyal güvenlik güvencesi sağlamak isteyenlere dönüş sağlayamamaktadır (Sönmez, 2008). Günümüzde, bireylerin finansal geleceklerini güvence altına almak ve emeklilik dönemlerini huzurlu bir şekilde geçirebilmek adına çeşitli finansal araçlara başvurmaları kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu noktada, bireysel emeklilik sistemi, insanların emeklilik dönemlerinde gelir güvenliği ve mali özgürlük elde etmelerini sağlayan etkili bir finansal araç olarak öne çıkmaktadır. (Sezgin & Yıldırım, 2015).

Bu sistem, Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi'nin düzenlendiği 4632 sayılı Kanun'da belirtilen tanım ve amaçları net bir şekilde ifade eden bir yapıya sahiptir. Bu kanunun tanımı ve amacı: *“Kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulmuştur”* (4632 Sayılı BES Kanunu, 2023).

Bireysel emeklilik sistemi, bireylerin çalışma yaşamları boyunca belirli bir birikim yaparak bu birikimleri emeklilik dönemlerinde düzenli bir gelire dönüştürmelerine olanak tanıyan bir tasarruf sistemidir. Geleneksel emeklilik sistemlerinden farklı olarak bireysel emeklilik sistemi kişisel tercihlere ve ihtiyaçlara uygun esneklik sağlar.

Bu sistemin temel mantığı, bireylerin belirli bir yaşa geldiklerinde veya emeklilik kararı aldıklarında biriken fonları kullanarak maddi anlamda desteklenmelerini mümkün kılmaktır. Bireysel emeklilik sistemi, katılımcılara geniş bir yatırım portföyü seçeneği sunarak, birikimlerini çeşitli finansal enstrümanlara yönlendirebilme imkanı sağlar. Bu sayede, yatırımcılar risk ve getiri tercihlerine göre portföylerini oluşturabilir ve uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için stratejilerini belirleyebilirler (Paçacı, 2017).

Sistemin temel hedefi, bireylerin emeklilik süreçlerinde ek bir gelir elde ederek yaşam standartlarını artırmaktır. Ancak Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), sadece bireyler açısından değil, aynı zamanda devletin sosyal güvenlikle ilgili yükünü hafifletme, ekonomik kaynaklar yaratma ve enflasyonla mücadele gibi alanlarda önemli avantajlar sağlayan bir konuma sahiptir. Bu sistem, finansal kaynakların farklı alanlara yönlendirilmesi sayesinde para ve sermaye piyasalarındaki yatırım kaynaklarının çeşitlendirilmesine katkıda bulunarak tüketimin azalmasıyla birlikte cari açık sorununun azalmasına ve hatta ortadan kaldırılmasına yardımcı olmayı amaçlamıştır (İnneci, 2013).

Bireysel emeklilik sistemi içerisinde farklı iki taraf yer almaktadır: Bunlardan ilkinin katılımcılar oluşturmaktadır. Eskiden 18 yaşını dolduran ve medeni hak ve yetkileri kullanma ehliyetine sahip bulunan her gerçek şahıs bu sistem içerisinde yerini alır durumdaydı. Ancak “31491 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sigortacılık ile Diğer Bazı Alanlara İlişkin Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişik Yapılmasına Dair Kanun” ile sisteme katılım için fiil ehliyeti şartı ortadan kaldırılmış, böylece herkesin bu sisteme dahil olabilmesi düzenlenmiştir (T.C.Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, 2023). İkincisini oluşturan grup içerisinde ise bireysel emeklilik şirketleri yer almaktadır. Bahsi geçen şirketin sistem üzerinde yer alabilmesi için gerekli koşulları ve yükümlülükleri karşılaması gerekmektedir. Bireysel emeklilik şirketi, emeklilik alanında izni onaylanmış olan şirketleri anlatmak için kullanılan bir tabir olmuştur.

Bireysel emeklilik sistemi içerisine katılım sağlayabilmek için gerekli şartları elinde bulunduran katılımcı ile emeklilik şirketleri arasında emeklilik sözleşmesinin imzalanması gerekmektedir. Emeklilik sözleşmesi katılımcı olan şahısların sisteme girmesi, ayrılması ve katkı paylarının ödenmesi, bu katkı paylarının ise bireysel emeklilik hesapları üzerinden izlenmesi gerekmektedir. Şahısların fonlar üzerinde yatırım konusuna yönlendirilmesi, sisteme giren kişi ve lehtara yapılacak olan meblağlar ile taraflar arasında diğer hak ve yükümlülüklerini içeren ve düzenleyen, katılımcı ve emeklilik şirketlerinin taraf olarak bulunmuş olduğu bir sözleşme gerçekleşecektir.

Sözleşmenin imzalanmasının ardından katılımcı kişinin yapacağı katkı paylarının emeklilik şirketinin üzerinde düşünmesini zorunlu kılan risk ile getiri bileşeni konusuna sahip emeklilik yatırım fonlarından hangisi ya da hangilerinde değerlendirilmesi gerektiğine katılımcının kendisi karar vermektedir.

Katılımcı kişiler almış olduğu katkı payını aynı ya da benzer şirkete ait birden çok fon arasında paylaştırabilir. Bu kişiler aynı zamanda yılda on iki defa fonlarını değiştirebilirler.

Buna ek olarak katılımcı kişiler sisteme giriş yaptığı andan itibaren şirkette azami iki yıl kaldıktan sonra şirket değişikliği gerçekleştirebilirler. Kişi aktarım yapmış olduğu şirket içerisinde de bir yıl kaldıktan sonra ancak başka şirkete aktarım yapabilecektir. Kısacası ilk girmiş olduğu iki yılın ardından istediği her yıl şirket değişikliği gerçekleştirebilecektir. Diğer yandan katılımcı kişiler birden fazla bireysel emeklilik hesabı açabilirler, bu sözleşmeler aynı şirket içerisinden ya da farklı şirketler üzerinden olabilir. Katılımcılar ayrıca yatırdıkları katkı payına ek olarak devlet katkısı ile de teşvik edilmektedir. Devlet katkısı oranı ise 22 Ocak 2022 tarihinden itibaren %30 olarak güncellenmiştir. Katılımcı kişiler bir yıl içerisinde en az dört defa emeklilik planı değişikliği gerçekleştirebilirler. Bu yönde gerçekleştirilen değişiklik talebi, şirket üzerine yazılı olarak ya da elektronik iletişim araçları ile gerçekleştirilir. Bütün bunlara ek olarak katılımcı kişi katkı payı ödemesine ara verebilir ve bunun belirli bir süresi yoktur. Kişi istediği zaman tekrar ödeme planını oluşturarak ödeme yapmaya devam edebilir. Geriye dönük borç oluşturulmaz ancak ödemiş olduğu aylara devlet katkısı yansıtacaktır.

Katılımcı kişinin bireysel emeklilik sistemi içerisinde emeklilik hakkı kazanabilmesi için sistem içerisinde en az 10 yılı tamamlamış olması ve en az 56 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Katılımcı kişi emeklilik üzerinden hak kazandığında yapmış olduğu birikimlerinin büyük bir kısmını ya da tamamını toplu bir şekilde alabilecektir veya “*yıllık gelir sigortası sözleşmesi*” imzalayıp aylık, üç aylık, altı aylık veya yıllık maaş şeklinde alabilecektir. Diğer yandan, belirlenmiş olan şartlara istinaden katılımcı kişi, emeklilik hakkı kazanmayı beklemeden de sistemden ayrılabilir. Emeklilik sözleşmesi vadesi içerisinde katılımcının vefatı, sürekli iş göremezlik (maluliyet) hali ve tasfiye gibi zorunlu sebeplerle sistemden ayrılmış olması da mümkündür. Ayrıca katılımcı kişi, sistemden 10 yıldan daha az süre içinde emeklilik hakkı kazanmadan çıkış yapabilir. Bütün bu durumlarda, emeklilik sözleşmesi hükümleri kapsamında birikimlerinden ve devlet katkısından kesintiler gerçekleşebilir. Yaşanan bu kesintiler “*giriş aidatı, yönetim gider kesintisi, fon toplam gider kesintisi ve performans kesintisi*” şeklindedir (Rakıcı & Ela, 2016).

1.5. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ

Sigorta, özgün özellikleri ve ilkeleri ile diğer risk yönetim çeşitleri arasında girişimcilere, ekonomiye ve en önemlisi topluma olumlu katkılar sunan, ekonomik değer kaybını en düşük seviyede tutan ve genel olarak kabul gören, yaygın bir risk yönetim biçimidir. Sigorta, kendine özgü nitelikleri, özellikleri ve temel ilkeleri ile diğer risk yönetim türlerinden ayrılır. Sigortacılığın bu özellikleri toplum düzenini, refah seviyesini, ekonomik varlığı en önemlisi de

ilerlemeyi ve büyümeyi önemli kılmaktadır. Bu özellikleri ve prensipleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.5.1. Azami İyi Niyet Prensibi

Azami iyi niyet prensibi, sigorta sözleşmelerinin temelini oluşturan önemli prensiplerden biridir. Bu prensip, sigorta şirketi ile sigortalı arasındaki ilişkide güveni ve dürüstlüğü teminat altına alır. Sigorta sözleşmeleri, taraflar arasında karşılıklı güven ve açıklık ilkesine dayanır. Sigorta sözleşmesinin taraflarının birbirlerine karşı en üst düzeyde dürüst ve açık olmalarını gerektirir. Bu prensip, sigortalının başvuru formunda verdiği bilgilerin doğruluğuna ve eksiksizliğine dayanır. Sigortalı, sigorta şirketine, riski değerlendirmesi için gerekli olan tüm bilgileri doğru ve eksiksiz bir şekilde sunmalıdır (Uzun, 2010).

Sigortalının bu prensibe uymaması, sigorta şirketinin doğru bir şekilde riski değerlendirememesine ve primleri uygun bir şekilde belirleyememesine yol açabilir. Bu durum, sözleşme sürecinin adil ve dengeli bir biçimde işlenmesini engelleyebilir. Azami İyi Niyet Prensibi aynı zamanda sigorta sürecinin devamında da geçerlidir. Sigortalı, sigorta şirketine meydana gelen herhangi bir değişikliği hemen bildirmelidir. Bu, sigorta şirketinin riski güncel bir şekilde değerlendirmesine ve sözleşmenin şartlarını uygun bir şekilde sürdürmesine yardımcı olur.

Bu prensip, taraflar arasındaki güveni pekiştirir ve sigorta sözleşmesinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine katkı sağlar. Azami İyi Niyet Prensibi, sigorta sektöründe güvenilirlik ve dürüstlük ilkesini vurgular, bu da sektörün sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir.

1.5.2. Sigortalanabilir Menfaat Prensibi

Sigortalanabilir menfaat prensibi, sigorta sözleşmelerinin geçerliliği için sigortalının sözleşme başlangıcında veya hasar anında sahip olduğu meşru bir çıkarın varlığını gerektirir. Sigortalının, bir risk gerçekleştiğinde uğrayacağı finansal kaybı telafi etme veya bir menfaati koruma amacı taşıyan bir çıkarı olması gerektiğini belirtir. Bu prensip, sigorta sözleşmelerinin spekülasyon veya ahlaki olmayan amaçlarla yapılmamasını sağlar. Örneğin, bir kişi kendi hayatı üzerine bir hayat sigortası satın alabilir çünkü bu durumda kişinin yaşamı, ailesinin finansal güvenliğini etkileyebilir. Aynı şekilde, bir işletme yangın sigortası satın alabilir çünkü yangın, işletmenin varlıklarını ciddi şekilde etkileyebilir. Yani özetle bu prensip, sigorta sözleşmesinin

geçerli olabilmesi için sigortalının, sigortanın konusu olan riskle doğrudan ilişkilendirilebilecek bir çıkar veya menfaate sahip olması gerektiğini vurgular. Sigortalanabilir menfaat, genellikle mülkiyet, finansal yükümlülük, sağlık veya diğer ekonomik çıkarlar gibi çeşitli alanlarda ortaya çıkabilir (Özdinçer, 2002).

Sigortalanabilir menfaat prensibi, sigortanın temelini oluşturan karşılıklı anlayış ve adil ticaret ilkesini destekler. Sigortalı, poliçede belirtilen koşullar altında bir zarar durumu meydana gelirse, sigorta şirketinden tazminat talep edebilir. Ancak bu talep, sigortalanabilir menfaatin varlığına dayanmalıdır. Bu prensip aynı zamanda sigortanın kötüye kullanılmasını ve spekülasyon amacıyla kullanılmasını engellemeye yöneliktir. Sigortalanan kişinin veya kurumun sigortadan elde edilecek tazminatın meşru bir menfaate dayanması, sigorta sisteminin güvenilir ve adil bir şekilde işlemesini sağlar.

Sonuç olarak, sigortalanabilir menfaat prensibi, sigorta sözleşmelerinin tarafları arasındaki güveni güçlendiren ve sigorta sürecini adil ve etik bir çerçevede sürdüren önemli bir prensiptir. Sigorta sözleşmelerinin güvene dayalı bir işleyişini destekler ve bu sayede sigorta sektörünün toplum üzerinde olumlu bir etki yaratmasını sağlar.

1.5.3. Tazminat Prensibi

Tazminat Prensibi, sigorta sözleşmelerinin temel prensiplerinden biridir ve sigorta şirketi ile sigortalı arasındaki ilişkinin temelini oluşturur. Bu prensip, sigortalının yaşadığı zararın gerçek mali değerini karşılamayı amaçlar ve böylece sigortalının finansal kaybını minimumda tutmayı hedefler. Tazminat prensibi, sigorta sözleşmelerinde belirtilen risklerin gerçekleşmesi durumunda sigortalının uğradığı zararı telafi etmek üzere sigorta şirketi tarafından ödenecek tazminatın adil ve makul bir oranda olmasını hedefler. Ayrıca sigorta şirketinin sigorta poliçesinde belirtilen riskler altında meydana gelen zararlara karşı sigortalıya tazminat ödeme yükümlülüğünü getirir. Bu ödeme, sigorta şirketinin, poliçede belirtilen teminat limitleri ve şartları dahilinde sigortalının uğradığı zararları karşılamayı amaçlar. Bu prensipteki temel düşünce, sigortalı olan kişinin sigortacı tarafından ödenen tazminat miktarıyla zenginleşmemesidir. Sigorta kapsamındaki bir olayın meydana gelme tarihindeki değer, tazminat hesaplamasında temel referans noktası olarak kullanılmalıdır. Bu, sigortalının uğradığı zararın tazmin edilmesi sürecinde, riskin gerçekleştiği anın finansal etkisinin değerlendirilmesini ifade eder. Yani sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olması ilkesi

benimsenmiştir. Bu durumda tazminat prensibi ile sigortalanabilir menfaat prensibi arasında yakın bir ilişki mevcuttur (Küçük, 2022).

Tazminat prensibi, sigorta şirketleri ile sigortalı arasında güvenilir bir ilişki oluşturur. Sigorta sözleşmeleri genellikle belirli bir tazminat limiti ile sınırlıdır, bu nedenle prensip, taraflar arasında açık ve adil bir tazminat süreci kurarak anlaşmazlıkları önlemeye yöneliktir. Bu prensip sayesinde, sigortalılar, beklenmeyen olaylara karşı maddi güvenceye sahip olabilir ve yaşadıkları zararlar karşısında adil bir tazminat alma haklarına sahip olurlar.

1.5.4. Halefiyet ve Rücu Prensibi

Halefiyet, sigorta poliçesinin devredilebilir olma özelliğini ifade eder. Sigortalının karşılaştığı zararlarda, üçüncü bir kişinin sorumlu olduğu durumda sigorta şirketi ödeme yaptıktan sonra kusurlu tarafın kusur oranında tazminat talep eder. Yani sigortacı zararı, sigortalıya ödeme yaptığı oranda talep edebilir. Bir başka deyişle hukuken sigortalı yerine geçer ve üçüncü kişilere dava açma hakkı elde etmiş olur. Bu bağlamda halefiyet hakkı, sigorta şirketi için yasal bir hak olarak ortaya çıkar. Sigortacı bu haktan doğan güç ile ödediği tazminatın bir kısmını ya da tamamını açtığı rücu davası neticesinde geri alma olanağına sahip olur. Yani sigorta şirketinin ödediği tazminatın, zarar gören kişinin diğer sorumlulardan alacağı tazminattan düşülmesini ifade eder. Örneğin, bir kaza sonucu meydana gelen zararlar için hem sigorta şirketi hem de diğer bir sorumlu tarafından tazminat ödenebilir. Ancak bu prensip, zarar gören kişinin aldığı tazminatın toplam zararı aşmamasını sağlar. Bu prensip sigorta şirketinin diğer sorumlulardan ödenen tazminatı düşerek tazminatın adil bir şekilde dağıtılmasını sağlar. Sonuç olarak, maddi zararların telafisi amacıyla kullanılır ve bir olayın sonucunda meydana gelen hasarın tam olarak karşılanmasını hedefler. Bu durumda sigortalı hem sigorta şirketinden hem de zarardan sorumlu kişilerden zararı talep edemez ve haksız kazanç elde edemez (Gülbitti, 2007).

Bu prensip, sigorta sisteminin sağlıklı işlemlerini sağlamak, risklerin adil bir şekilde dağılımını temin etmek ve tazminat ödemelerini etkin bir şekilde yönetmek amacıyla ortaya konulmuştur.

1.5.5. Yakın Neden Prensibi

Sigorta sözleşmelerinde önemli bir prensip olan "yakın sebep prensibi," hasarın temel nedenini belirlemede ve bu nedenin sigorta kapsamında olup olmadığını değerlendirmede kullanılan bir kavramdır. Bu prensip, sigortalının bir zararın meydana gelmesi durumunda, bu zararın hangi nedenlerden kaynaklandığını ve bu nedenlerin sigorta poliçesinde belirtilen teminatlar kapsamında olup olmadığını anlamak için kullanılır.

Yakın sebep prensibi ile ilgili temel konular şunlardır:

- Zararın doğrudan ve yakın bir ilişki içinde olduğu bir olayın varlığını vurgular. Yani zararın meydana gelmesine neden olan olay ile sigortalanmış risk arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmalıdır. Eğer zarar, sigorta poliçesinde belirtilen risklerden kaynaklanmıyorsa tazminat talebi reddedilebilir.
- Sigorta poliçesinde belirtilen riskler dışındaki olayların varlığında tazminat taleplerini sınırlar. Ancak bazen birden fazla faktörün etkileşimi sonucunda meydana gelen zararlar söz konusu olabilir. Bu durumda, hangi faktörün asıl ve yakın sebep olduğunu belirlemek önemli olacaktır.
- Sigorta poliçesinde yer alan şartlar ve tanımlamalar, yakın sebep prensibinin uygulanmasında belirleyici olabilir. Poliçede belirtilen terimlerin ve koşulların dikkatlice incelenmesi, hangi olayların kapsama gireceği konusunda rehberlik sağlar.
- Yakın sebep prensibi, genellikle münferit olayları ele alır, ancak bazen bir dizi olayın kümülatif etkileri de göz önüne alınabilir. Örneğin, bir felaketin ardından meydana gelen diğer olaylar (artçı depremler, sel gibi) toplam zararı etkileyebilir.
- Yakın sebep prensibi, sigorta davalarında önemli bir rol oynar. Sigortalılar ve sigorta şirketleri arasındaki uyuşmazlıklarda, zararın meydana gelmesindeki asıl etkenin belirlenmesi ve poliçenin kapsamına uygunluğu hukuki bir süreci başlatır.
- Sigorta şirketi, hasarın temel nedenini belirlemek için genellikle uzmanlar, raporlar ve diğer delilleri kullanır. Hasarın nedeninin doğru bir şekilde belirlenmesi, tazminatın adil bir şekilde ödenmesini sağlamak açısından önemlidir.

Bu prensip, taraflar arasında şeffaf bir anlaşma sağlamak amacıyla sigorta şirketlerine belirli bir çerçeve sunar. Ancak uygulaması karmaşık olabilir ve her durumda özel koşulları dikkate almak önemlidir (Öztürk & Güven, 2019).

1.5.6. Hasara Katılım Prensibi

Sigorta prensipleri çerçevesinde vurgulanan ilkeler, sigortalının gerçek zararının üzerinde bir kazanç elde etmemesi ve sigortayı kâr amacıyla kullanmaması gerektiğidir. Bu bağlamda, sigorta kapsamındaki riskin birden fazla sigorta şirketi tarafından üstlenilmiş olması durumunda, zarar, belirli kurallar dahilinde bu sigorta şirketleri tarafından karşılanacaktır. Hasara katılım prensibi, poliçedeki şartlarına göre bir sigorta şirketinin hasarı tazmin ettiği durumda, aynı zarardan sorumlu diğer sigorta şirketlerini hasarın paylaşımına davet etme hakkını ifade eder.

Hasara katılımın uygulanabilmesi için aşağıdaki şartların mevcut olması gereklidir:

- Birden fazla tazminat sigortası sözleşmesi (poliçe) mevcut olmalıdır.
- Tüm poliçeler, aynı sigorta konusuyla ilişkilendirilmelidir.
- Bahsi geçen poliçelerin tamamı, meydana gelen zarara neden olan tehlikeyi kapsamalıdır.
- Hasar meydana geldiğinde tüm poliçelerin yürürlükte olması gerekmektedir.
- Poliçeler, aynı sigorta edilenin aynı menfaatini güvence altına almalıdır.
- İlgili poliçelerde, hasara katılımdan feragat eden bir hüküm bulunmamalıdır.

Hasara katılım durumunda genel prensip, sigortalının tazminat talebini herhangi bir sigortacıdan yapması ve bu sigorta şirketinin ödeme yaptıktan sonra diğer sigorta şirketlerine rücu etmesidir (Öztürk & Güven, 2019).

1.6. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN EKONOMİDEKİ YERİ

Bir ülkenin ekonomik büyümesinde kilit bir rol oynayan finans sektörü ve ayrılmaz bir bileşeni olan sigortacılık, gelişmiş ülkelerde büyük bir öneme sahiptir. Ancak Türkiye gibi gelişmeye devam eden ülkelerde beklenen seviyelere erişmemiştir (Öner, 2023). Yani gelişmiş ülkeler sigortacılık endüstrisinde doygunluğa erişmiştir fakat gelişmeye devam eden ülkelerde sigortalanabilir alanlarda büyük bir kapasite boşluğu bulunmaktadır. Bu sebep ile gelişmeye devam eden ülkelerin küresel sigorta pazarına desteği sürekli olarak artış gösterecektir. Türkiye'nin sigorta sektörü, küresel düzeyde köklü değişikliklerin yaşandığı hızlı teknolojik ilerlemelerin meydana geldiği ortamla başa çıkabilmek için rekabet unsurlarını iyi anlayarak değişime adapte olma yeteneğini sergilemektedir.

Ekonomi uzmanları bir ekonomideki üretimin potansiyelinin artmasını etkileyen temel faktörlerden biri olarak sermaye birikimine vurgu yapmışlardır. İstikrarlı bir ekonomik genişleme, gereken yatırımların gerçekleştirilmesi ile elde edilebilir. Yatırımların kaynakları, yatırımlara fon sağlayacak sermaye birikimi sayesinde gerçekleşecektir. Sermaye birikimiye sağlıklı bir büyümeyi sürdürebilmesi için ulusal tasarruflardan oluştuğu sürece mümkün olacaktır. Reel sermayenin doğuşu, gelirin harcanmayıp biriktirilen bölümlerinin sermaye mallarına dönüştürülmesiyle gerçekleşir. Kalkınma hızı ile yatırım oranı arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Gelişmeye devam eden ülkelerde, düşük gelişmişliğin kısır döngüsünün değişmesi, ekonomik büyüme ve refah seviyesinin artması yalnızca bireysel birikimlerin harcamadan tasarrufa yönlendirilmesiyle mümkündür. Her fazla biriktirilen kaynak, yatırım miktarını arttıracak, bu artan yatırımlar gelir düzeyini yükselteceğinden dolayı tasarrufları olumlu bir şekilde etkileyecektir (Sarioğuz, 2007).

Gelişmeye devam eden ülkelerin temel sorunu, yeterli ölçüde tasarruf yapılmamasıdır. Ancak sermaye birikimi, yalnızca tasarrufla gerçekleşir. Gelir seviyesine bağlı olarak değişen tasarruflar, bireysel ve kurumsal birikimlerin toplamından meydana gelmektedir. Bireylerin kazançlarından biriktirdikleri tasarruflar, genellikle birikim fonları, hayat sigortaları, bankalar ve benzer kuruluşlar vasıtasıyla yatırımlarda kullanılabilecek likit bir kaynağa dönüşür. Sermaye biriktirme süreçlerinde, birikimleri yatırımlarla ilişkilendiren finansal kurumlar giderek artan bir önem taşımaktadır. Bu kurumlar içinde bulunan ve çalışmanın temelini meydana sigorta sektörü, milli ekonomide etkili bir rol oynayan kuruluşlar karakteristiğine sahiptir. Gelişmiş ülkelerde, sigorta endüstrisi hizmet sektörü alanında en canlı sektörlerden biridir. Bu ülkelerde, sigorta talebinin yüksek esnekliğe sahip olması ve önemli miktarda fonun bu alana yönlendirilmesi, sektörün ulusal ekonomilerde büyük bir uygulama sahası bulma fırsatına erişmesini sağlamıştır. Bilhassa, hayat sigortacılığı kişiler için birikim fırsatı sunar. Bu birikim miktarının artmasıyla birlikte, reel gelirin artışı sağlanır ve dolayısıyla refah düzeyi yükselir (Sarioğuz, 2007).

Sigortacılığın temel makro fonksiyonu, riskin toplum geneline dağıtılması ve bu sayede sosyo-ekonomik yıkım ve zararı engellemesidir (Arassonitah & Samson, 1985). Sigorta endüstrisi, ticari kuruluşların faaliyetlerini aksatabilecek zararları karşılayarak ekonomide kaybolacak yatırımların neden olabileceği gelir kaybını engeller. Bu nedenle, sigortayı "ekonomik yaşamın güvenlik kalkanı" olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır (Kender, 1973). Sigorta aracılığıyla bireysel varlıkların güvence altına alınması sağlanmakta ve ulusal servetin korunması olanaklı hale gelmektedir. *Türkiye Sigorta Birliği 2022 Genel Kurul Faaliyet*

Raporuna göre: Sigorta ettirenler tarafından hayat dışı sigortalar için 112,5 Milyar TL tutarında tazminat üstlenilmiştir (TSB, 2022). Sigorta şirketleri, belirtilen miktar kadar maddi değeri çeşitli risklere karşı korumaya almıştır. 2022 yılı GSMH'nin 14 Trilyon 864 Milyar 295 Milyon 809 Bin TL olduğu göz önüne alındığında, milli ekonomi için sunulan teminatlar büyük bir ekonomik değeri temsil etmektedir (TÜİK, 2023).

Sigorta sektörünün bir diğer önemli ekonomik rolü ise global ekonomik etkileşimi geliştirmesidir. Dünya genelinde teknolojinin ilerlemesiyle doğru orantılı olarak yapılan geniş çaplı yatırımlar ve tesislere sunulan teminatların miktarı, sigortacılığın evrensel yaygınlığını beraberinde getirmiştir. Özellikle başta ihracat kredi sigortaları, nakliyat sigortaları ve çeşitli kredi ve sorumluluk sigortaları, global etkileşimi ve ticaret hacmini artırıcı rol oynayan öncelikli sigorta kategorileridir (Duman, 1990). Ülkelerin gelişiminde etkili olan önemli faktörlerden biri, o ülkedeki işgücünün üretime tam katılımını sağlamaktır. Nüfusun üretim sürecine dahil olması, ulusal gelire olumlu bir şekilde katkı sağlayabilir. Sigorta sektörü, bankacılık, eğitim ve hatta ticaret gibi diğer sektörlerle birlikte, istihdamı artırarak yaşam standardının yükselmesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Sigorta firmaları, topladıkları primlerle birlikte birikimleri artırarak, ekonomi için önemli bir vergi kaynağı oluştururlar. Şirketler, her sigorta sözleşmesi için belirledikleri prim oranına bağlı olarak devlete gider vergisi, banka ve sigorta işlemleri vergisi bir de yaygın sigortası vergisi gibi vergileri ödeyerek kamu vergi gelirlerine katkı sağlamaktadır. Sigorta işlemlerinin global boyuta taşınmasının sonucunda, yurtdışındaki sigortacılık faaliyetlerinden elde edilen gelirler, ülkenin mali dengesine etki etmekte ve global sigorta işlemleri, ülkeye döviz girişi sağlayarak dış ödemeler için nakit imkanları oluşturmaktadır. Büyük bir kısmı ithal mallarına dayalı endüstrileşen ülkeler için yatırımların çoğu açısından döviz kazancının önemi oldukça büyük bir faktördür (Sarioğuz, 2007).

Ülkemizde belirli zaman aralıklarında kalkınma hedeflerinin başarıya ulaşmamasının temel sebepleri: İç tasarrufların artırılmaması, yeterli kaynak ayrılmaması ve mali sistemimizin etkinliğinin eksik olmasıdır. Finansal sistemimize taze bir dinamizm ve etkinlik kazandırmak amacıyla, özellikle bankacılık sektöründeki girişimlerle uyumlu olarak sigortacılık sektörüne de odaklanılmalı ve bu sektörün önemine vurgu yapılmalıdır. Ayrıca, karşılaşılan sorunlara çözüm bulunmalıdır (Kara F. , 1995).

Türk finans sektörü, ekonominin belkemiğini oluşturan önemli bir bileşendir. Aktif büyüklükleri, finansal kuruluşların varlık portföylerinin genişliğini ve sektörün toplam değerini yansıtır. Bankalar, sigorta şirketleri, sermaye piyasası kurumları ve diğer finansal araçlar

aracılığıyla oluşan bu sektör, Türkiye'nin ekonomik gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Finansal sektörlerin son üç yılda aktif büyüklükleri ve 2021'deki payları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye'deki Finans Sektörünün Aktif Büyüklükleri

(Milyar ₺)	2019	2020	2021	%	(Bilion ₺)
Bankalar	4.490,8	6.106,4	9.215,4	89,72	Banks
Sigorta, Reas. Emek. Şirketleri	236,6	307,8	429,20	4,18	Insurance, Reins. Pension Comp.
Menkul Kıymet Yat. Fonları	113,8	128,5	267,39	2,60	Securities Mutual Funds
Finansal Kiralama Şirketleri	58,2	70,3	106,05	1,03	Leasing Companies
Faktöring Şirketleri	37	48	64,97	0,63	Factoring Companies
Tüketici Finansman Şirketleri	27,6	36	48,70	0,47	Consumer Finance Companies
Aracı Kurumlar	28	41,3	45,77	0,45	Securities Intermediary Inst.
Gayrimenkul Yatırım Ort.	32,7	55,3	87,27	0,85	Real Estate Investment Ass.
Girişim Sermayesi Yat. Ort.	3	7,6	6,47	0,06	Enterprise Capital Manag. Comp.
Genel Toplam	5.027,70	6.801,30	10.271,22	100,00	Total

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

Tablo 2'deki veriler, sigortacılık sektörünün dünya genelinde ve Türkiye'deki durumunu karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Tablo 2: Prim Üretim Tutarları

(Milyon \$)	Türkiye		Dünya		(Million \$)
	2020	2021	2020	2021	
Hayat Dışı Prim Üretimi	8.765	8.645	3.489,608	3.863,029	Non Life Premium
Hayat Prim Üretimi	2.039	1.881	2.797,436	2.997,569	Life Premium
Toplam Prim Üretimi	10.804	10.526	6.287,044	6.860,598	Total Premium
Hayat Dışı Payı (%)	81,13	82,13	55,50	56,31	Non Life Share (%)
Hayat Payı (%)	18,87	17,87	44,50	43,69	Life Share (%)
Prim / GSYH (%)	1,5	1,3	7,4	7	Premium /GDP
Kişi Başına Prim Üretimi (USD)	128	124	809	874	Premium Per Capita (USD)

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

Tablo 3'teki bilgiler, son üç yılda şirketlerin, aracılarn, eksperlerin ve personelin sayılarını göstermektedir.

Tablo 3: Sektörde Faaliyet Gösteren Aktörler

	2019	2020	2021	
Toplam Şirket Sayısı	63	63	65	Number of Companies
Hayat Dışı Sigorta Şirketi	38	39	41	Non Life Insurance Co.
Hayat Sigorta Şirketi	5	6	6	Life Insurance Co.
Emeklilik Şirketi	17	15	15	Pension Co.
Reasürans Şirketi	3	3	3	Reinsurance Co.
Personel Sayısı	19.062	19.705	20.502	Number of Employees
Hayat Dışı Sigorta Şirketi	10.600	11.205	11.725	Non Life Insurance Co.
Hayat Sigorta Şirketi	626	615	626	Life Insurance Co.
Emeklilik Şirketi	7.591	7.569	7.805	Pension Co.
Reasürans Şirketi	245	316	346	Reinsurance Co.
Broker Sayısı	146	152	164	Number of Brokers
Sigorta Acente Sayısı	15.942	16.346	16751	Number of Insurance Agencies
Bireysel Emeklilik Aracısı	51.149	68.015	69.251	Pension Intermediaries
Eksper Sayısı	1.244	1.261	1.857	Number of Loss Adjuster
Tarım Eksperi Sayısı	3.258	3.407	3.154	No.of Agricultural Loss Adjuster

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

Türkiye'nin yüksek sigorta potansiyeli, uluslararası yatırımcıların dikkatini çekmeye devam etmektedir. Ülkemizde, 2021 yılının sonunda uluslararası sermayeye sahip olan şirketlerin sayısı 41 olarak kaydedilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü üzere, 2021 yılının sonunda uluslararası sermayenin ödenmiş sermayedeki oranı %58 ve toplam prim üretimindeki payı %52 olarak kaydedilmiştir.

Tablo 4: Yabancı Sermaye ile Kurulmuş Şirketlerin Sayısı

	2019	2020	2021	
Faal Şirket Sayısı	63	63	65	No.of Aktive Company
Uluslararası Ortaklı Şirket Sayısı	41	40	41	No.of Company International
Uluslararası Sermaye Payı > %50	37	36	35	International Partner Share >50
Ödenmiş Sermaye Uluslararası Sermaye Payı (%)	62,18	58,58	57,90	International Partners Share in Paid-in Capital (%)
HD Sigorta Şirketleri	64,00	58,72	57,35	Non-Life Insurance Co.
Hayat / Emeklilik Şirketleri	57,65	58,30	59,19	Life / Pension Co.
Prim Üretiminde Uluslararası Sermaye Payı (%)	55,20	51,86	51,81	International Partners Share in Premium Volume (%)
HD Sigorta Şirketleri	55,94	51,70	50,69	Non-Life Insurance Co.
Hayat / Emeklilik Şirketleri	52,24	52,50	56,36	Life / Pension Co.

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4, Türkiye'deki finans sektörünün çeşitli boyutlarını ve dinamiklerini ortaya koymaktadır. Aktif büyüklükler, prim üretim tutarları, sektörde faaliyet gösteren aktörlerin sayıları ve yabancı sermaye ile kurulmuş şirketlerin durumu gibi veriler, sektörün genel sağlığını ve uluslararası rekabet gücünü anlamamıza yardımcı olur. Örneğin, yabancı sermaye ile kurulmuş şirketlerin artan sayısı, Türkiye'nin sigortacılık sektöründe dış yatırımcılara çekici bir hedef olduğunu gösterebilir. Bu tablolar, finansal karar alıcıların ve sektör uzmanlarının gelecekteki stratejilerini belirlemede önemli bir rol oynayabilir.

Sigorta şirketleri ya hayat ya da hayat dışı sigorta alanlarında faaliyet gösterebilirler. Yapılan düzenlemeler nezdinde, hayat sigortası şirketleri ve emeklilik şirketleri, hayat sigortası branşlarının tümünde ruhsat alabilirler. 2021'de sigorta ve emeklilik şirketleri toplamda 105,4 milyar TL prim üretmiştir. Tablo 5'te, branş bazında son üç yıla ilişkin toplam prim üretimleri verilmiştir.

Tablo 5: Branşlara Göre Prim Üretimi

(000 ₺)	2019	2020	2021	
Hayat Dışı Toplam	57.441,852	68.152,478	87.598,826	Non-Life Total
Hastalık / Sağlık	8.300,548	10.096,250	13.078,380	Health / Sickness
Kaza (*)	2.368,926	2.237,229	2.2443,170	Casualty (*)
Kara Araçları	9.319,398	10.738,038	14.288,651	Motor
Raylı Araçlar	13	15	31	Railway Vehicles
Hava Araçları	223,854	369,665	469,039	Aviation
Su Araçları	396,258	621,669	1.058,942	Hull and Machinery
Nakliyat	922,319	1.204,301	1.844,415	Transport
Yangın ve Doğal Afetler	8.356,602	10.585,796	14.050,205	Fire and Natural Disaster
Genel Zararlar	5.836,149	7.962,469	11.037,488	General Damages
Kara Araçları Sorumluluk (*)	18.612,865	20.494,435	23.323,520	Motor Liability (*)
Hava Araçları Sorumluluk	263,899	298,548	488,974	Aviation Liability
Su Araçları Sorumluluk	44,856	57,831	88,517	P&I Liability
Genel Sorumluluk	1.698,352	2.190,257	3.216,897	Public Liability
Kredi	304,297	390,511	528,328	Credit
Kefalet (Emniyeti Suistimal)	91,816	123,954	221,497	Indemnity
Finansal Kayıplar	504,725	556,536	1.154,492	Financial Loss
Hukuksal Koruma	196,818	224,970	300,233	Legal Protection
Destek	159	2	6,036	Support
Hayat Branşı Toplam (**)	11.358,900	14.431,322	17.768,016	Life Total (**)
Toplam	68.800,752	82.583,800	105.366,842	Total

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

2021'de hayat dışı olan branşlarda, kara araçları, hastalık/sağlık, genel zararlar, kara araçları sorumluluk ve yangın/doğal afetler gibi branşların toplam prim üretimindeki payı %10'un üzerindedir. 2021'de hayat dışı sigortalarda prim üretiminin %43'ü kara araçları ve kara araçları sorumluluk (oto sigortaları) alanında yapılmıştır. 2020'de hayat branşı toplam prim üretimindeki payı %17,5 olarak gösterirken, 2021'de bu oran 16,9'a gerilemiştir. 2021'de sigortacılık sektöründe, bir önceki yıla kıyasla prim üretiminde %27,6'lık bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde, hayat dışı branşında faaliyet gösteren şirketlerin prim üretimi %29 artarken, hayat/emeklilik branşında faaliyet gösteren şirketlerinin prim üretimi %22 artmıştır (SEDDK, 2021).

Tablo 6: Prim Üretiminin Dağılımı

(Milyar ₺)	2019	2020	2021	(Billion ₺)
Hayat Dışı Şirketler	55	65,5	84,4	Non Life Companies
Direkt Primler	50,1	59,2	76,8	Direct
Endirekt Primler	4,9	6,3	7,7	Endirect
Hayat /Emeklilik Şirketleri	13,8	17,1	20,9	Life / Pension Companies
Direkt Primler	13,3	16,6	19,9	Direct
Endirekt Primler	0,46	0,52	1,0	Endirect
Toplam Prim Üretimi	68,8	82,6	105,4	Premium Production
Hayat Dışı Şirketler (%)	79,94	79,25	80,14	Non Life Companies (%)
Hayat / Emeklilik Şirketleri (%)	20,06	20,75	19,86	Life / Pension Companies (%)

Kaynak: SEDDK 2021 Faaliyet Raporu

Direkt prim üretimi, doğrudan sigortalılardan alınan primleri; endirekt prim üretimi ise şirketlerin diğer şirketlerden ve sigorta havuzlarından aldıkları primleri temsil etmektedir.

1.6.1. Sigortanın Temel İşlevleri

Sigorta endüstrisi, gelişmiş ya da gelişmekte olan neredeyse tüm ülkelerde mevcuttur. Her büyüyen ekonomi, bir sigorta endüstrisi oluşturur ve etkili bir şekilde faaliyet gösteren bir sigorta sektöründen önemli ölçüde fayda sağlar. Yani bireyler, şirketler ve ülkeler gibi ekonominin ana aktörleri açısından, ekonomik ve sosyal hayat açısından sigortacılık sektörü büyük bir öneme sahiptir. Sigorta uygulamalarının temel gayesi, benzer risklere maruz kalmış birey veya kurumların oluşan zararın yükünü birlikte paylaşıp bu hasarı tazmin etmesidir. Buna ek olarak ödenen primler sigorta sektörüne ekonomik anlamda birtakım işlevler yüklemiştir (Tek, 2019). Bu sebep ile sigortanın işlevlerini; mikro ve makro işlevler olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

1.6.1.1. Sigortanın Mikro İşlevleri

Sigorta endüstrisi, üstlendiği roller aracılığıyla ülke ekonomisine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Bugün baktığımızda ekonomik büyüme teorilerine sigortacılık sektörü de katılmıştır, yapılan araştırmalar ve ampirik çalışmalar neticesinde de sigorta firmalarının ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkı sağladığı görülmüştür.

Bu bağlamda mikro işlevleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

Bireyler, günlük hayatlarında ve iş faaliyetleri ile uğraşırken kazalar, hastalıklar, işsizlik, hırsızlık gibi risklere maruz kalabilirler. Kuruluşlar da birtakım risklerle karşı karşıyadır. En öne çıkanlar arasında yangın, hırsızlık ve kaza yer almaktadır. Bu tehlikeler yaşandığında, şirketlerin varlıklarında zararlar meydana gelebilir. Bu nedenle hem bireyler hem de şirketler, karşılaştıkları riskleri kontrol etmek ve kendilerini garantiye almak amacındadırlar. Bu amaçla sigorta, önemli bir rol oynamaktadır (Yayla, 2019). Sigorta, toplum içinde dayanışma, sükunet ve güvence sunar. Sigorta bilhassa yatırımları teşvik eden etkisi ile ülke ekonomisine katkı sağlaması, ayrı bir endüstri oluşturarak yeni iş fırsatları yaratması, ayrıca önemli felaketlerin iş hayatında en az kesintiyle aşılmasını sağlanması da istihdamı artırır. Bir birey veya kuruluşun sigortalı varlıklarının olası kayıpları, aynı riski paylaşan başka bireyler arasında bölüştürülerek paylaşılır; bu sürecin organizasyonu sigorta şirketleri ile yürütülür (Ölmez, 2016). Sigorta kuruluşları, insanların güvence arayışını etnik, kültürel ve coğrafi sınırlardan bağımsız bir şekilde genişletmiş, klasik yardımlaşma kurumlarının yerine geçmiştir.

Sigorta, toplum içinde güven oluşturur ve bu güveni geniş bir şekilde yayarak etkiler. Potansiyel risklerin yaşanması durumuyla karşı karşıya kalan kişiler, aileler ve şirketler zor bir duruma düşebilir, yaşam mücadelesi verebilirler. Sigorta bu duruma düşenlere destek sağlayarak hayatlarının ve faaliyetlerinin istikrarlı ve belirgin bir hale gelmesine katkıda bulunur. Sonuç olarak da sosyal ya da ekonomik yıkımı engeller veya azaltır (Orhaner, 2013).

Sigorta, ekonomideki aktörlerin girişimcilik gücünü destekler. Yeni iktisadi girişimlerin her biri farklı riskler içermektedir ve girişimcinin başarıya ulaşma garantisi bulunmamaktadır. Başarısız bir iktisadi girişim, girişimci için büyük maliyetlere neden olabilir. Sigorta, mali yükü azaltarak, girişimcilere cesaret kazandırarak, daha cesur adımlar atmalarını ve rekabetçi kararlar almalarını teşvik etmektedir. Ayrıca, girişimciye sermayesinin önemli bir kısmını yatırıma yönlendirme imkanı sunar (Yayla, 2019).

Sigorta, girişimcinin aradığı yatırım sermayesini daha ekonomik bir şekilde elde etmesine yardımcı olur. Eğer yatırım sermayesi için kredi alınacaksa fon kaynaklarının artması

kredi faizlerini azaltmak için kullanılabilir. Kredi, faizle ölçülen bir maliyettir. Kredi kaynakları arttığında, yatırım yapmayı planlayan girişimci daha düşük bir faiz oranıyla kredi alabilir.

Sigorta, ürün fiyatlarını düşürür. Yüksek risk, girişimcileri ürün fiyatlarını artırmaya yönlendirir. Riskin azaltılmasıysa aksine fiyatları düşürmeye teşvik eder. Bu nedenle sigorta aracılığıyla mal fiyatları düşer (Orhaner, 2013).

Sigorta şirketinin kendi riskleri bulunmaktadır. Sigorta şirketi, ticaret ve yatırım uygulamalarında bulunan finansal bir varlık ve işletmedir. Bu sebeple tüm hizmet kuruluşları gibi üretim yapmak ve gelir elde etmek, genişleyerek hizmet alanını artırmak temel hedefler arasında yer alır. Bu hedefleri gerçekleştirirken tüm işletmeler gibi karşılaşılabileceği riskleri yönetmeye çalışır. Reasürans, bir sigorta şirketinin üstlendiği riskleri, başka bir sigorta şirketi veya reasürans şirketi ile paylaşma veya devretme işlemidir. Bu işlem, sigorta şirketlerinin aşırı büyük veya riskli poliçeleri tek başlarına taşıma yükümlülüğünü azaltmalarına ve geniş bir portföydeki riskleri daha dengeli bir şekilde dağıtmalarına yardımcı olur. Yani kısaca açıklayacak olursak: Reasürans, sigorta şirketlerine finansal güvence sağlar ve büyük ölçekli felaketler gibi olaylarda ortaya çıkabilecek ağır mali yükleri paylaşma olanağı tanır. Reasürans işlemleri genellikle özel bir sözleşme veya anlaşma çerçevesinde gerçekleşir ve reasürans şirketi, belirli bir prim karşılığında belirli bir riski devralır. Reasürans işlemleri, sigorta sektöründeki risk yönetimi stratejilerinin önemli bir parçasını oluşturur (Özcan & Yıldırım, 2021). Bu sayede sigorta şirketleri, kendi riskleriyle birlikte başkalarının riskleri hakkında doğru kararlar alabilirler.

1.6.1.2. Sigortanın Makro İşlevleri

Sigortanın makro işlevlerini ekonomik işlevler olarak da isimlendirebiliriz. Ekonomik işlevler, üretkenliği artıran ve gelişmeyi teşvik eden unsurlar olarak nitelendirildiğinde, bu işlevler sigorta kuruluşlarına mali bir kurum kimliği kazandırmaktadır. Şu anda küresel ekonomi içinde sigorta ile ilgili faaliyetlerin yansımalarını incelediğimizde, dünya ekonomisinin gelişimi ile sigorta sektöründeki ilerleme arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. GSMH içindeki oranıyla doğrudan prim üretimi, sigorta endüstrisinin ekonomik gelişime olan etkisini ifade etmektedir. Sigorta şirketlerinde toplanan primler, koruma kaynağı yani teminat sermayeleri gibi ihtimallerin gayrimenkul alımları, hisse senetleri, tahviller ve ikraz biçiminde gözden geçirilmesi bu önemi katlayarak arttırmış ve gelişmiş sigortacılık uygulamalarını teşvik ederek risk yönetimini aynı zamanda güvence satma gibi

işlevlerine ilave olarak ulusal ekonomide üretken uygulamalara neden olan fonksiyonları da yerine getiren faaliyetlere dönüşmüştür (Uralcan, 2004).

Bu bağlamda makro işlevleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

Ekonomi için kritik bir birikim kaynağı olan sigorta, büyük bir tasarruf potansiyeli sunmaktadır. Sigorta şirketleri, bireylerin çeşitli sebeplerle gelirlerinden kendi başlarına biriktiremedikleri kısımların belirli periyotlarda ve düzenli bir biçimde biriktirilmesine imkan tanırırlar. Sigorta yaptıran kişi vasıtasıyla ödenen prim miktarları, bir tasarruf olarak kabul edilir. Zira sigorta şirketlerinde toplanan bu primlerin bir bölümü, ikraz veya alternatif olarak hisse senedi, gayrimenkul alma veya tahvil gibi yatırımlar için finansman sağlar. Sigorta ile ilgili faaliyetlerin geniş bir topluluğa ulaşma yetenekleri olduğundan hem ülkedeki geniş bir nüfusun hem de ülke dışındaki bireylerin gelirlerinin bir bölümünü depolama imkanına sahiptir. Bu birikimler, yatırım sektörlerine yönlendirildiklerinde ulusal geliri artırıcı etki yaparlar. Sigorta faaliyetlerinin küresel alana yayılması, uluslararası sigorta işlemlerinden elde edilen gelirlerin ülkemizin ödemeler dengesine etkide bulunmasına neden olur (Ölmez, 2016).

Sigorta faaliyetleri, sosyo-ekonomik kayıpları ve yıkımları engeller ya da azaltır. Sigortalanmamış tehlikeler, ortaya çıktığında kişileri ve aileleri hatta işletmeleri olumsuz etkiler, zor durumda bırakır. Bu olumsuz durumların etkisi genişleyerek diğerleri üzerinde de etkiler yaratır. Bu durumların bir araya gelmesi, geniş kapsamlı toplumsal çöktüşlere yol açar. Sigorta, bu tip yıkımları, çöktüşleri ya tümüyle engeller ya da yansımalarını önemli derecede azaltır (Yayla, 2019).

Sigorta endüstrisi, istihdamın bir kaynağıdır. Sigorta şirketleri faaliyetlerini sürdürebilmek adına personel istihdam etmek durumundadır. Bu sektör, iş arayanlar ve çalışmayı isteyenler için yeni bir iş fırsatı sunar. Sigorta firmaları, düzenli maaş ödeyerek çalışan kişilerin refahına katkı sağlar (Çil Koçyiğit & Dağdaş, 2016).

Sigorta, küresel ekonomik ilişkileri ile ticareti ilerletir. Yani kısaca açıklayacak olursak sigorta: Fonlara kaynak sağlamak suretiyle yatırımı artırmak için bir araç olarak kullanılır. Aynı zamanda, girişimci bireylerin risklerini üstlenerek iş dünyasında daha fazla girişime olanak tanır. Bu da hem ekonomideki üretim gücünü artırır hem de ticareti küresel düzeyde genişletme işlevini yerine getirir. Yani sigorta, finansal kaynakları artırma, riskleri yönetme ve ekonomik büyümeye katkıda bulunma gibi çeşitli ekonomik işlevleri yerine getiren bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Sigorta sadece finansal bir güvenlik sağlamakla kalmayıp aynı zamanda vergi gelirleri açısından da önemli bir kaynaktır. Sigorta uygulamalarının ülke ekonomisi için tasarrufları destekleyen vergilere büyük bir oranda katkıda bulunmaktadır. Yani sigorta işlemleri üzerinden alınan vergiler, ülkenin mali yapısına önemli bir maliyet oluşturabilir ve genel olarak ekonomik sisteme ek bir kaynak sağlar (Kasapoğlu, 2007).

Sigorta, ekonomik açıdan oldukça önemli bir endüstridir çünkü hizmet üreten endüstriler arasında yer almaktadır. Özellikle ticaret dengesi üzerindeki etkilerinden dolayı belirgin bir öneme sahiptir. Finansal kuruluşlar bünyesinde faaliyet göstermekte ve bu sebepten dolayı ekonomik ilerleme açısından önemli katkılarda bulunma potansiyeline sahiptir (Uralcan, 2004).

Bu arada sigortacılık uygulamaları kayıt dışı olan ekonomik faaliyetlerin önlenmesine katkı sağlar. Tüm ekonomik aktörler, potansiyel riskleri en aza indirmek ister. Bu amaçla atılacak en kritik adım, sigortaya başvurmaktır. Sigortalama süreci, ekonomik faaliyetin belgelenmesi anlamına gelir. Bu sayede ekonomideki kayıt dışı olan sektör daralır ve kayıt dışı faaliyetlerden kaynaklanan olumsuz etkiler ve zararlar azalır (Orhaner, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE SEÇİLMİŞ MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER

2. TOPLAM SİGORTA PRİMİ

Sigorta endüstrisi, finansal dünyada önemli bir yer kaplamaktadır. Temel fonksiyonlarından biri riskin sigorta şirketine transferidir bu sayede riski en aza indirir. Sigorta terimi güvence sağlama anlamına gelir. Risk unsuru tüm alanlarda ortaya çıkabilir hatta finansal işlemlerde bile önümüze çıkabilir. Bu noktada, sigorta firmaları riski değerlendirir ve analizini yaparak bir prim karşılığında koruma altına alırlar. Şirketlerce verilen teminat karşılığında kabul edilen primler, çeşitli finansal araçlar kullanılarak değerlendirilmektedir (Özcan & Uzpeder, 2020). Bu durum şirketlerin mali sağlamlıklarını korumalarına ve uzun vadeli sürdürülebilirliklerini artırmalarına olanak tanımaktadır.

Sigorta, birçok sebeple bireyin kendi başına tasarruf yapamadığı durumlarda, ilerleyen zamanlarda oluşabilecek harcamalarına, düzenli aralıklarla birikim oluşturmaya imkan tanır. Sigorta primleri, sigortalının tasarrufu olarak görülürken, sigorta sağlayıcı için bir fon kaynağı olarak dikkate alınır (Kahya, 2000).

Sigorta sektörü, ülkedeki yatırım fonlarının toplanmasına ve bu fonların belirli sektörlere yönlendirilmesinde uygun bir faaliyet alanı sunmaktadır. Bu açıdan sigorta endüstrisi kurumsal birikimlerin oluşturulmasına ve sermaye piyasasında fon arzına destek sağlayarak ülkenin ekonomik gelişimine destek sağlayabilir. Bu sebeplerle sigorta şirketleri, küresel ekonomilerde önemli bir birikim kaynağı olarak ortaya çıkar ve birçok sektörün finansman gereksiniminin büyük bir bölümünü karşılar. Bilhassa büyük yatırımlara katkıda bulunurlar ve sanayileşmiş ülkelerde görüldüğü gibi bankalardan daha ileri düzeyde faaliyetlere sahip finans kuruluşları olarak tanımlanmaları gerekmektedir (Ünal, 1994).

Fon oluşturma perspektifinden bakıldığında, hayat sigortaları ile emeklilik sigortaları ve hatta hayat dışı sigortalarında fonksiyonları bakımından farklılıklar mevcuttur. Hayat sigortası, uzun vadeli yatırımlar için fon temin ederken, diğer sigorta türleri kısa vadeli yatırımlar için fon sağlar (Zortuk & Ebeoğlu, 2016).

Sigorta bilincinin ülkemizde geç yerleşmesi, düşük gelir seviyesi, sabit fiyat politikaları ve de fiyatların yüksekliği gibi nedenlerle serbest piyasaya geçilinceye kadar ki dönemde poliçe satışları sınırlıydı ve bu durum uzun yıllar boyunca prim üretiminin yavaş ilerlemesine sebep oldu. Kanunlarda yapılan değişiklikler, serbest piyasa koşullarının gelişmesine imkan

tanıldığından rekabet ortamı oluşmuş ve fiyatların düşmesi ile de poliçe satışlarında artışa neden olmuştur (Çekici & İnel, 2013).

Türkiye’de üretilen sigorta primi ve branşları yıllar içerisinde artmıştır. Son 10 yıl Tablo 7’de görüldüğü gibidir.

Tablo 7: Yıl Bazında Prim Üretimleri

Yıllar	Hayat Dışı Toplam	Hayat Toplam	Genel Toplam
2014	22.709.549.092	3.280.003.588	25.989.552.680
2015	27.264.486.899	3.761.410.730	31.025.897.629
2016	35.447.988.684	5.038.808.257	40.486.796.941
2017	39.707.553.794	6.844.082.921	46.551.636.714
2018	47.732.813.112	6.920.767.257	54.653.580.369
2019	57.881.874.321	11.359.715.131	69.241.589.453
2020	68.143.744.181	14.431.913.855	82.575.658.036
2021	87.580.270.796	17.726.737.287	105.307.008.083
2022	204.140.328.876	30.858.298.437	234.998.627.313
2023	365.352.822.602	50.262.300.560	415.615.123.162

Kaynak: (TSB, Mali Tablolar ve İstatistikler, 2024)

2.1. EKONOMİK BÜYÜME

Ekonomik büyüme, bilhassa ileri seviyedeki ülkeler dahil olmak üzere her ülkenin makroekonomik stratejilerinin vazgeçilmez bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Hızlı ekonomik gelişimin elde edilmesi, başarılı bir ekonominin temel göstergelerinden biridir. Bu çerçevede, tüm ülkeler ekonomik büyümeye önem atfetmekte ve bunu bir hedef olarak kabul etmektedirler.

Büyüme konusu, özellikle 1960’lı senelerde iktisatçılar arasında önemli sayılan bir araştırma konusu haline gelmiştir. Ancak öne sürülen teorilerin dünya genelindeki yaşanan gelişmeleri açıklamada yetersiz kalması ve yeni açıklama yöntemlerinin geliştirilememesi, sonraki senelerde bu alana duyulan ilginin gittikçe azalmasına yol açmıştır. Büyüme konusundaki ilginin iktisatçılar arasında tekrardan canlanması, son 25 yıl içerisinde gerçekleşmiştir (Eser, 2012).

Ekonomik büyüme, belirli zaman dilimlerine bağlı olarak ulusal gelirin artışını ifade eder (Filiz, 2010). Ancak bu basit ifadeyi, hem gelir artışının elde edilmesi hem de dağıtılması açısından detaylandırması gereklidir. Öncelikle, ekonomik büyüme hızını sadece bir sayısal veri olarak görmek, sosyal yapıyı anlamak açısından yanıltıcı olabilir. Zira ekonomik büyüme

hızı, toplumsal düzenin iktisadi boyutları, teknolojik ilerlemeler ve siyasal faktörlerdeki güç değişikliklerinin kısa bir özetini sunmaktadır. Bu nedenle, ekonomik büyüme sürecinde ortaya çıkabilecek bir kriz, genel olarak mevcut üretim ilişkilerinin özgün üretim organizasyonu, makroekonomik sistemi (veya sermaye artış düzeni) ve düzenleme yönteminin (ve bu düzenleme yönteminde etkin olan siyasal veya sosyal grubun) oluşturduğu yapıdaki problemlerin veya karşılaştığı zorluklardan kaynaklanmaktadır (Erdut, 1998). Bu sebeple, ekonomik büyüme, yalnızca ekonomi bilimine veya diğer sosyal bilim disiplinlerine sıkışıp kalmaksızın, oldukça karmaşık bir sosyal ilişkiler ağına dayanmaktadır.

Ekonomik büyüme, temelde bir ülkenin ekonomik yapısındaki üretim potansiyelinin genişlemesi olarak tanımlanabilir. Ancak daha geniş kapsamlı tanımlar da yapılabilmektedir. Bu bağlamda ekonomik büyüme terimi; bir ülkenin ilerlemesi ve gelişmesi ile aynı anlamı taşır. Ayrıca, ekonomik büyüme birden fazla değişkenle ilişkilidir. Bu çerçevede GSYİH, ekonomik büyümenin bir belirtici olarak kabul edilir. GSYİH (Gayri Safi Yurt içi Hasıla)'yı basitçe tanımlayacak olursak, ekonomide bir ülkenin belli bir zaman diliminde ürettiği mal ve hizmetlerin toplam değerini ölçen bir ekonomik göstergedir (Eğilmez, 2019). GSYİH, bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden toplam değerini ifade eder. Bu gösterge, bir ülkenin ekonomik büyüme hızını, ekonomik aktivite düzeyini ve genel refahını değerlendirmek için kullanılır (Uçkun & Ersoy, 2021).

Ekonomik büyümenin ölçümü için 1991 senesine kadar ulusal gelir hesaplamalarında GSYH'nin tercih edilmediği, bunun yerine GSMH'nin kullanıldığı belirlenmektedir. İki terim arasındaki fark yalnızca kapsadıkları coğrafi alanla sınırlıdır. Son zamanlarda özellikle ölçümün kolaylığı ve küresel ekonomik bütünleşmenin artışı gibi etkenlerle ekonomik etkileşimin siyasi sınırları aşması sonucunu doğuran nedenlerden dolayı, GSYH ekonominin temel üretim gücü olarak kabul edilmektedir (Eser, 2012). Bu aşamada, vaziyetin daha iyi kavranabilmesi için iki terimin tam olarak ne anlama geldiğini vurgulamak önemlidir. Ekonomik başarının en güvenilir göstergesi olan GSYH, "belirli bir zaman diliminde bir ülkenin coğrafi sınırları içinde üretilen nihai ürünleri ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla hesaplanan toplam değerini temsil eder. Bu kapsam, ekonominin genel büyüklüğünü ve üretim kapasitesini ölçer. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ise, bir ülkedeki vatandaşlar tarafından üretilen tüm ekonomik değerleri kapsamaktadır. Daha net bir ifadeyle GSYH'nin bir bölümü diğer ülkelerdeki vatandaşlar tarafından üretilen ürün ve hizmetleri içerirken GSMH'nin bir bölümünü de ülkenin başka ülkelerde yerleşik vatandaşları tarafından üretilen ürün ve hizmetler oluşturmaktadır (Yıldırım, Karaman, & Taşdemir, 2010). Bu nedenle, bir ülkenin ekonomik

büyümesini hesaplarken vatandaşlık durumuna bakılmaksızın sadece o ülkenin sınırları içinde üretilen mal ve hizmet miktarını göz önünde bulundurmak genel olarak daha doğru olacaktır.

2.1.1. Ekonomik Büyüme ile Türk Sigorta Sektörü Arasındaki Bağlantı

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ulusların refahını ve yoksulluğunu etkileyen temel faktör haline gelen ekonomik büyümenin belirleyicileri olarak yatırımlar ve teknolojik ilerlemeler aracılığıyla bireysel olarak sahip olunan fiziki ve beşeri sermaye seviyelerinde ve etkinlik düzeylerindeki artışlar oluşturmaktadır. Ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak için tasarruf yapma, yeni sermaye yatırımları gerçekleştirme ve beşeri sermayeye yapılan yatırımları artırma, ayrıca yeni teknolojilere odaklanma gereklidir. Çünkü tasarruflardaki artış, yeni sermaye ürünlerine yapılan yatırımları artırarak sermaye birikimini büyütecek ve bu sayede işgücü başına düşen sermaye artışı olacağından birim emeğin daha etkin hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Aynı biçimde, beceri ve bilgi birikimini ifade eden insan sermayesine gerçekleştirilen yatırımlar verimliliğin yanı sıra teknolojik ilerlemenin de gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yeni ürünlerin kullanıma geçirilmesi, beraberinde verimliliği ve üretimi artıracaktır. Dolayısıyla bu faktörlerin ekonomik büyümeye sağladığı katkı son derece önemli olacaktır. Ekonomik büyümeyi belirleyen bu temel unsurların yanı sıra, büyümeye etki eden başka faktörler de mevcuttur (Eser, 2012). Bunların başında finansal sistemler yer almaktadır.

Finansal sistemde, tasarrufçular ile fona ihtiyaç duyanlar arasındaki fonların transferleri genel olarak finansal araçlar vasıtasıyla gerçekleşir ve bu finansal araçlar çoğunlukla bankalar ve sigorta firmalarından oluşmaktadır (Mishkin, 2001). Finansal aracılık, alıcılarla satıcıların buluşmasını sağlama sürecini ifade eden bir hizmetler bütünü olarak tanımlanır. Bu süreç işlemin öncesinde veya sonrasında hazırlanması, gerçekleştirilmesi ve sonuçlandırılması aşamalarını içerir. Finansal araçlar, fon elde etmek için ya mevduat toplarlar ya da poliçe üretirler. Toplanan fonlar firmalara finansman imkanı sağlar (Allen & Santomero, 1998). Bu sayede tasarruf artışı yapan birimler, finansal araçlara fon fazlasını transfer etmiş olurlar. Fon ihtiyacı olan birimler, borçlanmak kaydıyla finansal araçlardan kaynak temin ederler. Bu şekilde finansal aracılık, hane halkından firmalara dolaylı yoldan finansman sağlayarak tasarrufları yönlendirir ve kısa vadeli kaynakları kullanarak uzun vadeli olan yatırımlara finans sağlama rolünü üstlenir. Bu süreci gerçekleştirirken başvurduğu dolaylı finansman yöntemi, finansal aracılık adıyla tanımlanır (Miller & Pulsinell, 1985).

Sigorta şirketleri, finansal sistem içinde yer alarak çeşitli finansal görevleri yerine getirir ve içsel kalkınma teorilerinin gelişmesiyle bilinirliği artan belirli kanallar vasıtasıyla ekonomik büyümeye katkı sağlayabilir (Curak, Loncar, & Poposki, 2009). Yani sigorta sektörünün, ekonomi üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır çünkü finansal olarak büyümeye olumlu bir şekilde katkı vermektedir. Finansal büyüme ile beraber ekonomideki fon tahsisini daha etkin hale getirebilmektedir. Son zamanlarda küresel düzeyde sigorta sektörü önemli bir büyüme kaydetmekte, Türkiye ise genç nüfusuyla bu sektörde önemli bir konumda bulunmaktadır. Son dönemlerde sigorta sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli firmaların, artan bir şekilde etkin hale geldiği gözlemlenmekte ve bu durumun zaman içinde ülke ekonomisine olan faydası artmaktadır. Sigorta sektörü, Türkiye'de biriken yatırılabılır fonların etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve verimli alanlarda kullanılması açısından makul bir iş alanı olarak temsil edilmektedir. Basitçe ifade etmek gerekirse, sigorta sektörü, işletmelerin tasarruflarını artırmakta ve sermaye piyasasında fonların oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Şamiloğlu, Eser, & Bağcı, 2019).

Ülkemizde, sigortacılık sektörü her yıl artan dinamizmi ve sağlam mali yapısıyla genişlemektedir. Genç nüfus yapısı ve buna rağmen düşük sigortalılık oranı, Türkiye'yi çekici bir pazar haline getiren özellikleri barındırmaktadır. Bu sebeple, sektör hem yerli hem de uluslararası yatırımcıların dikkatini çekmektedir. Türkiye'nin sigorta sektörü, dinamik özellikleri, nitelikli çalışanları ve gelecekteki büyüme potansiyeliyle Avrupa'da hatta dünya genelinde öne çıkan sektörlerden biri konumundadır (Erdoğan, 2013).

Ülkemizde yıl bazında baktığımızda prim üretimde hayat dışı sigorta grubu, hayat sigortaları grubundan daha fazladır. 2023 yılının verilerine baktığımızda hayat dışı sigortalar grubunun prim üretiminde pazar payı %87' a yükselirken, hayat sigortaları grubunun pazar payı %12,1' e yükselmiştir (TSB, 2024). Bu durum, ülkemizdeki sigorta sektörünün genel profilini yansıtmaktadır. 2023 yılı verilerine göre, hayat dışı sigortaların prim üretimindeki belirgin üstünlüğü, bu kategorinin geniş bir yelpazede talep gördüğünü göstermektedir. Hayat dışı sigortaların pazar payındaki artışı, özellikle taşıma, konut, yangın gibi alanlarda güçlü bir talebin olduğunu işaret edebilir. Diğer yandan, hayat sigortalarının pazar payındaki artış, bireylerin finansal güvenliklerine ve gelecek planlamalarına daha fazla önem verdiklerini yansıtabilir.

Ekonomik büyüme ile Türk sigorta sektörü arasındaki bağlantı çok yönlüdür ve birçok etkeni içermektedir. Ekonomik büyüme, genellikle bireylerin gelir düzeylerinde artışa yol açar. Bu durum, sigorta ürünlerine olan talebi olumlu yönde etkiler. Artan gelir, sigortalara yönelik

talepleri artırabilir (Polat & Akın, 2021). Aynı zamanda ekonomik büyüme, işletmelerin genişlemesi ve yeni projelere girişmesi anlamına gelir. İşletmeler, artan faaliyetleriyle birlikte çeşitli risklere maruz kalır. Daha öncesinde bahsettiğimiz gibi bu durum, işletmelerin sigorta ihtiyaçlarını artırabilir. Yangın, taşıma ve sorumluluk sigortaları gibi işletme sigortalarına olan talep büyümeyle paralel olarak artabilir. Son olarak ekonomik büyüme arttıkça, bireylerin ve işletmelerin varlıklarının değeri artacaktır. Bu durum, kişisel ve kurumsal varlıkları koruma ihtiyacını güçlendirebilir, sigortacılık sektörünün büyüme sürecinden daha fazla pay almasına neden olacaktır (Göksu & Mere, 2022).

Tablo 8’de 1980 ile 2022 yılları arasındaki toplam prim üretimi (milyar \$) ve ekonomik büyüme oranı verilmiştir.

Tablo 8: Toplam Prim (Milyar \$), Ekonomik Büyüme (%)

Yıllar	Prim	Büyüme
1980	195	-2,4
1981	202	4,9
1982	205	3,6
1983	203	5,0
1984	229	6,7
1985	245	4,2
1986	279	7,0
1987	360	9,5
1988	402	2,3
1989	490	0,3
1990	847	9,3
1991	961	0,7
1992	1.174	5,0
1993	1.511	7,7
1994	1.048	-4,7
1995	1.334	7,9
1996	1.501	7,4
1997	1.750	7,6
1998	2.020	2,4
1999	2.142	-3,3
2000	2.623	6,9
2001	1.889	-5,8
2002	2.209	6,4
2003	3.077	5,8
2004	4.408	9,8
2005	5.405	9,0
2006	6.419	6,9
2007	8.003	5,0
2008	8.858	0,8
2009	7.830	-4,8
2010	9.188	8,4
2011	10.024	11,2

Tablo 8: Toplam Prim (Milyar \$), Ekonomik Büyüme (%)ate-(Devamı)

2012	10.842	4,8
2013	12.446	8,5
2014	11.581	4,9
2015	11.131	6,1
2016	13.072	3,3
2017	12.054	7,5
2018	10.452	3,0
2019	11.233	0,8
2020	10.803	1,9
2021	10.895	11,4
2022	13.172	5,6

Kaynak: SIGMA, DÜNYA BANKASI

2.2. FAİZ ORANLARI

Faiz olgusu, tarih boyunca toplumsal, ahlaki ve ekonomik açıdan, içinde bulunduğ u zamanın şartları çerçevesinde tartışmalı bir konu olmuştur. Faiz kavramı, İlk çağ ve Orta Çağ zamanlarında toplumsal ve ahlaki bakımdan değerlendirilirken, daha sonraki dönemlerde ekonomik yaşamdaki ilerlemelerle birlikte ekonomik açıdan incelenmiştir. Orta Çağ Dönemi sonrasında Avrupa'da meydana gelen ticari, finansal ve teknik ilerlemeler, sermayenin değerlendirilme şeklini değiştirmiştir (Demirgil & Türkay, 2017).

Milli gelirin oluşturulmasında kullanılan kaynakların paylaşımında, faiz sermayenin kazancı olarak kabul edilir. Sermayenin nakit şeklinde tasarruf olarak bulundurulması sermaye sahibine faiz geliri kazandırmaktadır. Öte yandan, sermayenin fiziksel olarak üretim için kullanılmasıyla ortaya çıkan ürün veya hizmetlerin satılmasından elde edilmiş kârda sermayeye sahip kişi için bir kazançtır. Bu nedenle, kapitalize olan sermaye, açıklanan her iki yöntemle belirli bir dönem boyunca sahibi olan kişiye faiz ya da kâr olarak belirli bir getiri sağlar (Ülgener, 2000).

Yine de en temel anlamda faizden bahsedecek olursak: Faiz, genellikle bir borcun veya yatırımın belirli bir süre boyunca kullanımı için ödenen ücrettir. Bu, genellikle bir yüzde oranında ifade edilir ve temel olarak bir varlığın kullanım hakkının maliyetini gösterir. Faiz oranı Fisher'a göre, paranın maliyetini temsil eder, aynı zamanda gelir ve sermaye arasındaki bağlantıyı sağlayan bir köprü görevi görür (Fisher, 1930).

İki temel türde faiz bulunmaktadır:

Borç Faizi : Bir bireyin, kurumun veya devletin bir borç alması durumunda, borç veren tarafından talep edilen ek ödemedir. Bu ödeme, borçlunun borcunu geri ödemesinin yanı sıra

borcun kullanım süresi boyunca borç verene sağladığı fonların değerini temsil eder (Paya, 2007).

Yatırım Faizi: Bir kişinin veya kurumun bir yatırım aracına yaptığı yatırımın getirisini temsil eden faizdir. Yatırım faizi, genellikle yatırım yapılan varlıkların, hisse senetleri, tahviller, mevduat hesapları veya gayrimenkul gibi, değerinin artması veya belirli bir dönemde elde edilen gelirle ilişkilidir (Alkın, Yıldırım, & Özer, 2005). Yatırım faizi, yatırım yapılan varlıkların değer artışından kaynaklanabilir veya belirli bir yatırım aracının getirisi üzerinden elde edilebilir. Örneğin, bir kişi bir hisse senedi satın alırsa, hisse senedinin değeri arttığında sermaye kazancı elde edebilir. Ayrıca, bir kişi tahvil veya mevduat hesabına yatırım yaparsa bu yatırımından elde ettiği faiz geliri de yatırım faizi olarak adlandırılabilir.

Genel olarak, faiz geliri veya gideri, ana paranın belirli bir yüzdesini temsil eder. Bu tanımlamaya faiz haddi veya faiz oranı adı verilmektedir. Faiz oranı ayrıca borç alınan para için ödenen bedeli ifade etmektedir (Campbell, 1988).

Faiz oranıyla ilgili kuramsal gelişmeler incelendiğinde, genel olarak iki farklı yaklaşım öne çıkmaktadır. İlk teori, faiz oranının sermaye piyasasındaki tasarruf arzı ve yatırım talebine göre reel faktörler tarafından belirlendiğini savunmaktadır ve bu teori Klasik kuram olarak bilinir. Diğer bir teori ise faiz oranını tamamen parasal faktörlere dayandırarak ifade etmeye çalışan Keynesyen teoridir. Tüm diğer teoriler, temelde bu iki perspektif etrafında görüşlerini ifade etmektedirler. Faiz oranlarını açıklamak için kullanılan yaklaşımlar arasında; *Klasik Faiz Teorisi*, *Knut Wicksell'in Faiz Teorisi*, *Keynes'in Faiz Teorisi*, *Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi*, *Neo-Keynesyen Faiz Oranları Teorisi*, *Tobin'in Portföy Teorisi*, *Monetarist Faiz Oranı Teorisi* ve *Rasyonel Beklentiler Faiz Oranı Teorileri* bulunmaktadır (Demirgil & Türkay, 2017).

2.2.1. Faizin Ekonomik Fonksiyonları

İktisat literatüründe faiz oranı genellikle kısmi analiz bağlamında finansal analizin en temel unsuru olarak kabul edilirken makro analiz perspektifinden bakıldığında yatırım ile tasarruf denkleğini sağlamada önemli bir değişken olarak öne çıkar. Bu nedenle, geleneksel ekonomi anlayışında faiz oranı, diğer iki mal arasındaki takas oranı gibi bir fiyat olarak algılanır. İki malın arasındaki takas anlık bir olayken, faize dayalı kredi işlemleri bir zaman çizelgesi boyunca gerçekleşir. Aslında bu tartışmada ele alınan konu, para temel düzeyde fonksiyonlarını yerine getirdiği sürece rastgele bir mal, madde ya da temel para olabilir. Bu

noktada, faiz ile ilgili olan şeyin paranın niteliği olup olmamasının analizin sonuçları üzerindeki etkisi önemsizdir. Faizin temel ayırt edici özelliği, şu an ki bir paranın miktarıyla gelecekte olan bir paranın miktarı arasındaki değişimde özgün bir özel fiyatın bulunmasıdır. Bu durumda, faiz oranı, paranın bu iki zaman dilimi arasındaki (intertemporal) değişimine ilişkin bir fiyatı temsil eder. Bu sebeple, zaman para ile yapılan takasın temel faktörüdür (Seyrek & Mızırak, 2009).

Genellikle, faiz oranı kapitalist düzende sermayenin maliyeti olarak algılanır. Kar oranlarıyla kıyaslandığında, faiz oranları genellikle yatırım ile tasarruf miktarlarının, istihdam düzeyinin ve genel fiyat seviyelerinin yanı sıra ödemeler dengesinin ana belirleyicisi olarak görülür. Faiz, sermayenin bu iki zaman arasında bulunan bir maliyeti temsil ettiğinden, kaynakların süreç boyunca tahsisine dair karar almada tek kriterdir (Malinvaud, 1969). Faiz oranı, sermayenin maliyeti olarak kabul edilir ve sermayenin verimliliğiyle doğru orantılı olarak yatırım seviyesini etkilediği, aynı zamanda ekonomideki tasarrufun düzeyini yönlendirdiği savunulur. Başka bir ifadeyle, ekonomideki finansal kaynakların arz ile talebini belirler. Faiz oranının, sermayenin piyasasında kritik bir faktör olarak hayati öneme sahip olduğu ifade edilebilir çünkü faiz, sermayenin bir maliyeti olarak kabul edilir. Ayrıca sermayenin kapitalist düzenindeki kilit rolü nedeniyle faiz, bu düzenin en önemli özelliği ve temel belirleyicisidir. Yani piyasa ekonomilerinde faiz oranı, en stratejik fiyat olarak kabul edilebilir. Faiz, yalnızca kapitalist sistemle sınırlı bir durum değildir, zira faiz kavramı kapitalist sistemin gelişmesinden önce de var olan bir kredi yöntemi olarak da mevcuttur (Seyrek & Mızırak, 2009).

Faizin ekonomideki başlıca işlevi, diğer fiyatlar gibi otomatik ve rasyonel bir şekilde kaynakların akışını ve tahsisini düzenlemektir. Faiz oranı, çeşitli projeler için finansal kaynakların arzı ve talebi arasında dengeleyici bir rol oynayarak rastgele bir eşzamanlı piyasada olduğu gibi oluşur. İddia edildiğine göre tüm ekonomik birimler, diğer fiyatlar gibi faiz oranlarını dikkate alarak ilgili kararlarını almaktadır (Malinvaud, 1969). Faizin bulunmadığı kararların merkezi bir otoriteden alındığı sosyalist ekonomilerde, arz edilen ve talep edilen finansal kaynakları etkili bir biçimde eşleştirmek imkansızdır. Çünkü bahsettiğimiz ekonomilerde serbest piyasa işleyişi bulunmadığı için kapitalist sistemin gerektirdiği şekilde faiz oranları oluşamaz. Bu tip merkezi sistemlerde, genel olarak proje tercihi ve karar aşamasında otoriteler tarafından belirlenen, teknikler tarafından hesaplanan göreceli maliyetler ve tahmine dayalı göstergeler kullanılır. Belirli bir kaynağın en etkili şekilde kullanımını sağlamak için teknik veya göreceli fiyatlar, o kaynağın marjinal verimliliğini tam olarak yansıtmaz. Yani, kullanılan yöntem verimliliği artırmak için uygun değildir çünkü fiyatlar

belirli bir kaynağın optimum kullanımını belirlemede yetersizdir (Winzynski, 1978). Winzynski'e göre sosyalist ekonomiler, sermayenin firmalara serbestçe tahsis edilmesinin büyük miktarda finansal kaynak talebi oluşturmaları, geniş çapta sermayenin biriktirilmesine neden olması, sermayenin yetersiz kapasiteyle kullanılması aynı zamanda kaynakların israfına yol açması ve en mühimi ekonomide yapay bir sermaye kıtlığına sebep olması nedeniyle 1960'lardan sonra bu sorunları çözmek için sermayeyi bir fiyat mekanizması ve aynı zamanda bir iktisadi araç olarak faizle düzenlemeye çalışmışlardır.

Serbest piyasa ekonomilerinde faiz oranı, temelde para ve sermaye piyasalarında belirlenen bir bedeldir. Geleneksel ekonomi literatürüne göre, faiz bahsedilen piyasalarda arz ve talebi dengeleyen bir fiyat olarak kabul edilir ve bu konuda herhangi bir anlaşmazlık bulunmamaktadır.

2.2.2. Faizin Sigorta Primi İle İlişkisi

Faiz ve sigorta primleri finansal ve sigorta sektörlerinde önemli kavramlardır ve birbirleriyle ilişkilendirildikleri iki konu vardır: Birincisi sigorta poliçelerinde genellikle faiz hususu, sigorta sahibinin prim borcunu ödememesi durumunda veya sigorta şirketinin tazminatı ödememesi durumunda devreye girer. Sigorta yapanın prim ödeme sorumluluğu, sözleşmenin temel unsurlarından biridir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. maddesinde ifade edilen primin, sigortacının taahhüdünün karşılığı olduğu belirtisiyle, bu borç, mal sigortalarında tazminatın hayat sigortalarında ise sigorta bedelinin ödenmesine denk gelir. Bu durumda, Türk Ticaret Kanunu'na göre her zaman prim ödeme borcunda gecikme durumunda sigorta yapanın temerrüde düşeceği ve bu borcun karşılığı olan sigorta tazminatının istenebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle, ödemenin gecikmesi durumunda alacaklı tarafından faiz talep edilebilir (Demirci, 2023).

Bir diğer husus ise sigorta şirketleri, topladıkları primleri yatırım yaparak büyütürler. Primlerden elde ettikleri geliri yatırımlara yönlendirirler ve bu yatırımlar genellikle çeşitli finansal araçlarda fonlanır. Örnek vererek açıklamak gerekirse bireysel emeklilik sistemi fonları, riskten kaçınmak amacıyla sabit getiriye odaklanarak yönlendirildiyse, bankaların vadeli mevduat faiz oranlarıyla benzer getiri seviyeleri elde edilebilir. Beklenen yüksek faiz ve kazanç, sabit getirili fonlar aracılığıyla elde edilememektedir. Yüksek getirili kamu dış borçlanma araçları ve altın fonları gibi fonlar, yüksek getirilere sahipken, faiz getirisi bu fonlarda önemli bir miktar oluşturabilir. Diğer yandan, sabit getirili fonlar, banka hesaplarına

benzer bir getiriyle birikim sağlar (Eser F. , 2019). Yani kıyaslama yapacak olursak banka mevduatı genellikle düşük riskli bir yatırım aracıdır çünkü mevduatlar genellikle devlet tarafından garanti altındadır. Sigorta poliçeleri ise genellikle belirli risklerin karşılığında daha yüksek getiriler sunabilir ancak bu getiriler genellikle daha yüksek risklerle ilişkilidir. Buradan yola çıkarak mevduat faiz oranlarındaki artış sigorta primi ödemelerini düşürebilir.

1980 ile 2022 yılları arası prim üretimleri ve faiz oranları Tablo 9’da verilmiştir.

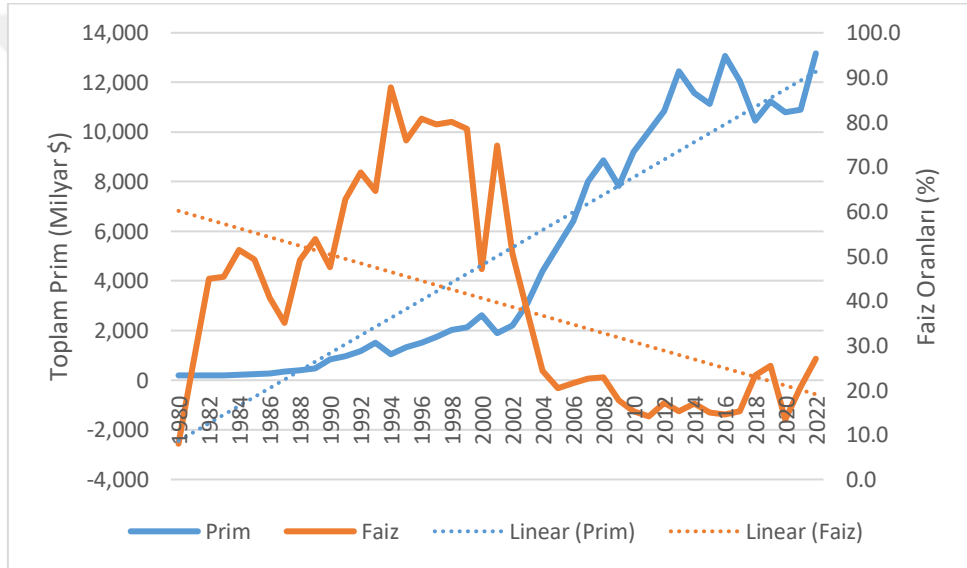
Tablo 9: Toplam Prim (Milyar \$), Faiz Oranları (%)

Yıllar	Prim	Faiz
1980	195	8,0
1981	202	26,5
1982	205	45,0
1983	203	45,3
1984	229	51,4
1985	245	49,3
1986	279	40,6
1987	360	35,0
1988	402	49,1
1989	490	53,8
1990	847	47,5
1991	961	62,7
1992	1.174	68,7
1993	1.511	64,6
1994	1.048	87,8
1995	1.334	76,0
1996	1.501	80,8
1997	1.750	79,5
1998	2.020	80,1
1999	2.142	78,4
2000	2.623	47,2
2001	1.889	74,7
2002	2.209	50,5
2003	3.077	37,7
2004	4.408	24,3
2005	5.405	20,4
2006	6.419	21,6
2007	8.003	22,6
2008	8.858	22,9
2009	7.830	17,6
2010	9.188	15,3
2011	10.024	14,1
2012	10.842	17,2

Tablo 9: Toplam Prim (Milyar \$), Faiz Oranları (%)-(Devamı)

2013	12.446	15,3
2014	11.581	16,9
2015	11.131	14,9
2016	13.072	14,6
2017	12.054	15,3
2018	10.452	23,3
2019	11.233	25,4
2020	10.803	13,4
2021	10.895	20,7
2022	13.172	27,0

Kaynak: SIGMA, DÜNYA BANKASI

Şekil 2: Yıl Bazında Toplam Prim Üretimi ve Faiz Oranları Grafiği

Tablo 9'dan yola çıkarak oluşturduğumuz Şekil 2'yi şu şekilde yorumlayabiliriz: Sigorta toplam primleri ile faiz oranları arasındaki ters ilişkiyi göstermektedir. Sigorta toplam primleri ile faiz oranları arasındaki negatif ilişki, genellikle ekonomik döngülerle ilişkilidir.

Sigorta primleri genellikle ekonomik aktivite ve tüketici güveni ile ilişkilidir. Ekonomik aktivite arttığında ve tüketici güveni yüksek olduğunda, insanlar genellikle sigorta poliçeleri satın almayı tercih ederler. Bu durumda, sigorta primleri artabilir. Ancak faiz oranları genellikle ekonomik büyüme ve enflasyonla ters ilişkilidir. Merkez bankaları genellikle ekonomiyi canlandırmak veya enflasyonu kontrol altına almak için faiz oranlarını ayarlarlar. Düşük faiz ortamında, tüketici kredileri ve borçlanma maliyeti düşerken yatırımcılar daha riskli varlıklara yönelebilirler ve bu da sigorta poliçeleri gibi daha güvenli varlıkların talebini azaltabilir.

Tersine, yüksek faiz oranları genellikle ekonomik aktiviteyi sınırlayabilir ve tüketici harcamalarını azaltabilir. Bu durumda, sigorta primlerinin talebi azalabilir. Ancak yüksek faiz oranları genellikle daha fazla yatırım getirisi sağlar, bu da tüketicilerin alternatif yatırım araçlarına yönelmelerine neden olabilir. Bu eğilim, sigorta ve finans sektörlerinin birbirine bağlı olduğunu ve ekonomik koşulların her ikisini de etkilediğini göstermektedir.

2.3. GAYRİ SAFİ YURT İÇİ TASARRUFLAR

Ekonomik denge açısından en önemli faktörlerden biri tasarruflar olarak kabul edilir. Makroekonomik perspektife göre tasarruflar, yatırımların temel kaynağı olarak kabul edilen sermaye birikiminden kaynaklanmaktadır. Ülke ekonomilerinin gelişmişlik düzeyi ve performansının kritik göstergelerinden biri büyüme olduğu göz önüne alındığında, büyümenin elde edilmesi ve devam ettirilmesi için tasarruflar kritik bir rol oynamaktadır. İktisadi açıdan değerlendirildiğinde, bireyler genellikle servet biriktirmekle kalmaz, aynı zamanda yaşamları boyunca refah seviyelerindeki dalgalanmaları ve beklenmedik durumları önlemek için tasarruf etmeye eğilimlidirler. Bireylerin tasarruf oranları, hem bireylerin kişisel özellikleri olan gelir seviyesi ve eğitim düzeyi gibi faktörlere hem de ülkelerin genel iktisadi yapısına bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Güriş & Öcal Özkaya, 2019).

Daha önce de bahsettiğimiz gibi ulusal tasarrufların ülkelerin sürdürülebilir kalkınması ve ekonomik performansındaki etkisi oldukça belirgindir. Uluslararası piyasalardan elde edilen sermaye akımları, ülkelerin yatırımlarını finanse etmek adına önemli olabilir ancak ülkenin yüksek bir yatırım oranına sahip olmasında en kritik faktör yurt içi tasarrufun oranıdır (Özcan, Günay, & Ertaç, 2003). Bu sebeple bir ülkedeki yerel tasarruf oranlarının dikkatle izlenmesi ve bu oranın belirleyici faktörlerinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tasarruf, bireylerin veya kurumların gelirleri üzerinden harcamalarını düşerek kalan miktarı biriktirmeleri veya yatırım yapmak üzere ayırmaları anlamına gelir (Macunluoğlu, 2021). Genel olarak, tasarruf eden kişiler veya kurumlar, gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak, acil durumlar için finansal güvenlik sağlamak veya yatırım yaparak daha fazla gelir elde etmek amacıyla gelirlerinin bir kısmını harcamadan biriktirirler. Tasarruf, bireylerin ve toplumların ekonomik istikrarını ve büyümesini etkileyen önemli bir ekonomik davranıştır. Tasarruf, bir ülkenin ekonomik sağlığı ve büyümesi açısından önemli bir faktördür çünkü birikimler ekonomik aktiviteyi destekleyebilir ve sermaye birikimine katkıda bulunabilir. Başka bir deyişle tasarruf, gelirin harcanabilir kısmının tüketim için kullanılmayan bölümü olarak

tanımlanabilir. Artan harcanabilir gelir, genellikle tüketimde bir artışa neden olur fakat bu artış genellikle azalan bir eğilim gösterir. Bundan dolayı, gelir arttıkça tüketim oranı düşerken tasarruf oranı yükselir (McConnell & Brue, 2008).

En son yayınlanan 2021 verilerine göre toplam gayrisafi tasarruf, *Gayrisafi Yurt İçi Hasıla*'ya oranla %30,3 olarak gerçekleşti. Bu oran, sektörler arasında farklılık gösterdi: Mali olmayan şirketler için %16,8, hane halkı için %7,1, mali şirketler için %3,2 ve genel devlet için %3,2. Özetle, toplam ekonomide tasarruf oranı %30,3 oldu ve bu oranın dağılımı sektörlerle göre değişiklik gösterdi (TÜİK, 2024).

2.3.1. Türkiye'de İç Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme

Yatırımları finanse etmek için en güven veren ve maliyet açısından en ekonomik kaynağı oluşturan yerel tasarruflar, ekonomik denge içinde önemli değişkenlerden biridir. Bu açıdan bakıldığında, refahın önemli bir belirleyeni olarak kabul edilmektedir. Hükümetler genellikle, yeni yatırımların teşvik edilmesi, yeni sermaye malı üretimi ve sürdürülebilir ekonomik büyüme için tasarruf artışına odaklanarak makro düzeyde çaba sarf ederler. Bireylerin mikro iktisadi yönden tasarruf yapmaları ise gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için örneğin eğitim ve emeklilik vs. beklentileri ile hastalık veya işsizlik gibi risklere karşı daha hazırlıklı olmalarını ifade eder. Bireyler, gelecekteki belirsizliklere karşı korunmak amacıyla tasarruf yaparlar. Bu sayede, gelir dalgalanmalarının tüketim üzerindeki etkisini azaltmak ve daha istikrarlı bir tüketim düzeni sağlamak hedeflenmektedir (Barış & Uzay, 2015). Yerel tasarruflar, ihtiyaçların karşılanmasında hem makro ekonomik hem de mikro ekonomik açıdan güvenilir ve maliyet açısından avantajlı bir rol oynar. Ancak bilindiği üzere düşük gelirli ve gelişmeye devam eden ülkelerin iç tasarrufları, sürdürülebilir ekonomik büyüme için gereken yatırımları finanse etme konusunda yetersiz olabilir (Tüzemen & Yamak, 2019).

Türkiye'deki toplam yerli tasarruf, 1980 ile 1988 arasındaki dönemde politika belirsizlikleri ve yüksek enflasyona bağlı olarak keskin bir artış yaşadı. Ancak bu tarihten günümüze kadar azaldı. 1988 sonrasında başlayan düşüş eğilimi, 1998'den itibaren hız kazanarak 2009'da %13,2'ye kadar gerilemiştir. Tasarruf oranı, 1980'den günümüze ve daha önceki dönemlerde, özellikle 1975'ten bu yana, en düşük seviyeye ulaşmıştır. 2011 ve 2012 dönemlerinde tasarruf oranı, bir miktar artarak %14,4 olarak gerçekleşti. 1988-2001 yılları arasındaki tasarruf oranındaki azalmanın ana sebebi kamu sektörüydü. 1990 yılları boyunca konsolide olan bütçedeki bütçe dışı varlıklar ile işletme sermayesi varlıklarındaki sosyal

güvenlik kurumları ve kamu iktisadi teşebbüsündeki açıkların toplamı olarak ortaya çıkan kamu bütçesi açıkları artmıştır. 1990 yılında kamu bütçe açığının *Gayri Safi Yurt İçi Hasıla* (GSYH) oranı %5,5 iken, 1999 yılının sonunda bu oran %11,7'ye çıkmıştır. 1990 yılında kamu tasarruflarının *gayri safi milli kullanılabılır gelire* oranı %2,6 iken, 2000 yılında önce % -3,4'e, ardından 2001 yılında % -7,2'ye düşmüştür (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

2001-2010 döneminde, önceki periyotla karşılaştırıldığında, tasarruflardaki düşüşün temel sebebi özel tasarruflardaki azalmadır. Kamu sektöründeki tasarrufların artması, özel tasarruflardaki düşüşü telafi edememiştir. 1991-2001 yılları arasındaki dönemlerde özel tasarruftaki oran ortalaması %24 iken, 2005-2010 yılları arasındaki dönemde ise %13,4'e gerileyerek sonuç olarak toplam ortalama %15,4'e düşmüştür. Özel tasarruftaki azalmayı açıklayan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Özellikle azalan faiz oranları ile enflasyon rakamlarının etkisiyle artan kredi akışı, tüketimdeki yükselişle paralel olarak en önemli nedeni oluşturmuştur. Ancak aynı zaman diliminde kamunun tasarrufları artış göstermiştir. 2001 krizinin ardından, maliye politikası sıkılaştırılarak kamu borç stokunun kontrol altına alınması amaçlanmış ve para ile döviz kuru stratejileri için yeni bir perspektif geliştirilmiştir. Bu sefer, önceki istikrar çabalarının aksine, kamudaki mali yönetim ve bütçe sistemini geliştirmeye ve yüksek faiz dışı fazla, yani ülkenin gelirinin harcamalarından daha fazla olması durumu hedef olarak benimsenmiştir. Kamu kesimindeki dengede düzelme ile birlikte kamu tasarrufundaki oranlar önemli bir artış göstermiş ve 2001 yılındaki %-7,2 oranından 2006 yılında %4'ün üzerine çıkmıştır. Bu dönemi takiben, yine bir azalma meydana gelmiştir. 2011'de özel tasarruflarda meydana gelen azalışın üstünde olan kamunun tasarruf artışı, toplam yurt içi tasarruflarda yaklaşık bir puanlık bir artışa neden olmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Tablo 10: Yurt içi Tasarruflar 1998-2016

Yıllar	Kamu Tasarrufu	Özel Tasarruf	Yurt içi Tasarruflar
1998	-1,4	26,9	25,5
1999	-4,9	26,4	21,5
2000	-3,4	24,2	20,9
2001	-7,0	27,7	20,7
2002	-4,7	26,4	21,7
2003	-4,0	24,0	19,9
2004	-0,9	22,4	21,5
2005	2-7	20,2	22,9
2006	4,0	20,0	24,0
2007	2,3	21,0	23,3
2008	1,6	22,3	24,0
2009	-0,8	22,2	21,4
2010	1,5	19,8	21,3

Tablo 10: Yurt içi Tasarruflar 1998-2016-(Devamı)

2011	3,4	19,0	22,5
2012	2,6	20,1	22,8
2013	2,9	20,2	23,2
2014	2,7	21,8	24,4
2015	3,6	21,1	24,8
2016	2,7	21,7	24,5

Kaynak: (Strateji Ve Bütçe Başkanlığı, 2024)

2.3.2. Tasarrufların Sigorta Primi İle İlişkisi

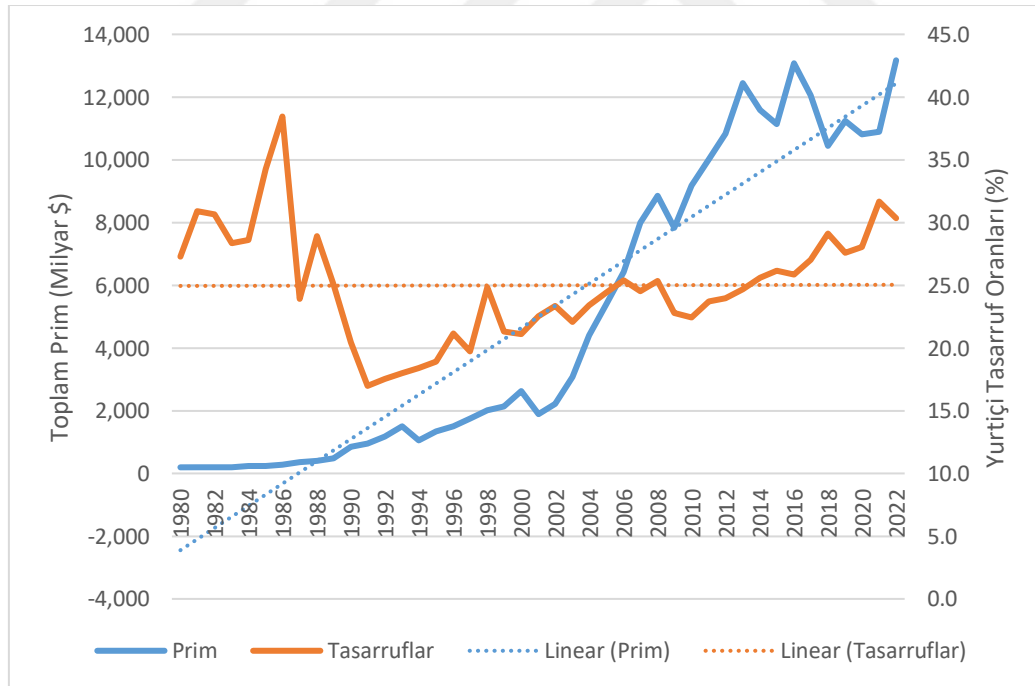
Dünya Bankası verilerinden alarak düzenlemiş olduğumuz Tablo11’de 1980 ve 2022 yılları arasındaki dönemde yurt içi tasarruf oranları verilmiştir. Tablo 11’de yine aynı şekilde 1980 ile 2022 yılları arasındaki toplam sigorta primi de mevcuttur.

Tablo 11: Toplam Prim (Milyar \$), Yurt içi Tasarruflar (%)

Yıllar	Prim	Tasarruflar
1980	195	27,3
1981	202	30,9
1982	205	30,6
1983	203	28,3
1984	229	28,6
1985	245	34,3
1986	279	38,5
1987	360	23,9
1988	402	28,9
1989	490	25,0
1990	847	20,5
1991	961	17,0
1992	1.174	17,5
1993	1.511	18,0
1994	1.048	18,4
1995	1.334	18,9
1996	1.501	21,2
1997	1.750	19,7
1998	2.020	24,8
1999	2.142	21,3
2000	2.623	21,1
2001	1.889	22,5
2002	2.209	23,3
2003	3.077	22,1
2004	4.408	23,4
2005	5.405	24,4

Tablo 11: Toplam Prim (Milyar \$), Yurt içi Tasarruflar (%)-(Devamı)

2006	6.419	25,4
2007	8.003	24,5
2008	8.858	25,3
2009	7.830	22,8
2010	9.188	22,4
2011	10.024	23,7
2012	10.842	24,0
2013	12.446	24,7
2014	11.581	25,6
2015	11.131	26,2
2016	13.072	25,9
2017	12.054	27,0
2018	10.452	29,1
2019	11.233	27,6
2020	10.803	28,1
2021	10.895	31,6
2022	13.172	30,3

Kaynak: SIGMA, DÜNYA BANKASI**Şekil 3:** Yıl Bazında Toplam Prim Üretimi ve Yurt içi Tasarruf Oranları Grafiği

Tablo 11'den yola çıkarak oluşturduğumuz Şekil 3'ü şu şekilde yorumlayabiliriz: Bu grafik sigorta toplam primleri ile tasarruf oranları arasındaki ters ilişkiyi göstermektedir. Aslında grafiğe bakıldığında iki konudan söz edilebilir: Birincisi, ekonomik büyüme ve refah

arttıkça insanların gelirleri artar ve geleceğe yatırım yapma eğiliminde olabilirler. Bu durumda, insanlar daha fazla sigorta poliçesi satın alabilirler, bu da sigorta primlerinin artmasına neden olur. Ancak daha fazla gelir elde etmek için tasarruf etme ihtiyacı azalabilir, bu da tasarruf oranlarının düşmesine neden olabilir.

İkincisi ise tersine ekonomik belirsizlik veya zorluklar döneminde, insanlar tasarruf etmeye daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Bu durumda, insanlar sigorta poliçelerine daha az talep edebilirler ve sigorta primleri azalabilir. Ancak daha fazla tasarruf etmek, gelecekteki belirsizliklere karşı korunma ihtiyacını artırabilir, bu da sigorta poliçelerine olan talebi azaltabilir.

2.4. BEKLENEN YAŞAM ARTIŞ HIZI

Doğuşta beklenen yaşam süresi, bir bireyin doğduğu anda o dönemdeki sağlık koşulları ve diğer faktörler göz önünde bulundurularak ortalama ne kadar süre yaşamasının beklendiğini ifade eder (Bulut & Ağırlioğlu, 2023). Beklenen yaşam artış hızı ise genellikle bir nüfusun ortalama ömrünün belirli bir dönemde veya belirli bir periyotta ne kadar süreyle artması bekleniyorsa bu artışın hızını ifade eder. Ülkelerin sosyal, ekonomik ve çevresel gelişim düzeyini yansıtan beklenen yaşam süresi, küresel olarak artma eğilimindedir (Teker, Teker, & Sönmez, 2012). Beklenen yaşam süresindeki artışlar rastlantı değildir, sağlık harcamalarındaki yükseliş, teknolojik ilerlemeler, bebek ve çocuk ölümlerindeki azalma, aşılama oranlarındaki artış gibi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmıştır (Akar, 2014).

Beklenen yaşam süresi, belirli bir ülkenin ya da bölgenin sosyal ve ekonomik ilerleme seviyesi hakkında önemli bir gösterge olarak kabul edilir. Çünkü bu süre, toplumun genel sağlık ve refah düzeyini yansıtır. Şöyle ki gelişmiş olan dünya ekonomilerinde geçtiğimiz 200 yılda beklenen yaşam süresinde önemli ilerlemeler kaydedilirken gelişmemiş olan ülkelere benzer bir ilerleme görülmemiştir. Ancak beklenen yaşam süresinin ülkelerin kalkınma hızlarını etkilemesi nedeniyle, kalkınma ile karşılıklı bir ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür (Sey & Aydın, 2019).

Gelişmiş olan ülkelere beklenen yaşam süresinin daha yüksek seyretmesinin birden fazla sebebi bulunmaktadır. En temel sebep, gelişmiş ülkelere sağlık alanına yapılan yatırımlara verilen önceliğin yüksek olmasıdır. Bu yapılan yatırımlar, ülkedeki bireylerin yüksek teknolojik sağlık ürünlerini kullanma imkanını artırdığı gibi, sağlık profesyonellerinin karşılaştığı hasta sayısında da düşüşe neden olmaktadır. Ayrıca, sağlık kurumlarına daha kolay

erişilebilir hale gelmesi, insanların sağlıklı bir yaşam sürmelerine olanak tanımakta ve bu durum, söz konusu ülkede beklenen yaşam sürelerinin artmasına neden olmaktadır (Beck & Webb, 2003).

Bireylerin gelir düzeyleri, beklenen yaşam süresini etkileyen önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Sağlıklı beslenme ve gerektiğinde yapılan sağlık harcamaları, bireylerin beklenen yaşam sürelerini artırmaktadır. Ayrıca yüksek gelir düzeyi, insanlara konforlu bir yaşam ve stresten uzak olan bir ortam sağlayarak psikolojik olarak sağlıklı kalmalarına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, gelişmiş olan ülkelerde kişilerin nispi olarak yüksek gelire sahip olmaları göz önüne alındığında, beklenen yaşam süresinin bu ülkelerde yüksek olması normal bir durum olarak değerlendirilebilir (Becker, Philipson, & Soa, 2005).

Beklenen yaşam süresini artıran önemli bir diğer faktörde ülkedeki eğitim seviyesidir. Bir ülkedeki eğitim düzeyinin yükselmesi, o ülkedeki insanların bilinçlenmesini sağlayarak sağlıklı beslenmenin önemini artırır (Khan, Khan, & Khan, 2016). Diğer yandan eğitim düzeyi düşük gelişmemiş olan ülkelerde sağlıksız doğumlar ya da sağlık uzmanına başvurulmadan hastalıkların kendi kendine geçmesinin beklendiği durumlar, bu ülkelerde, beklenen yaşam süresinin gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında azalmasına neden olmaktadır (Sey & Aydın, 2019).

Bunun yanı sıra gelişmiş olan ülkeler, sağlıklı bir yaşam için gereken unsurları yasal olarak koruma altına almakta ve toplumun bu durumu benimsemesini sağlamak amacıyla çeşitli politikalar geliştirmektedirler. İş saatleri, emeklilik yaşının belirlenmesi, çalışanlara sağlık sigortası gibi konularda yapılan hukuki düzenlemeler, kişilerin yaşam sürelerini büyük ölçüde etkilemektedir. (Sey & Aydın, 2019).

2.4.1. Beklenen Yaşam Süresinin Prim Üretimine Etkileri

Bir ülkenin ekonomik gelişimini artırması ve ekonomik karmaşıklığı yükseltmesi için yapısal dönüşümü teşvik etmenin önemine vurgu yapmak gerekir. Bu süreçte, insan sermayesinin kalitesi, ülkenin üretim kapasitesini etkileyen kritik bir faktördür (Costinot, 2009). Bireylerin mesleki durumu, sağlık durumlarının önemli bir belirleyicisidir.

Öncelikle, artan ekonomik karmaşıklık seviyesi aynı zamanda yüksek gelir seviyesini de beraberinde getirmektedir. Bu durum, öncelikle sağlık ile eğitim gibi sektörlerde insan sermayesini geliştirmeye yönelik bir rol oynamaktadır. İkincisi, ekonomik karmaşıklığın artması, genellikle ekonomideki üretim ve istihdamın da artmasına neden olabilir. Bu durumun,

sağlık sonuçlarını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Üçüncüsü, ekonomik karmaşıklığın daha yüksek olmasının, gelişme ve ilerleme için bir temel oluşturduğu vurgusudur. Bu aşamada özellikle kurumsal ilerlemenin tetiklendiği durumda, beşeri sermaye olumlu yönde etkilenmektedir (Ergün Tatar, 2023).

Bunlardan yola çıkarak beklenen yaşam süresinin ekonomik büyümeye başka bir deyişle prim üretimine etkileri, genellikle sağlık ve ekonomi arasındaki karmaşık ilişkiyi inceleyen araştırmalara dayanır (Yılmaz M. , 2023). Örneğin, daha uzun bir yaşam süresi, işgücünün verimliliğini artırabilir çünkü daha uzun yaşayan insanlar genellikle daha fazla deneyim ve bilgi birikimine sahiptirler. Ayrıca, sağlık hizmetlerine yapılan yatırımların artması, insan sermayesinin gelişmesine ve dolayısıyla ekonomik büyümeye katkıda bulunabilir.

Aynı zamanda sigorta şirketleri, primleri belirlerken müşterilerin beklenen yaşam süresini dikkate alır. Daha uzun bir beklenen yaşam süresi, sigorta şirketleri için daha uzun vadeli riskler anlamına gelir ve bu da genellikle primlerin artmasına neden olabilir. Çünkü daha uzun vadeli bir sigorta poliçesi, sigorta şirketinin potansiyel tazminat ödemelerini daha uzun bir süre boyunca karşılaması gerekecektir. Beklenen yaşam süresinin artması, müşterilerin sigorta ihtiyaçlarını ve tercihlerini etkileyebilir. Daha uzun bir yaşam süresi, emeklilik planlaması ve uzun vadeli bakım gibi alanlarda daha fazla talep yaratabilir (Tüleykan & Demirci, 2020).

Bunlardan yola çıkarak, 1980 ve 2022 yılları arasındaki dönemde Birleşmiş Milletler'den almış olduğumuz verilerle beklenen yaşam süresi oranlarını Tablo 12'de inceleyebiliriz.

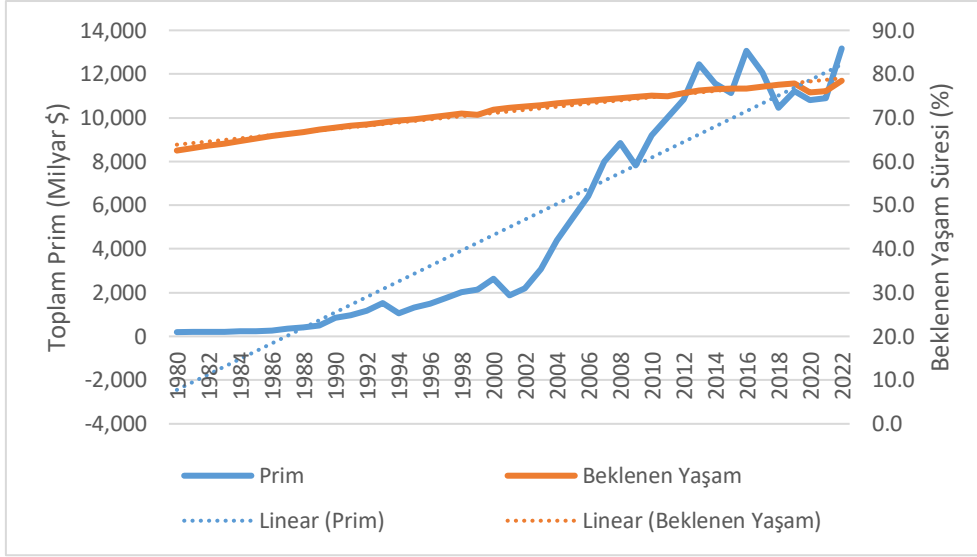
Tablo 12: Toplam Prim Üretimi (Milyar \$), Beklenen Yaşam Süresi

Yıllar	Prim	Beklenen Yaşam
1980	195	62,5
1981	202	63,0
1982	205	63,6
1983	203	64,1
1984	229	64,7
1985	245	65,2
1986	279	65,8
1987	360	66,3
1988	402	66,8
1989	490	67,2
1990	847	67,7

Tablo 12: Toplam Prim Üretimi (Milyar \$), Beklenen Yaşam Süresi-(Devamı)

1991	961	68,2
1992	1.174	68,5
1993	1.511	68,9
1994	1.048	69,3
1995	1.334	69,6
1996	1.501	70,1
1997	1.750	70,6
1998	2.020	71,0
1999	2.142	70,7
2000	2.623	71,9
2001	1.889	72,2
2002	2.209	72,6
2003	3.077	72,9
2004	4.408	73,2
2005	5.405	73,5
2006	6.419	73,8
2007	8.003	74,2
2008	8.858	74,5
2009	7.830	74,8
2010	9.188	75,1
2011	10.024	74,9
2012	10.842	75,7
2013	12.446	76,3
2014	11.581	76,6
2015	11.131	76,6
2016	13.072	76,7
2017	12.054	77,1
2018	10.452	77,6
2019	11.233	77,8
2020	10.803	75,9
2021	10.895	76,0
2022	13.172	78,5

Kaynak: SIGMA, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Şekil 4: Toplam Prim Üretimi (Milyar \$), Beklenen Yaşam Süresi Grafiği

Tablo 12’den yola çıkarak oluşturduğumuz Şekil 4’ü şu şekilde yorumlayabiliriz: Bu grafik beklenen yaşam süresi oranları ile sigorta toplam primleri arasında pozitif bir ilişki gösteriyor. Bu durum, beklenen yaşam süresinin artmasıyla birlikte sigorta primlerinin de arttığını göstermektedir.

Beklenen yaşam süresi genellikle demografik faktörlerle yakından ilişkilidir. Bir ülkede nüfusun yaşlanması, genellikle beklenen yaşam süresinin artmasına neden olur. Daha uzun yaşam süresi, genellikle emeklilik ve sağlık sigortası gibi ürünlere olan talebi artırabilir, bu da sigorta toplam primlerinde bir artışa yol açabilir. Aynı zamanda tıbbi teknolojiye gelişmeler ve sağlık hizmetlerine erişimdeki iyileştirmeler, genellikle insanların daha uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Daha iyi sağlık koşulları, sigorta poliçelerinin talebini artırabilir, bu da sigorta toplam primlerinde bir artışa yol açabilir. Beklenen yaşam süresindeki artış, genellikle ekonomik büyüme ve refah artışıyla da ilişkilidir. Ekonomik olarak daha güçlü bir dönemde, insanlar genellikle daha fazla sigorta poliçesi satın alabilirler. Bu durumda, sigorta toplam primlerinde bir artış görülebilir.

Sonuç olarak, beklenen yaşam süresi oranları ile sigorta toplam primleri arasındaki pozitif ilişki, birçok farklı faktörün etkileşimi sonucunda ortaya çıkar. Bu ilişki, demografik faktörler, sağlık ve tıbbi gelişmeler, ekonomik koşullar ve sigorta bilincinin artması gibi faktörlerin bir kombinasyonundan kaynaklanabilir.

2.5. HOŞNUTSUZLUK ENDEKSİ

Hoşnutsuzluk Endeksi, ekonomik istikrarsızlık ve toplumsal memnuniyetsizlik düzeylerini ölçmek için kullanılan önemli bir göstergedir. Bu endeks, genellikle ekonomik belirsizlik ve sosyal faktörlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulur ve enflasyon oranı ile işsizlik oranının toplamından türetilir (Tıraş, 2023). İlk olarak Arthur Okun, bundan 50 sene önce geliştirmiştir. Bu endeks objektif ve pratik bir gösterge olduğu için uluslararası düzeyde birçok araştırmanın merkezinde yer almıştır (Işık & Öztürk Çenetak, 2018). Endeks, konjonktürel dalgalanmalar esnasında makroekonominin durumunu izlemek için pratik bir istatistik olarak tasarlanmış ilk endekstir ve çeşitli makroekonomik göstergeleri özetlemeye yarar. Bu endekse olan eleştiriler arasında, endeksin fazla basitleştirilmiş olması ön plana çıkmaktadır. Hoşnutsuzluk endeksi aynı zamanda, hoşnutsuzluğu etkileyen pek çok faktörü göz ardı eder. Bunlar arasında yetersiz sağlık hizmetleri, kalitesiz eğitim, yoksulluk, etkisiz emeklilik sistemi ve çevre kirliliği gibi unsurlar başta gelmektedir. Yine de, endeks hem basit hem de kullanışlıdır (Ülgen & Özer, 2020).

Hoşnutsuzluk endeksi, ekonominin bütünü üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Hoşnutsuzluğun artması durumunda, tüketiciler ve üreticiler geleceğe dair daha fazla endişe duymaya başlarlar. Bu durumda, yatırım ile tüketimde alınan kararlar ertelenirken tasarruf miktarı artış gösterir. Artan endeks, ekonominin çeşitli bölümlerini çeşitli şekillerde etkiler. İşsizlik oranı yükseldiğinde, istem dışı işsizlerin iş bulma zorluğu artarken, mevcut çalışanlar iş kaybı endişesiyle karşı karşıya kalırlar. Enflasyon oranı yükseldiğinde, tüketicilerin geliri enflasyon oranından daha az artarsa reel gelirleri azalır. Tüketiciler, nominal gelirlerini enflasyon oranıyla aynı miktarda artırarak reel gelir düzeylerini korumayı hedefler. Ancak yükselen işsizlik oranı, ücretlerin düşük seviyede kalmasına yol açar. Diğer yandan bazı kişiler, ihtiyat güdüsüyle paraya olan talebi arttırır ve ekonomik güvenin daha da azalmasına sebep olurlar. Tüketimin azalması; stokların artmasına, üretimin düşmesine ve işsizliğin daha da artmasına yol açmaktadır (Özer, 2019). Sonuç olarak, yükselen ekonomik hoşnutsuzluk endeksi, hem kişilerin hem de ekonominin genelinde yıkıcı etkilere neden olur.

2.5.1. Hoşnutsuzluk Endeksinin Değişkenleri

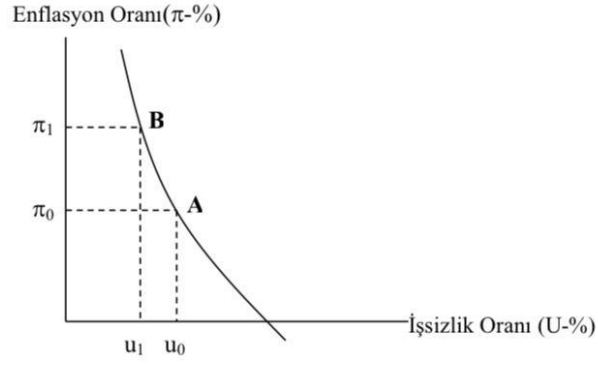
Hoşnutsuzluk endeksi, farklı ekonomik değişkenlerin değişik varyasyonlarını içermektedir. Yeni klasik bakış açısına göre ekonomik değişkenlerin ortak hareketleri özellik

bakımından genellikle benzerdir (Bocutoğlu, 2014). Bu nedenle, hoşnutsuzluk endeksi ile konjonktürel dalgalanmalar arasında güçlü bir ilişki mevcuttur.

Ekonomik faaliyetin büyüme trendinin etrafında genişlemesi veya daralması, konjonktürel dalgalanmalar olarak bilinir (Dornbusch & Fischer, 1994). Enflasyon, konjonktürel dalgalanmalarla aynı yönde ve gecikmeli olarak hareket ederken işsizlik, zıt yönde ve aynı anda hareket eder. Nominal faiz, aynı yönde ve öncü bir değişken olarak kabul edilir (Bocutoğlu, 2014). Bu üç değişkenin yükselmesi, hoşnutsuzluk endeksinin artışını sağlarken büyümedeki oranı da azaltır.

Standart makroekonomik hedefler arasında düşük enflasyon, yüksek büyüme oranı ve düşük işsizlik bulunmaktadır. Faiz, özellikle son zamanlarda para politikasının ana aracı olarak öne çıkarken diğer değişkenlerden daha farklı bir şekilde kullanılmaktadır. Son yıllarda çoğu ülkede, paranın arzı ve talebi arasındaki ilişki dinamiklerindeki zayıflama ve paranın miktarının merkez bankalarınca kontrolünün sağlanamaması sebebiyle *Friedman'ın Yüzde-K Kuralı* uygulanamıyor. *Friedman'ın Yüzde-K Kuralı*'nın yerine faiz oranının ana para politikası enstrümanı olarak kullanılması oldukça yaygındır (Romer, 1996). Merkez bankaları, amaçlanan enflasyon oranı ve büyüme oranlarına (dolaylı yoldan düşmüş işsizlik) ulaşmak için faiz oranını Taylor kuralı kapsamında kullanmaktadırlar.

İşsizlik ve enflasyon gibi önemli iki makroekonomik sıkıntı, yalnızca günümüzde değil, uzun süredir ülke ekonomilerinin büyük problemi olmuş ve kökenleri 18. yy.a kadar uzanmaktadır. İktisatçılar, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiyi anlamak için çeşitli teorik modeller geliştirmişlerdir. Bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla, *Alban Williams Phillips* tarafından üretilen *Phillips Eğrisi* gibi önemli çalışmalar yapılmıştır. Toplam arz ile talep eğrileriyle işsizlik ve fiyatlar düzeyi ilişkisi analiz edildiğinde, bu eğrinin söz konusu değişkenler arasında negatif bir ilişki gösterdiği görülmektedir (Altay, Tuğcu, & Topcu, 2011).

Şekil 5: Orijinal Phillips Eğrisi

Kaynak: (Altay, Tuğcu, & Topcu, 2011)

Tablo 13'te 1980 ve 2022 yılları arasındaki dönemde Dünya Bankası verilerinden enflasyon ve işsizlik oranları alınmıştır.

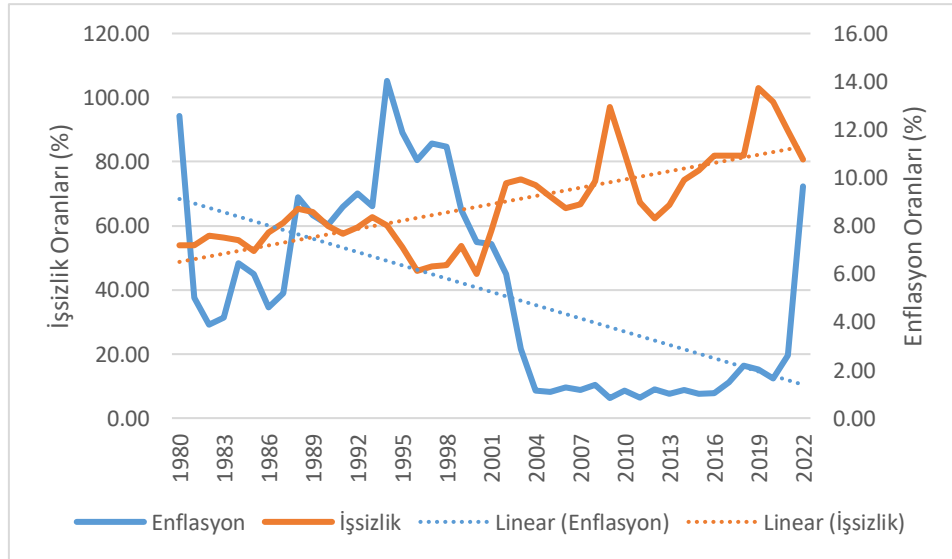
Tablo 13: Yıl bazında Enflasyon ve İşsizlik Oranları

Yıllar	Enflasyon	İşsizlik
1980	94,26	7,20
1981	37,61	7,20
1982	29,14	7,60
1983	31,39	7,51
1984	48,39	7,41
1985	44,96	6,95
1986	34,61	7,72
1987	38,86	8,13
1988	68,81	8,70
1989	63,27	8,58
1990	60,30	8,00
1991	65,98	7,66
1992	70,08	7,94
1993	66,09	8,37
1994	105,21	8,01
1995	89,11	7,11
1996	80,41	6,12
1997	85,67	6,32
1998	84,64	6,37
1999	64,87	7,16
2000	54,92	6,00
2001	54,40	7,80
2002	44,96	9,76

Tablo 13: Yıl bazında Enflasyon ve İşsizlik Oranları-(Devamı)

2003	21,60	9,93
2004	8,60	9,69
2005	8,18	9,21
2006	9,60	8,73
2007	8,76	8,90
2008	10,44	9,85
2009	6,25	12,95
2010	8,57	11,04
2011	6,47	8,98
2012	8,89	8,32
2013	7,49	8,88
2014	8,85	9,90
2015	7,67	10,32
2016	7,78	10,92
2017	11,14	10,92
2018	16,33	10,91
2019	15,18	13,73
2020	12,28	13,15
2021	19,60	11,96
2022	72,31	10,76

Kaynak: DÜNYA BANKASI

Şekil 6: Enflasyon ve İşsizlik Değişkeni Grafiği

Tablo 13'ten çıkarılan bilgilerle, hazırlamış olduğumuz Şekil 6'ya bakarak enflasyon oranları ile işsizlik oranları arasında ters bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Yani, enflasyon arttığında işsizlik oranları düşmekte ve işsizlik arttığında enflasyon oranları düşmektedir. Bu durum, konu içerisinde bahsettiğimiz ekonomide genellikle "Phillips Eğrisi" olarak adlandırılan fenomeni yansıtır.

Bu durumun birkaç olası nedeni vardır: Örneğin, yüksek enflasyon genellikle talep artışına ve dolayısıyla işletmelerin üretimi artırmak için daha fazla işçi istihdam etmesine neden olabilir. Bu da işsizlik oranlarının düşmesine yol açabilir. Diğer yandan, yüksek işsizlik oranları, talebin düşmesine ve dolayısıyla fiyatların artış hızının yavaşlamasına neden olabilir. Ancak, bu ilişkinin her zaman kesin olarak geçerli olduğunu söylemek doğru değildir. Ekonomik koşullar, politika müdahaleleri ve diğer faktörler bu ilişkiyi etkileyebilir ve zamanla değişebilir. Bu nedenle, bu ilişkinin temel dinamiklerini anlamak önemlidir.

2.5.1.1. Enflasyon Oranı

Enflasyon, genel olarak bir ekonomide fiyatların artış eğilimi göstermesi durumudur. Bu artış, genellikle tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) gibi belirli bir sepetteki mal ve hizmetlerin fiyatlarının zaman içinde yükselmesi şeklinde görülür. Enflasyon, para biriminin satın alma gücünün azalmasıyla sonuçlanır. Diğer bir deyişle, aynı miktardaki para ile daha az mal veya hizmet satın alınabilir hale gelir (Çondur, 2016).

Enflasyon aynı zamanda gelir dağılımının kötüleşmesine yol açarak sosyal ve siyasi sorunlara sebebiyet verebilir. Enflasyon, endüstriler arasındaki fon tahsisini olumsuz etkileyerek ve yerel para birimlerine olan güveni azaltarak ekonomik birimlere zarar verebilir (Demir & Çımat, 2021).

Enflasyonun ana maliyetlerinden biri, gelir ve servetin adil olmayan bir biçimde yeniden dağılımına neden olmasıdır. Nominal ücret ve fiyat değişimleri için farklı zaman aralıkları gereklidir (Ackley, 1978). Sabit gelir grupları nominal ücretleri sadece belirli aralıklarla güncellenebilir. Buna karşı, sabit geliri olmayan gruplar (örneğin, serbest meslekle uğraşanlar) üretimleri ya da satış yaptıkları malların ve hizmetlerin ücretlerini daha çabuk değiştirme fırsatına sahiptirler. Bu sebeple, enflasyon sabit gelirli ve sabit bir geliri olmayan bu iki grup arasında gelirin ve servetin adil olmayan bir biçimde aktarılmasına yol açmaktadır (Özer, 2019).

Enflasyon oranının ölçülmesinde iki yaygın yöntem kullanılmaktadır: Bu yöntemler GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) deflatörü ile TÜFE (Tüketici Fiyat Endeksi) olarak

adlandırılır (Williamson, 2004). GSYİH deflatörü, bir ülke içinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin ücretlerini içerirken; TÜFE, hem yerel hem de yabancı kaynaklı mal ve hizmetlerin ücretlerini içerir. Bu sebepten dolayı, TÜFE ithal ürünlerin fiyat değişikliklerinden etkilenirken, GSYİH deflatörü etkilenmez. Hatta TÜFE'nin hesaplanmasında kullanılan malların ve hizmetlerin sepeti sabit iken, GSYİH deflatörünün hesaplanmasında kullanılan malların ve hizmetlerin sepeti zamanla kendiliğinden değişir (Mankiw, 2012). Bu durumdan ötürü, TÜFE refah seviyesindeki değişimi daha doğru bir şekilde yansıtır. Bu sebeple, hoşnutsuzluk endeksindeki enflasyon değişkenini yansıtmak için genellikle TÜFE tercih edilmektedir.

Enflasyonun sigorta sektörüne negatif etkisi öngörülmektedir. Çünkü enflasyon, fiyatların genel düzeyinde sürekli bir artışı temsil eder ve bu durum paradaki alım gücünde azaltıcı bir etki yaratır. Enflasyon, özellikle düşük gelirli kesimleri daha çok olumsuz yönde etkileyen bir tür "fakir vergisi" olarak nitelendirilebilir. Belirsizliği arttıran enflasyon, karar verenlerin geleceğe yönelik kararlarında hata yapma olasılığını arttırır ve tahmin edilemez bir ekonomik ortam yaratır. Belirsizlik ve enflasyondaki artış, sigorta sözleşmelerindeki fiyatların yükselmesine yol açacağından ekonomik aktörlerin poliçe taleplerini negatif yönde etkilemesi beklenir (Göksu & Mere, 2022).

Enflasyon, sigorta sektörünün gelişimine zarar verdiği gibi, sektörün büyüme stratejilerini de olumsuz etkiler; hatta hayat dışı sigorta alanını daha fazla etkiler. Bu durum, sigorta endüstrisinin büyüme potansiyelini kısıtlayabilir. Yükselen enflasyon, insanlarda para değerinin azalacağına dair bir izlenim bırakır. Bu durum enflasyonun tüketiciler arasında olumsuz bir algı oluşturduğunu ve ekonomik belirsizlik yarattığını gösterir, aynı zamanda sigortaya olan güvenin azalmasına yol açar (Eser F. , 2019).

2.5.1.2. İşsizlik Oranı

İktisadi olarak işsizlik, arz ve talep dengesizlikleriyle ve ekonomik faktörlerin etkisiyle ilişkilidir. Ekonomilerde işsizlik, emek talebinin emek arzını aşması durumunda meydana gelir, yani iş arzı talepten fazla olduğunda görülür. Kuşkusuz işsizlik yalnızca emek arzı ile emek talebi arasındaki dengesizlikten kaynaklanmamaktadır. Emek arzı ile emek talebi aynı seviyede olduğunda dahi işgücü piyasalarında işsizlik görülebilir. Talep edilen ve sağlanan emeğin nitelik açısından aynı olması gereklidir. Aksi takdirde, nitelik farklılıkları nedeniyle tekrar işsizlik sorunu meydana gelecektir (Bayrakdar, 2015).

Kavramsal olarak işsizliği tanımlayacak olursak iş arzusu olan ancak toplumsal nedenlerle iş bulamayan işgücü çağındaki bireylerin karşılaştığı kişisel sebepleri olmayan bir toplumsal olgudur (Gök, 2004). Başka bir kavramsal açıklamayla çalışma arzusunda olan aynı zamanda çalışmaya engel olacak bir durumu olmayan çalışma çağındaki bireylerin iş bulamadığı durumdur (Seyitoğlu, 1999). İşsizliği bir de teknik şekilde tanımlarsak: Çalışmak isteyen iş gücüne sahip ve mevcut ücret düzeyinde çalışmaya hazır olan ancak iş bulamayan kişilerin varlığı şeklinde ifade edilebilir (Bekiroğlu, 2010).

Bir ülkedeki iş gücü arzı, o ülkenin nüfus yapısı ve işgücü profilinin yanı sıra sosyal, kültürel ve dini nedenlerden de etkilenebilir. İş talebi ise ülkedeki yatırım seviyesi, sermaye miktarı, teknolojik gelişmeler ve diğer çeşitli ekonomik faktörler tarafından belirlenmektedir (Serter, 1993). İşsizlik aynı zamanda istihdam edilmemiş işgücünün bir parçasını ifade eder. (TÜİK) Türkiye İstatistik Kurumu'nun resmi işsizlik tanımına göre: *“Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kar karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içerisinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildir.”* (TÜİK, 2024).

Türkiye'de işsizliği artıran faktörler arasında yapısal ve dönemsel etkenler bulunmaktadır. Ülkemizde 1980'li yıllara kadar işsizlik sorunu ciddi bir şekilde hissedilmezken 1980'lerden sonra işsizlik, ekonomik ve sosyal sonuçları bakımından önemli bir sorun haline gelmiştir (Bayrakdar, 2015).

İşsizlik, ekonomik kayıpların yanı sıra geçim sıkıntısı, iş arzusunun azalması, psikolojik sorunların artması gibi sosyal sonuçlara da neden olur. Yaygın olarak Okun yasası ile ekonomik maliyetler hesaplanmaya çalışılırken sosyal maliyetlerin tam manasıyla ortaya konması çoğu zaman olanaksızdır. İşsizliğin maliyeti, hem bireysel hem de toplumsal açıdan değerlendirilmektedir. İşten çıkarılan bazı çalışanların tazminat ve işsizlik maaşı gibi yardımlara hak kazanması, işsizliğin topluma olan ekonomik yükünün bireysel maliyetinden daha fazla olmasına yol açmaktadır. Bu tür politikalar aynı zamanda işsizliğin sürekli olarak yüksek seviyelerde devam etmesine neden olmaktadır. Çalışmayan bireylerin becerilerinin zayıflaması, histerezis etkisiyle uzun vadede işsizlik oranının artmasına ve dolayısıyla üretim seviyesinin düşmesine neden olmaktadır (Özer, 2019).

Sigorta sektörü, istihdam yaratmasıyla işsizliğin azalmasına katkı sağlayan önemli faktörlerden biridir. 2016 yılında *Türkiye Varlık Fonu*, gelecek kuşaklara sağlam bir ekonomik

yapı bırakma amacıyla oluşturulmuştur. Fon, kuruluşundan 2020 yılına kadar geçen 4 senelik dönemde, güçlü bir portföy oluşturarak: 20 şirketi 2 lisansı içeren 8 farklı endüstriden oluşmuştur. 2020 yılında stratejik bir hamle yapılarak *Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu* ile *Türkiye Reasürans Anonim Şirketi* kurulmuştur. Bu durum, sigorta sektörüne yenilikçi bir vizyon oluşturmuştur. Devlet sermayeli sigorta işletmeleri bir araya gelerek bu süreci sonuçlandırmıştır. *Ziraat Sigorta, Halk Sigorta, Güneş Sigorta, Ziraat Emeklilik, Halk Emeklilik* ve *Vakıf Emeklilik, Türkiye Sigorta* ve *Türkiye Hayat Emeklilik* adı altında faaliyet gösterecektir. Bu sayede: 38 bölge, 2620 iş gören ve 15 milyon kişiye hizmet eden Türkiye'nin en büyük emeklilik ve sigorta şirketi inşa edilmiştir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020). Sadece devlet sermayeli sigorta işletmeleri değil özel sigorta işletmeleri de ekonomik olarak sağladığı istihdam imkanlarıyla işsizlik üzerinde pozitif bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Eser F. , 2019).

2.5.2. Hoşnutsuzluk Endeksi ile Sigorta Primi Arasındaki İlişki

Sigorta terimi, işletmelerin gelecekte olası risklere karşı korunmak için aldıkları önlemleri ifade eder. Bu alanda hizmet veren şirketler, riskin büyüklüğüne bağlı olarak belirli bir ücret karşılığında bu riskleri devralır. Bu ücrete "prim" adı verilir (Özcan & Uzpeder, 2020). Ödenen primlerin karşılığında, sigortacılık sektörünün özellikle işletmelerin yatırım ve tasarruf kararları üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Sigorta sektörünü etkileyen önemli faktörlerden biri enflasyondur. Sektör üzerinde olumsuz bir etkisi olacağı öngörülmektedir. Çünkü enflasyon, fiyatların genel olarak sürekli ve belirgin bir şekilde yükselmesi nedeniyle paranın satın alma gücünü azaltıcı bir etki yaratır. Sektörü etkileyen bir diğer faktör ise işsizliktir. İşsizlik, enflasyona göre daha kötü bir ekonomik sorun olarak nitelendirilebilir. Çünkü işsizlik, gelirin enflasyon nedeniyle azalması durumundan çok daha kötüdür. İşsizlik, temelde hiçbir gelirin olmaması durumunu gösterir. İşsiz olan bir kişinin herhangi bir sigorta ürünü satın alması beklenemez. Buna ek olarak, sosyal devlet anlayışa hakim olan ülkelerde işsizlik maaşı gibi uygulamaların özel sigorta sistemlerini dışladığı da unutulmamalıdır (Göksu & Mere, 2022).

Hoşnutsuzluk endeksi ile sigorta primi arasındaki ilişki, tüketicilerin sigorta şirketlerinin sunduğu hizmetlerden ne kadar memnun olduklarını ölçmek için kullanılan bir metrik ile sigorta primleri arasındaki dinamik etkileşimi ifade eder. Bu ilişki, çeşitli faktörlerden etkilenir. İlk olarak, hoşnutsuzluk endeksi, bir sigorta şirketinin müşterileriyle olan ilişkisinin

bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Sigortalılar, hizmet kalitesi, poliçe kapsamı, talep süreci ve müşteri hizmetleri gibi faktörlerden etkilenirler. Eğer bir sigorta şirketi, müşteri memnuniyetini artırmak için çeşitli önlemler alırsa, bu durumda hoşnutsuzluk endeksi düşer. Sigorta primleri ise sigorta şirketlerinin sunduğu hizmetler karşılığında talep ettikleri ücretlerdir. Bu primler, sigortalının risk profili, sigorta kapsamı, sigortalanan mülk veya araç gibi faktörlere bağlı olarak belirlenir. Dolayısıyla, sigorta primleri değişkenlik gösterir ve sigorta şirketlerinin finansal sağlığı ve rekabet avantajı açısından önemlidir.

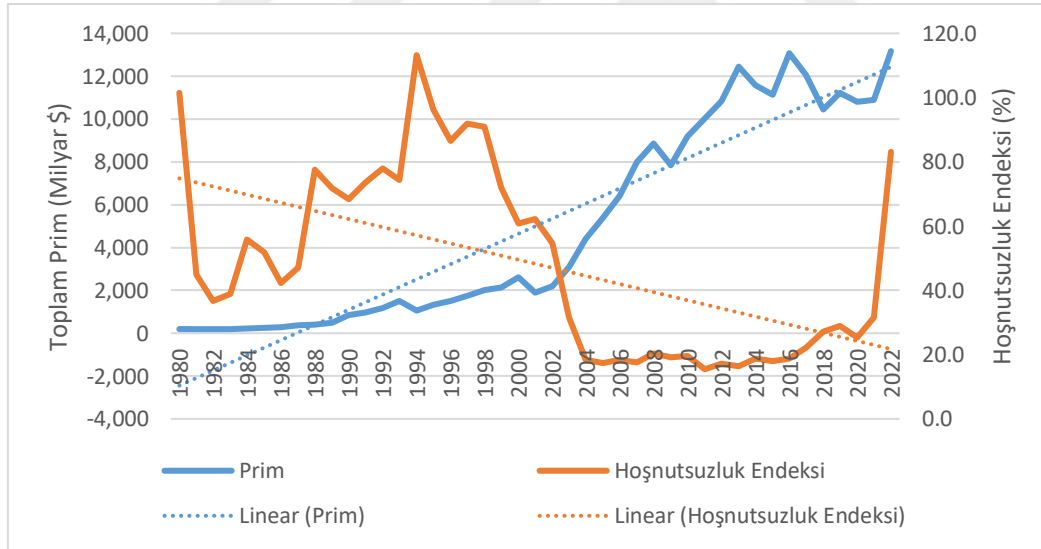
Tablo 14'te Dünya Bankası verilerinden alınarak oluşturulan hoşnutsuzluk endeksi oranları mevcuttur.

Tablo 14: Toplam Prim (Milyar \$), Hoşnutsuzluk Endeksi

Yıllar	Prim	Hoşnutsuzluk Endeksi
1980	195	101,5
1981	202	44,8
1982	205	36,7
1983	203	38,9
1984	229	55,8
1985	245	51,9
1986	279	42,3
1987	360	47,0
1988	402	77,5
1989	490	71,8
1990	847	68,3
1991	961	73,6
1992	1.174	78,0
1993	1.511	74,5
1994	1.048	113,2
1995	1.334	96,2
1996	1.501	86,5
1997	1.750	92,0
1998	2.020	91,0
1999	2.142	72,0
2000	2.623	60,9
2001	1.889	62,2
2002	2.209	54,7
2003	3.077	31,5
2004	4.408	18,3
2005	5.405	17,4
2006	6.419	18,3

Tablo 14: Toplam Prim (Milyar \$), Hoşnutsuzluk Endeksi-(Devamı)

2007	8.003	17,7
2008	8.858	20,3
2009	7.830	19,2
2010	9.188	19,6
2011	10.024	15,5
2012	10.842	17,2
2013	12.446	16,4
2014	11.581	18,8
2015	11.131	18,0
2016	13.072	18,7
2017	12.054	22,1
2018	10.452	27,2
2019	11.233	28,9
2020	10.803	25,4
2021	10.895	31,6
2022	13.172	83,1

Kaynak: DÜNYA BANKASI**Şekil 7: Toplam Prim Üretimi ve Hoşnutsuzluk Endeksi Grafiği**

Tablo 14'ten çıkarılan bilgilerle, hazırlamış olduğumuz Şekil 7'ye bakarak sigorta toplam primleri ile hoşnutsuzluk endeksi arasında ters bir ilişki olduğunu görüyoruz. Yani prim oranları arttığında hoşnutsuzluk endeksi oranları düşmekte ve hoşnutsuzluk endeksi oranları arttığında prim oranları düşmektedir.

İşsizlik ve enflasyon gibi ekonomik değişkenlerin, sigorta primleri ile hoşnutsuzluk endeksi arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade edebiliriz. İşsizlik arttığında, genellikle ekonomik

aktivite azalır ve tüketicilerin harcama gücü düşer. Bu durumda, sigorta primlerine olan talep de azalabilir çünkü insanlar sigorta harcamalarını kısıtlamak zorunda kalabilirler. Dolayısıyla işsizlik arttığında, sigorta primlerinde bir düşüş yaşanabilir. Enflasyon arttığında ise genellikle tüketicilerin satın alma gücü düşer. Sigorta primleri de dahil olmak üzere fiyatlar genellikle artar. Bu durumda, tüketiciler daha yüksek primler ödemek zorunda kaldıklarında hoşnutsuzluk yaşayabilirler. Dolayısıyla enflasyon arttığında, hoşnutsuzluk endeksinde bir artış görülebilir. Ancak birçok başka faktör, özellikle ekonomik politikalar, rekabet koşulları ve sektörel dinamikler, bu ilişkileri etkileyebilir ve karmaşık hale getirebilir.

2.6. DIŞA AÇIKLIK ENDEKSİ

1980'lerden bu yana gelişmiş ve gelişmeye devam eden ülkelerde izlenen liberal ekonomi politikaları, dış ticaret ve sermaye akımlarını artırmış, böylece ülke ekonomileri arasındaki etkileşimin daha da yoğunlaşmasına yol açmıştır. Ekonomiler arasındaki etkileşim seviyesi, dışa açıklık terimine dikkat çekmiştir (Barutçu & Arslan, 2016). Dışa açıklık, bir ekonominin uluslararası ticarete ve sermaye hareketlerine ne kadar açık olduğunu ifade eden bir terimdir. Bir ekonominin dışa açık olması, uluslararası ticaret ve yatırımların serbestçe gerçekleşebildiği, ithalat ve ihracatın önemli bir bileşen olduğu anlamına gelir. Bu durum genellikle düşük gümrük vergileri, azalan ticari kısıtlamalar ve serbest döviz kurları gibi politikalarla teşvik edilir. Dışa açıklık, ekonominin dış faktörlere ne kadar duyarlı olduğunu da belirler (Dam & Bakkalıcı, 2018).

20. yy.ın makroekonomi tarihinde belirleyici bir rol oynayan önemli bir olgu, iktisadi büyümenin dünya genelinde yayılmasıdır. Artan globalleşme ve uluslararası entegrasyonun ekonomik büyümede kaçınılmaz etkilere sahip olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Ticaret; bilgi akışı, yeni iş imkanlarının ortaya çıkması, gelir artışı gibi birçok faktörü harekete geçirerek ekonomik büyümeyi destekleyebilir. Fiziki sermaye ile insan sermayesi, altyapının geliştirilmesi gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olarak ticari şeffaflığın ekonomik büyümeyi etkilediği düşünülmektedir. Ülkeler dışa açıklık oranlarını artırdıkları zaman daha hızlı büyüdükleri ve küresel ekonomiyle daha sıkı entegre oldukları görüşündedirler. Ayrıca ticaretin serbestleştirilmesinin ekonominin büyümesine olumlu katkı sağladığı bilinmektedir. Bu durum, ticaretin kısıtlayıcı politikaların terk edilmesiyle yakından ilişkilendirilebilir. Ek olarak dışa açıklık kalkınmaya olumlu yönde etki ederek refahın artmasına katkı sağlamaktadır (Yaman, 2021).

2.6.1. Dışa Açıklığın Ekonomik Büyümeye ve Sigorta Primine Etkisi

Ekonomik büyüme, bir ülkenin milli gelirinin zamanla artması ve genel refahın artması anlamına gelir. Ekonomik büyümenin sağlanması için birçok faktörün etkileşimi önemlidir. Bu faktörlerden biri de dışa açıklıktır. Dışa açıklık, bir ülkenin uluslararası ticarete, yatırıma ve diğer ekonomik faaliyetlere ne kadar katıldığını belirten bir kavramdır (Yapraklı, 2007). Dışa açıklık, bir ülkenin dış ticaret hacmi ile doğrudan ilişkilidir. Dış ticaret, bir ülkenin mal ve hizmetlerini uluslararası pazarlara ulaştırmasını sağlar. Yani piyasa genişlemesine olanak tanır. Bu, iç pazardaki talep daralması durumunda ihracata dayalı büyümeyi sağlayabilir ve işletmelerin büyüme fırsatlarını artırabilir. Aynı zamanda verimlilik artışı sağlar, bir ülkenin kaynaklarını daha verimli bir şekilde kullanmasına olanak tanır. Bir ülke, kendisi için maliyetli olan mal ve hizmetleri ithal ederek, kaynaklarını daha verimli olan alanlara yönlendirebilir. Bu, üretkenlik ve rekabet gücünü artırabilir. Dış ticaret, teknoloji ve bilgi transferini kolaylaştırabilir. Uluslararası ticaret ve yatırımlar, farklı ülkeler arasında teknoloji, işletme bilgisi ve en iyi uygulamaların yayılmasını teşvik edebilir. Bu da yerel endüstrilerin ve işletmelerin rekabet gücünü artırabilir (Kabal, 2007).

Tekrarlamak gerekirse dışa açıklık, bir ülkenin uluslararası ticaret ve yatırımlara ne kadar açık olduğunu ifade eder. Bu durum, bir ülkenin dış ticaret hacmi, ithalat ve ihracat oranları, yabancı sermaye yatırımları ve uluslararası işbirliği gibi faktörlerle belirlenir. Sigorta sektörü de dışa açıklığın etkilediği sektörlerden biridir ve bu ilişki, sigorta primleri üzerinde önemli etkilere sahip olabilir. Dışa açık bir ekonomi, genellikle daha fazla rekabet ortamı ve pazar çeşitliliği sağlar. Bu durum, sigorta sektöründe de rekabetin artmasına ve müşterilere daha geniş bir ürün yelpazesi sunulmasına yol açabilir. Rekabetin artması, sigorta şirketlerini daha rekabetçi prim oranları sunmaya teşvik edebilir çünkü müşterilerin seçenekleri arasında daha fazla tercih yapma olasılığı vardır. Aynı zamanda, dışa açıklık sigorta şirketlerinin büyüme ve genişleme olanaklarını da artırabilir. Uluslararası pazarlara açılma ve yabancı müşterilere hizmet sunma imkanı sigorta şirketlerinin gelirlerini artırabilir ve prim oranlarını etkileyebilir. Daha geniş bir müşteri tabanı, sigorta şirketlerinin daha fazla riski dağıtmasına ve daha sürdürülebilir bir büyüme stratejisi izlemesine olanak tanır. Ancak dışa açıklık aynı zamanda sigorta şirketlerini uluslararası ekonomik dalgalanmalar ve risklere daha duyarlı hale getirebilir. Uluslararası piyasalardaki belirsizlikler ve dalgalanmalar, sigorta primlerinde artışlara veya dalgalanmalara neden olabilir. Bu nedenle, sigorta şirketlerinin dışa açıklıkla ilişkili riskleri yönetme ve dengeleme becerisi önemlidir (Karaağaç, 2020).

Dış ticaret, bir ülkenin ekonomik performansının ve uluslararası rekabet gücünün ana belirleyicilerinden biridir. Bir ülkenin ekonomik durumunu analiz etmek için ithalat ve ihracat verileri önemli bir araçtır. Ayrıca dış ticaret verileri, ülkelerin iktisadi politikalarını belirlemelerine ve yatırım yapanlar için yol gösterici olmalarına yardımcı olur. Bu nedenle, bir ülkenin ticari ilişkileri ve dış ticaret yapısı büyük önem taşır (Kader, 2013). Uluslararası ticaret politikalarının hedefleri şu şekilde sıralanabilir:

- Uluslararası ticaret politikalarının temel amacı, ekonomik kalkınmayı desteklemektir. Kalkınma, niceliksel ve niteliksel olarak gelişimi ifade eder. Yani hem sayısal olarak hem de olumlu bir yapısal değişimi içerir. Yapısal değişim ile büyüme ise birbirine etki eden önemli iki kavramdır (Yavilioğlu, 2002).
- Diğer bir hedef ise tam istihdamın sağlanmasıdır. Çünkü tam istihdamın gerçekleşmesi, ekonomik dengeye işaret etmektedir.
- Uluslararası ticaret politikasının hedefleri arasında ekonomik koruma da bulunmaktadır.
- Son olarak hedeflenenler arasında dış ödemelerdeki dengesizliklerin ortadan kaldırılması yer alır (Bayraktar, 2007).

Sonuç olarak dışa açıklığın ekonomik büyümeye ve sigorta primine etkisi vardır. Uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin ekonomik büyümeyi etkileyen önemli faktörler olduğunu göstermektedir. Dışa açık ekonomiler, uluslararası ticaretin avantajlarından daha fazla faydalanma eğilimindedir ve genellikle daha hızlı büyürler. Bu, uluslararası ticaretin ekonomik büyümeyi desteklemesi ve üretkenliği artırmasıyla ilişkilidir. Dışa açık bir ekonomi, sigorta sektöründe rekabeti artırabilir ve büyümeyi teşvik edebilir ancak aynı zamanda uluslararası ekonomik risklere ve dalgalanmalara da daha duyarlı hale getirebilir. Bu nedenle, sigorta şirketlerinin dışa açıklığı dikkate alarak stratejik kararlar almaları ve riskleri etkin bir şekilde yönetmeleri önemlidir. Dışa açıklık, rekabetin artmasını, teknoloji transferini teşvik etmeyi ve pazar çeşitliliğini sağlamayı destekleyerek ekonomik büyümeyi teşvik edebilir. Ancak dışa açıklık politikalarının etkileri ülkeye ve ekonomik koşullara bağlı olarak değişebilir. Genel olarak dışa açıklığın ekonomik büyümeyi teşvik etme eğiliminde olduğu ve uluslararası ticaretin ekonomik gelişmeye önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Tablo 15'te 1980 ve 2022 yılları arasındaki dönemde Dünya Bankası'ndan almış olduğumuz verilerle dışa açıklık endeksi oranları verilmiştir.

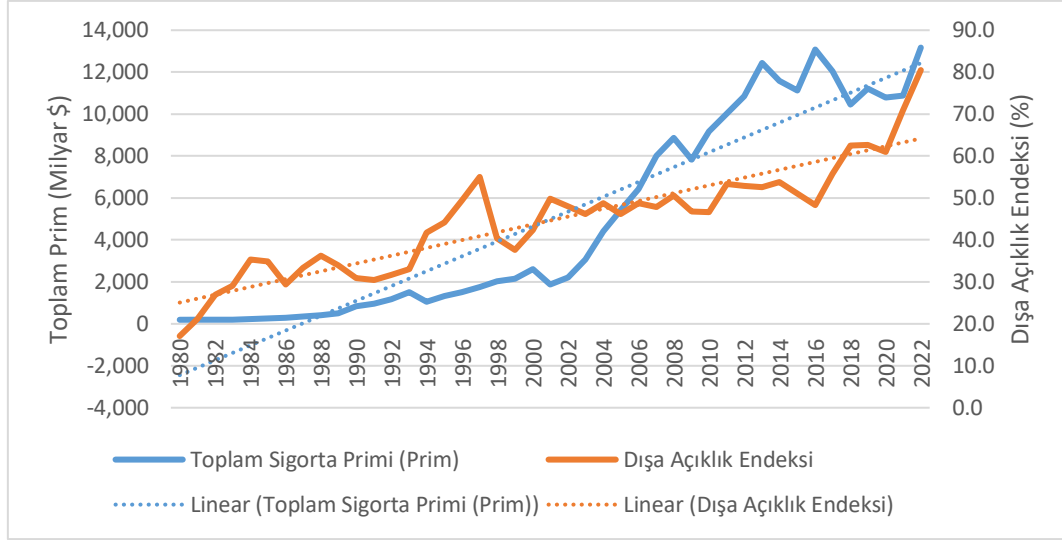
Tablo 15: Yıl bazında Toplam Sigorta Primi (Milyon \$) ve Dışa Açıklık Endeksi

Yıllar	Prim	Dışa Açıklık Endeksi
1980	195	17,1
1981	202	21,1
1982	205	26,9
1983	203	29,0
1984	229	35,3
1985	245	34,8
1986	279	29,4
1987	360	33,3
1988	402	36,2
1989	490	34,0
1990	847	30,9
1991	961	30,5
1992	1.174	31,7
1993	1.511	33,0
1994	1.048	41,7
1995	1.334	44,2
1996	1.501	49,4
1997	1.750	55,0
1998	2.020	40,4
1999	2.142	37,7
2000	2.623	42,4
2001	1.889	49,9
2002	2.209	48,0
2003	3.077	46,2
2004	4.408	48,8
2005	5.405	46,1
2006	6.419	48,8
2007	8.003	47,9
2008	8.858	50,5
2009	7.830	46,8
2010	9.188	46,7
2011	10.024	53,3
2012	10.842	52,8
2013	12.446	52,5
2014	11.581	53,8
2015	11.131	51,1
2016	13.072	48,3
2017	12.054	55,8
2018	10.452	62,6
2019	11.233	62,7
2020	10.803	61,0

Tablo 15: Yıl bazında Toplam Sigorta Primi (Milyon \$) ve Dışa Açıklık Endeksi-(Devamı)

2021	10.895	70,8
2022	13.172	80,5

Kaynak: SIGMA, DÜNYA BANKASI

Şekil 8: Toplam Sigorta Primi ve Dışa Açıklık Endeksi Grafiği

Şekil 8'deki grafik, sigorta toplam primleri ile dışa açıklık endeksi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani, sigorta primleri arttıkça dışa açıklık endeksi oranları da artmakta ve dışa açıklık endeksi oranları arttıkça sigorta primi oranları da artmaktadır. Bu durum, genellikle dışa açık bir ekonominin sigorta sektöründe büyümeyi ve primlerin artmasını teşvik ettiğini gösterir. Dışa açık bir ekonomi, genellikle daha fazla ticaret ve yatırım fırsatı sağlar, bu da ekonomik aktiviteyi ve iş hacmini artırabilir. Bu durumda, sigorta talebi artabilir ve sigorta şirketleri daha fazla prim alabilir.

Aynı zamanda, dışa açıklık, sigorta sektörünün rekabetini artırabilir. Uluslararası pazarlara açılan sigorta şirketleri, daha fazla müşteri tabanına ulaşabilir ve daha geniş bir ürün yelpazesi sunabilir. Bu da rekabetin artmasına ve sigorta primlerinin artmasına yol açabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SEÇİLMİŞ MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN TOPLAM SİGORTA PRİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

3.1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Çok sayıda araştırma, literatürde sigortacılık sisteminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ve ekonomik değişkenlerin sigorta primine etkilerini incelemiştir. Bu çalışmalarda göze çarpan husus, incelenen dönemlerin, kullanılan yöntemlerin ve değinilen noktaların farklılık göstermesidir. Bu bölümde yapılan çalışmalar incelenerek bilgi verilmiştir.

Webb, vd. (2002) yılında çalışmasında, bankacılık ve sigortacılığın ekonomik büyümeye katkı sağlayarak sermayenin verimliliğini artırdığını ifade etmiş ve Solow modeli ile çeşitli tahmin parametreleri kullanılmıştır. 1980 ile 1996 arasında 55 farklı ülkede, bankacılık ve sigortacılığın genişlemesi, verimlilik artışına eğitim, ihracat ve hatta özel sektör büyümesi gibi faktörlerle katkı sağladığını ifade etmiştir. Yapılan araştırmalar, belirlenen 55 ülkede bankaların ve sigorta şirketlerinin birlikte sağladığı sinerjinin, bireysel katkıların toplamından daha büyük fayda sağladığını göstermektedir.

Beck ve Webb (2003) yaptıkları çalışmada, 1961 ve 2000 yılları arasındaki dönemde 68 ayrı ülkenin ekonomik durumunu analiz etmek için bankacılık sektörü, kişi başına düşen gelir ve enflasyon gibi göstergeleri dahil ederek data içeren panel yöntemini kullanmıştır. Eğitim, yaşam beklentisi, genç bağımlılık oranı ve sosyal güvenlik sistemi büyüklüğü ile sigorta tüketimi arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son yıllarda, hayat sigortası tüketicilere çeşitli finansal hizmetler sunan önemli bir sektör olarak ortaya çıkmış ve sermaye piyasasında önemli bir yatırım kaynağı olmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, yüksek gelir seviyesine sahip ülkelerin, düşük enflasyona ve gelişmiş bankacılık sistemlerine sahip olmaları, daha fazla hayat sigortası tüketimine neden olmaktadır. Daha yüksek özel tasarruf oranı ve reel faiz oranı, artan hayat sigortası tüketimiyle ilişkilendirilmiştir. Ülkeler arasında hayat sigortası tüketimini belirleyen önemli göstergeler kişi başına düşen gelir, enflasyon ve bankacılık sektörüdür. Dini ve kurumsal farklılıklar, hayat sigortası tüketiminde ülkelere göre değişen bir faktördür. Hayat sigortası, lüks bir harcama olsa da gelir dağılımı ile hayat sigortası tüketimi arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Artan gelir seviyeleri, kişi başına düşen hayat sigortası satışlarını artırırken, gelir dağılımı için aynı durum geçerli değildir.

Boon (2005) yaptığı çalışmada, Singapur ekonomisini, finans ve büyüme konularında örneklem ve örneklem dışı nedensellik testleri kullanarak analiz etmiştir. Çalışmanın temel amacı, mali göstergeler ile Singapur ekonomisinin kalkınma göstergeleri arasında Granger nedensellik ilişkisini uygulamaktır. Birim kökler için ADF testi ve Johansen eş bütünleşme testi uygulanmıştır. Bu çalışma, sigorta piyasası ile borsaların uzun vadede ekonomik büyümeye katkısını desteklemiştir. GSYH içinde kişi başına gelir ile reel sabit finansal göstergelerin, banka kredileri ve borsa üzerinde belirleyici bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Kugler ve Ofoghi (2005) yaptıkları çalışmada, eş-bütünleşme analizi uygulayarak sigorta endüstrisi ile bazı OECD ülkeleri, İngiltere ve ABD de dahil, toplam sigorta prim üretimlerini kullanmıştır. İngiltere'nin sigorta endüstrisi, Avrupa'daki sigorta endüstrisinden daha geniştir ve dünya genelinde üçüncü sırada yer almaktadır. Sigorta piyasasındaki büyüklük ve iktisadi büyüklük arasında, döngüsel etkilerden ziyade uzun vadeli bir ilişki bulunmaktadır. ECM kullanılarak zaman serisi modelleri içinde bağımlı bir değişkenin başka değişkenlerdeki değişiklik sonrasında dengeye dönme hızı tahmin edilmiştir. Sigorta endüstrisindeki ilerleme ile iktisadi büyüme arasında bulunan ilişki, uzun dönemde gözlenebilmektedir. Kısa süredeki etkisi yansıtılamaz. GSYH'nin kısa vadedeki sigorta pazarındaki düşüşü dikkat çekici olabilir ancak kısa dönemi takip eden büyüme sürecine geçilmektedir. İngiltere, GSYH'deki sigorta pazarının genişlemesinde tedarikçi olarak değil, dış talepten gelen sigorta endüstrisine sahiptir.

Arena (2006) yaptığı çalışmada, sigorta sektörünü çeşitli risklerin yönetilmesine yardımcı olan ekonomik büyümeyi etkileyen bir finansal araç olarak görür. Bu çalışmanın amacı, hayat branşı ve hayat dışı branşındaki sigortalar ile iktisadi büyüme faaliyetleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. 1976 ile 2004 arasındaki dönemde 56 ülkeyi baz alan dinamik panel veri modelleri kullanılarak sigorta sektörü faaliyetleri ile iktisadi büyüme arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Hayat branşında ve hayat dışı branştaki sigortaların ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Gelişmiş ve gelişmeye devam eden ülkelerin durumları, ekonominin yönünü etkileyebilmektedir. Bu çalışmada, 56 ülkenin 1976 ile 2004 yılları arasındaki hayat branşı ve hayat dışı branştaki sigorta faaliyetlerinin iktisadi büyümeye etkileri, sigorta primi verileri kullanılarak zaman serisi yöntemiyle incelenmiştir. Sigorta sektörünün ekonomik büyümeyle ilişkili olduğu netleşmiş olup hem hayat branşındaki sigortalar hem de hayat dışı branşındaki sigortaların primleri ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Hayat sigortalarıyla ilgili olarak ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenirken gelişmiş ülkelerin rolünün belirgin olduğu sonucuna varılmıştır.

Hayat dışı sigortalar açısından ise, gelişmiş ülkelerin ve gelişmeye devam eden ülkelerin yanı sıra özellikle orta gelirli ve düşük gelirli ülkelerin önemli bir rol oynadığı gözlemlenmiştir.

Özbilen (2007) yaptığı çalışmada, makroekonomik unsurların hayat dışı sigorta satışları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Enflasyon oranı, ABD doları, faiz oranları ve kişi başına GSYH gibi bazı makroekonomik unsurlar, Türkiye’de hayat dışı sigorta satışlarındaki kişi başı payı etkilemektedir. İlk olarak değişkenler ayrı ayrı ele alınmış, dört farklı model oluşturulmuş ve ardından bu değişkenlerin etkileri tek bir modelde birlikte incelenmiştir. Modelin analiz sonuçları, kullanılan ekonomik faktörlerin hayat dışı sigorta prim üretimindeki değişimleri etkili bir şekilde açıkladığını göstermektedir. Ayrı ayrı değerlendirildiğinde, bu faktörler farklı açıklayıcı güçlere sahiptir. Ancak enflasyon oranları ve faiz oranı değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı için modelden çıkarılmıştır. Bu çalışmanın bir diğer önemli sonucu, kişi başına düşen GSYH’nin doğru orantılı olduğu, ABD doları ise hayat dışı sigorta prim üretim hacmiyle ters orantılı olduğudur. Hayat dışı sigorta şirketlerinin üç kategoriye ayrılmasıyla çalışma daha da derinleştirildi. Üst, orta ve alt segmentler için BCG Matrisi ile Göreli Kârlılık ve Büyüme Matrisi gibi iki farklı matris kullanıldı.

Haiss ve Sümegi (2008) yaptıkları çalışmada, Avrupa’daki GSYH büyümesinin sigorta yatırımları üzerindeki etkilerini incelemiştir. 1992-2005 arası dönemlerde 29 Avrupa ülkesinde cross-country panel veri analizi yapılmıştır. GSYH büyümesinde 15 Avrupa Birliği ülkesi ile birlikte İsviçre, Norveç ve İzlanda gibi ülkelerde hayat sigortalarının olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Orta ve Doğu Avrupa’daki yeni Avrupa Birliği üyelikleri, sorumluluk sigortası üzerinde daha büyük ölçüde etkili olmaktadır. Bu araştırmada, reel faiz oranları ve ekonomik gelişme düzeyinin sigorta büyüme oranlarına etkileri üzerinde durulmuştur. Sigorta endüstrisine finansal olarak daha fazla özen gösterilmelidir. Çalışmanın sonucuna göre, zamanla sigorta sektörünün finansal araçlar içindeki ve ekonomideki önemi artmıştır. Bu çalışmada finans ve büyüme konularında, banka dışındaki finansal araçlar arasında sigorta şirketlerinin de önemli etkileri bulunmaktadır. Prim geliri ve sigorta sektöründeki kurumsal yatırımların etkisi, risk transferini test etmek için kullanılan geliştirilmiş üretim fonksiyonunun bir parçasıdır. 1992-2005 yılları arasında AB ülkeleri de dahil olmak üzere 29 Avrupa ülkesinin üretim fonksiyonlarının gelişimi panel veri analiziyle incelenmiştir. Sigorta yatırımları ile 15 AB ülkesindeki GSYH büyümesi arasındaki ilişkiyi vurgulayan bu çalışma, sigortadaki büyüme ile reel faiz oranının düzeyini ve etkisini vurgulamaktadır. Çalışmanın sonucunda, finansal olgunluk düzeyi düşük ve yüksek olan ülkeler arasında belirgin farklılıklar tespit edilmiştir.

Vadlamannati (2008) yaptığı çalışmada, sigorta sektörünün ekonomik büyümeye etkileri ile birlikte sigorta reformları ve bu reformların büyüme oranları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sigorta endüstrisinin ekonomik büyümeye katkısı uzun vadede görülmektedir. Gelişmiş olan bir sigorta endüstrisi, Hindistan gibi gelişmekte olan ülke ekonomilerine uzun vadeli finansman sağlayarak fiziksel ve sosyal altyapılarını güçlendirir. Hindistan'daki yatırımların liberalleşmesi sonrasında hızlı bir şekilde büyüyen sigorta endüstrisi, ülkenin ekonomik büyümesi ve altyapı gelişimi için önemli bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir. Sigorta endüstrisinin büyümesi ekonomideki kalkınmayı daha hızlı etkilerken, hayat dışı sigorta endüstrisinin büyümesinin etkisi bir yıl sonra görülmektedir. Hindistan'da reform sonrasında sigorta endüstrisindeki büyümenin ekonomik gelişme üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Hindistan'da reform sürecinde sigorta sektörü genel olarak ekonomik gelişmeye olumlu katkı sağlamıştır. Sigorta endüstrisindeki reformların ülkenin ekonomik gelişimine göre daha az etkili olduğu belirtilmektedir. Hindistan'daki ekonomik genişleme sürecinde, uzun vadeli reform göstergeleri şeklinde değerlendirilen sigorta endüstrisi reformları ve büyüme oranı ekonomik gelişme süreciyle entegre edilmiştir. Bu bağlamda, sigorta endüstrisindeki büyüme ve reformlar ülkenin kalkınması için önemli bir rol oynamaktadır. Sektördeki reformların başlamasıyla 2000 yılından bu yana sigorta sektörü hızla genişlemiştir. Gelecekte, ülkedeki finansal aracılık hizmetlerinde sigorta sektöründeki reformların rolü daha da artacaktır.

Satıcı ve Erdemir (2009) yaptıkları çalışmada dönem ve tam hayat sigortalarında faiz oranlarının bağımsız değişken olarak etkisini araştırmış, faiz oranlarına bağlı dağılım fonksiyonları gösterilmiş ve gerçek verilerle bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulamada, yıllık vadeli mevduat faiz oranları ve tüketici fiyat endeksi oranları dikkate alınarak reel faiz oranlarına dayalı olarak uygun bir dağılım belirlenmiştir. Sabit ve stokastik faiz oranları için CSO 1980 mortalite tablosu kullanılarak tam hayat sigortası için aktüeryal bugünkü değer hesaplanmış ve elde edilen sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Akın ve Ece (2010) çalışmalarında, seçilen gelişmiş ülkelerdeki ve gelişmeye devam eden ülkelerdeki sigorta endüstrisinin dünya sigorta pazarındaki durumunu çeşitli ölçütler bakımından incelemiştir. Ayrıca bu çalışmada Türk Sigorta endüstrisinin zaman içindeki gelişimine odaklanılarak sektörle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak 1980'den bu yana ilk kez reel bazda % 2'lik bir azalma gösteren dünya sigortacılık pazarı, 2008'de toplamda 4.269 milyar ABD doları değerinde prim üretimi gerçekleştirdi. Gelişmiş ülkeler toplam prim üretiminin % 88'ini gerçekleştirirken, gelişmeye devam eden ülkelerin payı % 12'dir. 2008'de küresel ekonomik kriz nedeniyle Avrupa Birliği'nin sigorta endüstrisi prim

üretimi dolar bazında % 6,7 azalma göstermiştir. Türk sigorta endüstrisi, prim üretiminde 2008'de dünya genelinde binde 21'lik bir payla 88 ülke içinde 36. sırada yer alırken, prim üretimi GSYİH' ya oranlandığında 76. sırada yer almaktadır, aynı zamanda kişi başına prim üretimi açısından ise 65. sıradadır.

Ching, vd. (2010) yaptığı çalışmada, hayat branşı ve sigorta endüstrisi arasındaki nedensel bağı incelemiştir. Bu çalışmada Johansen Eşbütünleşme Testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM)'ine dayanan Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır. Sonuç olarak hayat sigortası sektörü uzun vadeli tasarruflar üreterek ve uzun dönem finansal yatırımları teşvik ederek ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Hayat sigortası endüstrisi, yaşam politikalarına olan talebin artmasıyla ve finansal yatırımların desteğiyle hızla büyümektedir. Uzun vadeli tasarruflarda yıllık verilen ödüller, insanların yaşam poliçelerine katkıda bulunmalarını hızlandırırken sigortalı olmanın yanı sıra insanlar dolaylı olarak hayat sigortası aracılığıyla portföy yatırımlarına da katılabilirler. Hayat sigortasının etkili büyümesi, Malezya ekonomisinin gelişmesine katkı sağlayarak diğer ülkelerde olduğu gibi uzun vadede gerçekleşen bir süreçtir.

Şener ve Behdioğlu (2013) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de 1990 ile 2010 yılları arasında enflasyon, nüfus ve sigorta şirketi sayısındaki değişimlerin toplam sigorta prim üretimine olan etkilerini ortaya koymaktadır. Bu hedef doğrultusunda, belirtilen dönem içerisindeki ikincil el veriler kullanılarak bu faktörlerin toplam sigorta prim üretimi üzerindeki etkisi ortaya konulmaktadır. Korelasyon analizi sonucunda, sigorta toplam prim üretimi ile enflasyon arasında güçlü bir ters yönlü ilişki bulunduğu saptanmaktadır. 1990-2010 döneminde enflasyon oranları incelendiğinde, özellikle 1994'te yaşanan kriz sonrası üç haneli rakamların arttığı, ardından ise düşüş eğilimi gösterdiği ve 2010 yılında %6,40 seviyesine ulaştığı gözlemlenmektedir. Bilhassa 2001 krizinin aşılmasıyla birlikte enflasyon oranlarındaki azalma hız kazanmıştır. Bu durum, sigorta toplam prim üretimini destekleyen bir faktör olarak görülebilir. Regresyon analizi denklemi incelendiğinde, sigorta şirketi sayısındaki ve nüfus miktarındaki artış ile enflasyondaki azalışın toplam sigorta prim üretimi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Cristea, vd. (2014) yaptığı çalışmada, Romanya'da, sigorta ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi, sigorta ölçütlerini kullanarak istatistiksel yöntemler ile incelemiştir. Sigorta, belirli ekonomiler için kritik bir unsur haline geliyor ve sonuç olarak, sigortanın GSYH'ye oranı bazı Avrupa ülkelerinde (Hollanda, İngiltere, Finlandiya) %10'u aşmaktadır; ekonomik büyümenin yüksek olduğu bölgelerde ise bu oran daha fazladır. Araştırmada, istatistiksel yöntemler ve bir

diziye dayalı olarak 16 sene boyunca toplanan veriler kullanılarak, sigorta sektörünün hayat ve hayat dışı sigorta ile Romanya'nın ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi sistematik olarak değerlendirilmiştir. Sigorta piyasasının seviyesi ve kişi başına düşen GSYH ile ölçülen yoğunluk derecesi arasındaki nedensel ilişkiye dayanarak, sigorta piyasası ile ekonomik büyüme arasında yüksek bir korelasyon olduğu bulunmuştur. Uluslararası birçok araştırmada gerçek sigorta ile GSYH büyümesi arasındaki ilişki doğrulanmışken, Romanya için bu bağıntıya ulaşılamamıştır.

Akinlo ve Apanisile (2014) yaptıkları çalışmada, 1986'dan 2011'e kadar Sahra Altı Afrika'da sigorta ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Tahminlerde Havuzlanmış OLS, Sabit Etki Modeli ve Moment Panel Genelleştirilmiş Modeli yöntemleri kullanılmıştır. Dinamik panel veri analiziyle tahminlerin bölgede sigortanın ekonomik kalkınma üzerinde pozitif etkiler yarattığı sonucuna varılmıştır. Sahra Altı Afrika'da ekonomik ilerleme için gelişmiş olan bir sigorta endüstrisi şarttır. Bu durum, uzun vadede ekonomik büyüme için yatırımlar sağlar. Araştırma sonucunda, insan kaynaklarının ekonomideki kalkınmaya önemli katkılar sağladığı belirlenmiş ancak faiz oranının ekonomik kalkınma üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu istatistiksel olarak saptanmıştır. Araştırmada, Sahra Altı Afrika'da fiziksel sermaye ile ekonomik kalkınma arasında olumsuz bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bölge önderleri gelişim politikalarını uygulamaya koyarsa sosyal ve ekonomik altyapı politikalarını benimseyerek fiziksel sermaye stoğunu olumlu bir şekilde değerlendirip gelişme sağlanabilir. Ekonomik kalkınma ile açıklar arasında negatif ve istatistiksel bağ, hükümetin doğrudan dış yardımları desteklemesi ve yabancı sigorta firmalarına izin vermesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kılıç (2014) yaptığı çalışmada, ekonomik öncü göstergelerin Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) katılımcı sayısı üzerindeki etkisini, sayıma dayalı yöntemler kullanarak incelemiştir. Geçinme endeksindeki tüm değişkenlerle katılımcı sayısı arasında pozitif bir bağlantı tespit edilmiştir. Harcamalar, BES katılımcı sayısı üzerinde olumlu bir etkiye sahipken, tasarruflar dikkate alındığında katılımcı sayısı azalmaktadır. Dayanaksız mallar ve hizmetler için yapılan harcamaların, katılımcı sayısı üzerinde büyük bir etkisi vardır. Bu sonuçlardan hareketle, tüketicinin BES katılımını tasarruf ve finansman ile aynı düzeyde görmediği, gelecekteki harcamalarla daha fazla ilişkilendirdiği söylenebilir.

Korkmaz (2017) yaptığı çalışmada; 1986-2015 yılları arasında Türkiye'de hayat dışı sigorta prim üretimini etkileyen faktörleri ele almış, özellikle 1994, 2001 ve 2008 ekonomik krizlerinin etkilerini vurgulayarak incelemiş ve bu kriz dönemlerinde hayat dışı sigorta prim üretimlerinin

nasıl etkilendiğini ekonometrik yöntemlerle analiz etmiştir. Başlangıçta, en etkili olduğu düşünülen makroekonomik göstergeler ve piyasa ile alakalı değişken belirlenmiş, ardından çoklu doğrusal regresyon modeli oluşturularak en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmiştir. İkinci adımda vektör otoregresif model kullanılarak etki-tepki fonksiyonları oluşturulmuş ve varyans ayrıştırma analizi gerçekleştirilmiştir. Her iki modelde de elde edilen ortak sonuç, kriz zamanlarında hayat dışı prim üretiminin yavaşladığıdır. Hayat dışı prim üretimindeki azalmada en çok etkili ekonomik krizin 2001 yılı olduğu, buna karşılık 2008 krizinin en az etkileyen kriz olarak belirlendiği tespit edilmiştir. Değişkenler arasında araç sayısındaki değişim ve büyüme oranının hayat dışı prim üretimini pozitif, işsizlik oranının ise negatif yönde etkilediği saptanmıştır. Hayat dışı primin değişiminde en belirgin etkiye sahip olan değişken araç sayısındaki değişim oranıdır.

Hou ve Cheng (2017) yaptıkları çalışmada, kısa vadede ve uzun vadede, hayat sigortası, bankacılık ve hisse senetlerinin ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini incelemiştir. 1981 yılı ve 2008 yılı arasındaki dönemde 31 ülkeyi baz alan bu çalışmada, GMM zaman serisi yöntemi uygulanmıştır ve varyasyonların mali aktivitelerdeki büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada, GMM ve OMG analizlerinden elde edilen verilerden yararlanılarak özel kredilerin ekonomik kalkınmayı engellediği sonucuna varılmıştır. Araştırmada, finansal aktivitelerin kalkınma üzerindeki etkilerinin zamana, gelir seviyesine ve mali gelişmelerle bağlantılı olduğu aynı zamanda farklı gelişim düzeyindeki ülkelerin sürdürülebilir kalkınma için farklı mali faaliyetler gerçekleştirmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Paksu (2017) yaptığı çalışmada, bireysel emeklilik sisteminin borçlanma ile özelleştirme politikaları, ekonomik istikrar, gelir dağılımı ve kaynak tahsisi, finansal piyasalar, yatırımlar ile çalışanlar ve işverenler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Dünya ile aynı zamanda, Türkiye’de emeklilik sonrası yaşam standartlarındaki düşüşü önlemek için bireylerin ek gelir arayışına girerek özel sigortalara yöneldiği belirtilmiştir.

Demirci ve Zeren (2017) yaptıkları çalışmada, 1983-2011 dönemlerini ele almış, 13 OECD ülkesi (ABD, Almanya, Avustralya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Norveç) için kişi başına sigorta primleri ile kişi başına GSYİH arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Serilerin durağanlık mertebeleri doğrusal Levin, Lin & Chu (2002) Im, Pesaran & Shin (2003) ve Maddala-Wu (1999); doğrusal olmayan Uçar & Omay (2009) panel birim kök testleriyle belirlenmiştir. Emirmahmutoğlu & Köse panel nedensellik testi (2011)’nin kullanıldığı çalışmada sigorta primlerinden GSYİH’ye doğru en az bir panel nedenselliğin olduğu saptanmıştır. Chortareas and Kapetanios (2009)’un geliştirdiği Ardışık

Panel Seçim Method'u kullanılarak bu nedenselliğin sırasıyla Fransa, İzlanda, İtalya ve İspanya için gerçekleştiği, diğer ülkeler içinse herhangi bir bulguya rastlanmadığı görülmüştür. Çalışmanın bulguları sigorta sektörünün ekonomi içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermekte ve literatürde yapılmış çalışmaları destekler niteliktedir.

Pehlivan (2018) yaptığı çalışmada; Türkiye'de faaliyetine devam eden sigorta sektörünün mali performansını farklı oranlar kullanarak incelemiştir. 2006 ile 2016 arasındaki döneme ait sigorta sektörünün finansal tabloları, oran analizleri ve karşılaştırmalı finansal tablolar analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Son olarak sigorta sektörünün gelişimini ve etkinliğini değerlendirebilmek için elde edilen ana finansal büyüklükler ve göstergeleri yorumlamıştır. Çalışma, sigorta sektörünün tümünü (hayat dışı branşlar ve hayat ile emeklilik branşları toplamı) içermiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, sigorta şirketlerinin genelde düşük cari oranlara sahip olduğu ancak hayat ve emeklilik şirketlerinin hayat dışı şirketlere kıyasla daha yüksek cari orana sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca nakit oranlarının tatmin edici seviyelerde olduğu belirlenmiştir. Faaliyet oranlarına göre yapılan değerlendirmede ise, sigorta şirketlerinin alacak ve aktif devir hızlarının azaldığı, hayat ve emeklilik şirketlerinde ise hayat dışı şirketlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Yabancı kaynak oranı, hayat dışı şirketlerde daha uygun bir düzeydeyken, hayat ve emeklilik şirketlerinde daha yüksektir. Öz kaynak oranlarıysa gün geçtikçe düşmektedir. Son olarak sigorta şirketlerinin karlılıklarına dair yapılan incelemede, şirketlerin karlarında önemli bir düşüş olduğu ve aktif karlılığın oldukça düşük seviyelerde olduğu belirlenmiştir.

Ayhan ve Özcan (2018) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta firmalarının etkinliklerini Veri Zarflama Analizi yöntemiyle araştırmayı ve etkin olmayan firmalar için tavsiyeler geliştirilmesini hedeflemiştir. Ayrıca, etkin olmayan firmaların daha verimli hale gelmeleri için azaltılması gereken girdi miktarlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, Türkiye'deki sigortacılık sektöründe hizmet veren 32 firmanın analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre hayat dışı branşlarda hizmet veren 22 sigorta şirketinden 14'ü belirli yıllarda etkin olarak çalışmış, diğerlerinin ise incelenen herhangi bir yıl için etkin olmadıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde, hayat ve emeklilik sektöründe faaliyette olan 10 sigorta firmasında 6'sı etkin, diğerlerinin etkin olmadıkları belirlenmiştir. Etkinsizliğin kaynaklarını oluşturan girdi fazlalıkları da tespit edilmiştir. Analizlerin sonucuna göre sektörün önemli büyüme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri, ülkedeki dinamik ve genç nüfusun yüksek olması olarak belirtiliyor. Bu nedenle, Türk

Sigortacılık Sektörü'nün gelecek yıllarda artan bir ivmeyle büyümeye devam edeceği, bu durumun yabancı yatırımcıların da ilgisini çekeceği öngörülmektedir.

Çamlıbel, vd. (2018) yaptığı çalışmada, sigorta sektörünün genel durumunu değerlendirmek amacıyla, 2013 yılından itibaren mevzuat, ekonomik ve politik olaylar çerçevesinde sigorta primleri, aracılar, sigorta şirketlerindeki birleşmeler ve iflaslar gibi konuların hayat ve hayat dışı branşlardaki durumu incelemiştir. Sigorta sektöründeki değişimler, sigorta primleri, acente ve brokerlerde ortaya çıkan sorunlar, mevzuat değişikliklerinin getirdiği yenilikler ile ekonomik ve politik gelişmelerin etkileri göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir. Bu çalışmada, sigorta primlerindeki dalgalanmaların aracılar ve sigorta şirketleri arasındaki ilişkileri ne ölçüde etkilediği, ekonomik gelişmelerin sektörde yarattığı sorunlar, yasal değişikliklerin aracıları ve şirketleri hangi düzeyde etkilediği ve bu değişikliklerin ortaya çıkardığı sorunlar belirlenmiştir. Sigorta sektöründeki paydaşların yapması gerekenler tartışılarak çeşitli öneriler sunulmuştur.

Akın (2018) yaptığı çalışmada, MINT ekonomilerinde sigortacılık sektörünün durumu, toplam prim üretimi, hayat sigortası prim üretimi, hayat dışı sigorta prim üretimi, kişi başına düşen prim üretimi, prim üretiminin GSYH içindeki payı ve dünya sigorta piyasasındaki yeri gibi altı farklı kriter kullanılarak karşılaştırmalı bir şekilde incelemiştir. MINT ekonomileri arasında özellikle Nijerya'da sigortacılık sektörünün ilerleme kaydedemediği gözlemlenmektedir. Öte yandan, MINT ekonomilerinde sigortacılık sektörünün yeterince gelişmemiş olması, gelecekte büyük bir potansiyele sahip olduklarını da göstermektedir.

Özgül, vd. (2019) yaptığı çalışmada, şirketlerin pazar payları ve sahip oldukları mülkiyet/ortaklık yapılarındaki değişimler, tablo ve grafik okuma yöntemiyle değerlendirmiş ve Türkiye sigorta sektörüne küreselleşmenin etkisini değerlendirmiştir. Araştırmada, Türkiye sigorta sektörünün hızla dışa bağımlı hale geldiği ve uluslararası sermayenin "ödenmiş sermaye ve prim üretiminde" önemli bir paya sahip olduğu belirlenmiştir.

Alkan ve Saldanlı (2019) yaptıkları çalışmada, bir sigorta firmasının prim artışları ve teknik karşılıklarıyla kısa vadeli ve uzun vadeli alternatifleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek üzere veri analizi varsayımlarıyla bir model oluşturmuş, sigorta firmasının teknik karşılıklarının yapısını incelemiştir. Özellikle, Kazanılmamış primler karşılığı (KPK) ile muallak tazminat karşılığından (MTK) farklı olduğu ve kısa vadeli bir yükümlülük olarak değerlendirilemeyeceği üzerinde durulmuş ve bu karşılığa denk gelen varlıkların uzun vadeli yatırımlarda değerlendirilmesinin karlılığı artıracağı diyagramlarla gösterilmiştir.

Şamiloğlu, vd. (2019) yaptığı çalışmada, 2004 ile 2018 arasındaki dönemde aylık veriler göz önünde bulundurularak ekonomik faktörler ve sigortacılık endüstrisindeki değişkenleri incelemiştir. Çalışma kapsamında Regresyon Analizi kullanılmıştır. İşsizlik oranının düştüğü dönemlerde, istihdam oranı ve sigorta sistemlerindeki katkı payı miktarı artmaktadır. Bu durum, sigortayla ilişkili değişkenleri pozitif yönde etkisi altına alarak ekonomik büyümeyi teşvik eder. Regresyon analizi sonuçlarına göre, TÜFE'nin yükselmesi işsizlik oranının artmasına ve eş zamanlı olarak istihdam oranının azalmasına neden olmuştur. Enflasyonun yükselmesi, sigorta ile ilişkili değişkenlerden olan katkı payı miktarını ve katılımcı sayısını düşürerek ÜFE'yi artırmıştır. Johansen Eşbütünleşme Testi, uzun vadeli olarak işsizlik oranı ile istihdam oranı, katılımcı sayısı, üretici fiyat endeksi ve yatırıma yönlendirilen tutar arasında negatif bir ilişki olduğunu; ayrıca katkı payı miktarı, sözleşme sayısı ve tüketici fiyat endeksi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Çakmak (2019) yaptığı çalışmada, sigortacılığın finansal aracılık işlevi üzerinde durmuş ve sektörün kazanç, nakit akışı, sermaye yeterliliği ve işlem oranlarını analiz etmiştir. Daha sonra, Türk sigortacılık sektörünün 2013-2017 dönemine ilişkin verilerini kullanarak sektörün etkinlik analizini yapmak için VZA yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada toplam prim üretimi ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Yenisu (2019) araştırmasında, uzun vadeli ilişkiyi belirlemek için ARDL sınır testi kullanmıştır. ARDL testi sonrasında, kısa vadeli ilişkiyi açıklamak için hata düzeltme modeli öngörülmüştür. Analizlerde 2010'un birinci çeyreğinden 2018'in dördüncü çeyreğine kadar olan zaman aralığı, 36 gözlem içeren çeyreklik veriler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Türkiye'de sigortacılık sektörü ile ekonomik büyüme arasında uzun ve kısa vadede istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, hem teorik öngörülerle hem de önceden yapılan deneysel çalışmaların bulgularıyla uyumludur.

Tüleykan ve Demirci (2020) yaptıkları çalışmada, Türkiye'deki sigorta endüstrisinin gelişmişliğinin insanî gelişme endeksiyle ilişkisini incelemiş ve insanî gelişme endeksiyle sigorta endüstrisi arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmıştır. Türkiye'nin 1985 ile 2017 yılları arasındaki döneme ait sigortacılık, büyüme ile kalkınmaya ilişkin verileri kullanarak sigortacılık endüstrisindeki prim üretimi ile insani gelişme endeksi ilişkisi incelenmiş ve elde edilen bulgular, iki konu arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu belirlemiştir. Çalışmada kullanılan ekonometrik model, sigorta endüstrisinin bir yapısal göstergesi olan prim üretimi değişkeni ile insani gelişme endeksi arasında oluşturulmuştur. Yapılmış olan araştırmalar, 1985 ile 2017 arasındaki dönemde Türkiye'de sigorta endüstrisinin ve insani

gelişme endeksinin her ikisinin de gelişme yolunda ilerlemekte olduğunu göstermektedir. Ancak Türkiye, dünya ekonomisinin 17. büyük ekonomisi olmasına rağmen, insanî gelişme açısından beklenen seviyede değildir. Türkiye'nin insanî gelişme endeksine bakıldığında, bileşenlerinden en geride olan eğitim alt endeksi olarak görülmüştür.

Tunay, vd. (2020) yaptığı çalışmada, Sigorta firmalarının prim üretimlerinin ekonomik döngülerden etkilendiği düşüncesi üzerinde durmuştur. Bu yüzden çalışmada, hayat ve hayat dışı sigorta firmalarının prim üretimleri ile ekonomik dalgalanmalar arasındaki etkileşimler incelenmiştir. Gelişmiş ve gelişmeye devam eden 30 ülkeden elde edilmiş bir örneklem oluşturularak Demitrescu-Hurlin nedensellik testlerine dayalı analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular, sigorta faaliyetlerinin ekonomik dalgalanmalardan büyük ölçüde etkilendiğini ortaya koymuştur. Ancak bu etkinin hayat dışı sigortalara kıyasla hayat sigortası alanında daha sınırlı olduğu belirlenmiştir. Hayat dışı sigorta primleri, gelir ile satın alma gücündeki değişimlere son derece duyarlıdır ve ekonomik daralma dönemlerinde genellikle düşme eğilimindedir. Bu nedenle, ekonomi daraldığında sigorta şirketlerinin pazar payları da azalır.

Polat ve Akın (2021) yaptıkları çalışmada amacı Türkiye'de hayat sigortası talebini etkileyen ekonomik, finansal ve demografik faktörleri ortaya koymaktır. Literatür taraması, farklı ülkeleri kapsayan panel veri ve yatay kesit örneklem analizlerinde Türkiye'nin bulunduğunu ancak Türkiye özelinde hayat sigortası talebi üzerine yapılan araştırmaların kısıtlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu çerçevede, 2009-2019 yılları arasındaki çeyreklik verilere dayalı zaman serisi analizi yapılmıştır. Araştırmada, Türkiye'de hayat sigortası talebini etkileyen faktörler olarak gelir, enflasyon, faiz oranları, finansal derinleşme, finansal sistemin karmaşıklığı ve nüfus bağımlılık oranı değişkenleri incelenmiştir. Gelir değişkeni ekonomik açıdan pozitif bir etki göstermiştir. Enflasyon ve reel faiz oranı, beklenildiği gibi ekonomik değişkenleri olumsuz yönde etkilemiştir. Finansal derinleşmenin olumlu bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Finansal sistemin karmaşıklık düzeyinin negatif bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak, demografik değişken olarak incelenen nüfus bağımlılık oranı değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Stefan (2021) yaptığı çalışmada, finansal sistemin derinleşmesi ile sigorta endüstrisinin büyümesi arasındaki ilişkiyi, kalitatif ve kantitatif analiz sonuçları doğrultusunda incelemiştir. Bu doğrultuda, finansal sistemdeki derinleşme ve sigorta endüstrisi kavramları arasındaki ilişki üzerine çalışmıştır. Ayrıca, finansal piyasaların Türkiye'de derinleşmesi, bu derinleşmenin oluşup oluşmadığı ve eğer finansal piyasalarda böyle bir derinleşme var ise teoride öne sürülen gibi sigorta endüstrisindeki gelişmelerin etkisinin var olup olmadığını incelemiştir. Uluslararası

alanda sigorta piyasasının evrimi, Türkiye'deki sigortacılığın ilerlemesi, finansal derinleşmenin gelişmeye devam eden ülkelerde nasıl işlediği ve gereken süreçlerle ilgili kazanılan kalitatif veriler, ekonometrik analiz yöntemleriyle test edilmiştir. Sonuç olarak çalışma finansal sistemdeki derinleşmenin sigorta endüstrisindeki gelişmelerden bağımsız olduğu önermesini reddetmiş ve sigorta endüstrisindeki büyümenin finansal sistemdeki derinleşmeyi olumlu yönde etkilediğini kantitatif analizlerle doğrulamıştır.

Özcan, vd. (2021) yaptığı çalışmada, sigorta endüstrisinin ekonomi üzerindeki dışsal etkilerini inceleyerek Türkiye'deki sigorta endüstrisinin gelişiminde devletin düzenleyici rolüne dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Türkiye ekonomisinin önemli yapısal problemlerinden biri düşük tasarruf oranları ve imalat endüstrisinin yüksek girdi bağımlılığı nedeniyle ortaya çıkan cari açık sorunudur. Ekonomik büyümenin hızlandığı zamanlarda, büyümenin finansmanına destek için dış kaynaklara olan talep artar ve bu durum cari açığı besler. Cari açık, Türk lirasının değer kaybına ve kur dalgalanmalarının yanı sıra enflasyonun istikrarlı bir şekilde yüksek seyretmesine yol açarak ekonominin hassasiyetini artırır. Ekonomideki krizler arasındaki zaman giderek azalırken, ekonomik tahmin süresinin kısalması yatırımların azalmasına ve işsizliğin kalıcı bir hale gelmesine neden olmaktadır. Enflasyonu kontrol altında tutarak işsizlik oranlarında düşüş sağlayarak sürdürülebilir bir büyüme ve yatırımlar için, gerekli kaynakların bulunabileceği gelişmiş finansal piyasalar da önemli bir şarttır. Güçlü bir finansal piyasa için bankacılık endüstrisi ile birlikte sigortacılık endüstrisinin de ilerlemiş olması gerekmektedir. Sigorta endüstrisinin ekonomik büyümeye katkılarının başında, tasarruf oranlarını arttırmak, güven ortamını sağlamak, toplumsal dayanışmayı desteklemek, uluslararası ticareti teşvik etmek, yatırımlar için gerekli olan fon arzını ve istihdam kapasitesini arttırmak gelir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin ekonomisinin hem nüfus yapısı hem de büyüme potansiyeli, sigorta endüstrisi için yabancı yatırımcılara çekici bir hal almaktadır. Sonuç olarak pandemi krizi döneminde özellikle devletin denetleyici ve de düzenleyici rolünün önemi daha iyi anlaşılmıştır. Başarılı olan ülkeler, ekonomik sistemi etkili bir şekilde yönlendirebilen ve politika oluşturma ile uygulamada başarılı olan ülkelerdir. Türkiye ekonomisinde, sigorta endüstrisinin dışsal etkilerinin topluma yayılmasını sağlamak için uzun vadeli politika ve kamu tarafından yapılacak düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Eren ve Çütçü (2021) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de, 1983 ile 2019 arasındaki yıllara ait veriler kullanılarak sigortacılık sektörü ile belirlenen makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi ampirik olarak araştırmaktadır. Analize, sigortacılık sektörünü temsil etmek için brüt doğrudan sigorta primleri dahil edilmiştir. Çalışmada, zaman serisi analizi yöntemi

kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasında uzun vadeli bir ilişki bulunamamıştır. Nedensellik testinin sonuçlarına göre ise ekonomik büyüme sigorta primlerine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi sergilemektedir. Bu sonuç, ekonomik büyümedeki değişikliklerin sigortacılık sektörünü etkilediğini göstermektedir.

Yıldırım (2022) yaptığı çalışmada, Türkiye'de sigorta endüstrisi ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantıları araştırmaktadır. Ekonomik büyüme ile sigorta sektörü arasındaki etkileşim, VAR modeli ve Granger Nedensellik Testi kullanılarak incelenmiştir. Analiz, 2013:06 ile 2021:06 yılları arasındaki çeyrek dönem verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analizde, Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla ile birlikte hayat sigortası prim üretimi, hayat dışı sigorta prim üretimi ve toplam prim üretimi değişkenleri kullanılmıştır. Analizde kullanılan GSYİH değişkenleri T.C. Merkez Bankası EVDS'den, H-PRİM, HD-PRİM ve T-PRİM değişkenleri ise Türkiye Sigorta Birliği'nden (TSB) temin edilmiştir. Sigortacılık sektörü prim üretimi ile ekonomik büyüme arasında olumlu ve tek yönlü bir ilişki belirlenmiştir. Ekonomik büyüme, sigortacılık sektörü prim üretimini olumlu yönde etkilemektedir; ayrıca sigortacılık sektörü prim üretimi, ekonomik büyümenin bir nedeni olarak da görülmektedir.

Göksu ve Mere (2022) yaptıkları çalışmada, enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamını temsil eden iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile ekonomik büyümenin sigortacılık endüstrisi üzerindeki etkisini Türkiye örneği üzerinden incelemektedir. 1992-2020 yılları arasındaki yıllık verileri kullanarak uygulanan doğrusal ARDL yöntemiyle elde edilmiş sonuçlara göre: (i) İktisadi hoşnutsuzluk endeksi, ekonomik büyüme ve sigortacılık sektörü eş bütünleşiktir yani doğrusal birleşimleri denge noktasına yakınsamaktadır. (ii) Uzun vadede, ekonomi %1 büyüdüğünde sigortacılık sektörünün yaklaşık %0,15 genişleyeceği; iktisadi hoşnutsuzluk endeksindeki %1'lik bir artışın ise sigortacılık sektörünü %0,02 oranında azaltacağı görülmektedir. (iii) Kısa vadede elde edilen katsayıların uzun vadedekilerle benzerlik gösterdiği ancak uzun dönemdekilerden daha zayıf olduğu belirlenmiştir. Nedensellik test sonuçlarına göre: (iv) İktisadi hoşnutsuzluk endeksinden sigortacılık sektörüne doğru; büyümeye ise hem sigortacılık sektöründen hem de iktisadi hoşnutsuzluk endeksinden tek yönlü nedensellik ilişkileri bulunmuştur.

Atilla ve Gülay (2022) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de seneler içindeki sigorta prim üretimlerini değerlendirmiştir. Bu prim üretim miktarları, dünya ortalamaları ve gelişmiş ülkelerdeki benzer verilerle karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu çalışma boyunca, "Ülkemizde sigortacılığın daha ileri bir seviyeye çıkarılması ve daha yüksek prim üretimlerinin sağlanabilmesi için hangi adımlar atılabilir?" sorusunun yanıtı araştırılmıştır. Elde edilen tüm

veriler, Türkiye’deki prim üretimlerinin dünya ortalamasının altında olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki sigortacılık sistemi, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında yeterince gelişim göstermemiştir ve prim üretim miktarları bu ülkelerin oldukça gerisindedir.

Yörübulut (2023) yaptığı çalışmada, Türkiye’de 2000-2022 yılları arasında direkt prim üretimindeki yıllık değişimleri incelemiş ve enflasyon oranı, nüfus, sigorta şirketi sayısı ve çalışan personel sayısının prim üretim miktarını etkilediği çok değişkenli regresyon analiziyle göstermiştir.

Uğurlu Keskin (2023) yaptığı çalışmada, Türkiye'nin sigortacılık endüstrisinin ne kadar ilerlediğini, sigorta endüstrisinde meydana gelen gelişmeleri, sigorta endüstrisini daha da geliştirmek için yapılabilecekleri ve sigorta endüstrisinin ekonomik işlevlerini araştırmayı amaçlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye sigorta endüstrisinin prim gelirleri açısından büyük ekonomilere sahip diğer ülkelerle karşılaştırılması yapılmış ve Türk sigorta endüstrisinin örnek olarak alınan ülkelerin gerisinde kalmasının nedenlerine değinilmiştir. Çalışmada sonuç olarak sigorta endüstrisinin etkinliğinin artmasının, sektördeki dijitalleşmenin hızlanması ve kişi başına düşen gelirin artması ile sağlanabileceği belirtilmiştir.

Tunay ve Tunay (2023) yaptıkları çalışmada, enflasyonun Türkiye’de artan hızı karşısında sigorta şirketlerinin performanslarını ve prim üretimlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Karlılık oranları için 2006:1-2022:3 dönemini, prim üretimi için ise 2008:4-2022:3 dönemini kapsayan iki ayrı veri seti kullanılarak enflasyonun etkileri araştırılmıştır. Analizlerde farklı zaman serisi yöntemleri kullanılarak enflasyon ile karlılık oranları arasındaki kısa ve uzun vadeli nedensellik ilişkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda, enflasyon oranının ana açıklayıcı değişken olduğu ardışık bağımlı regresyon modelleriyle sigorta şirketlerinin performansları ve prim üretimleri üzerinde enflasyonun etkileri araştırılmıştır. Bazı sigorta şirketleri için belirli performans göstergeleri ve prim üretimi açısından enflasyonun kısa ve uzun vadeli nedensellik ilişkileri tespit edilmiştir. Bu ilişkiler genellikle enflasyonun prim üretime doğru tek yönlü etkisi bulunmaktadır. Karlılık ölçütleri ve prim üretimi genellikle enflasyondan etkilenmemekte ya da pozitif yönde etkilenmektedir. Sigorta şirketleri, enflasyonun etkilerinden bir şekilde korunmayı başarmış görünmektedir. Bu durum, primlerin enflasyon oranındaki değişikliklere göre düzenlenmesinden kaynaklanmış olabilir. Başka bir sebep de sigorta şirketlerinin etkili fon yönetimi ile mali karlılıklarını artırması olabilir.

Göksu (2023) yaptığı çalışmada, sigortacılık sektöründe yatırıma olan harcamalar ve dış ticaretin olası etkilerini incelemeye odaklanmıştır. Değişkenler arasındaki bağlantı, 1983-2021 yıllarına ait veriler kullanılarak A-ARDL eşbütünleşme ve Toda-Yamamoto nedensellik testleri

ile değerlendirilmiştir. Ampirik sonuçlar şu şekilde sıralayabiliriz: (i) Yatırım harcamaları, dış ticaret ve sigortacılık sektörü arasında eşbütünleşme bulunmaktadır. (ii) Yatırım harcamaları ve dış ticaret, sigortacılık sektörünü uzun vadede olumlu, kısa vadede olumsuz yönde etkilemektedir. (iii) Uzun vadeli katsayıların etkisi, kısa vadeli katsayılardan daha belirgindir. (iv) Sigortacılık sektörü ile yatırım harcamaları ve dış ticaret değişkenleri arasında her biri için çift yönlü nedensellik ilişkileri mevcuttur. Bu bulgular, Türkiye’de sigortacılık endüstrisi için geri besleme hipotezinin geçerliliğini ampirik olarak ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, değişkenlerin birbirleriyle etkileşim halinde olduğunu ve karşılıklı olarak birbirlerini etkileyebileceğini göstermektedir.

Çizgici Akyüz (2023) yaptığı çalışmada, Türkiye’de makroekonomik unsurların sigorta primi üretimi üzerindeki etkilerinin asimetrik olup olmadığını incelemeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda, 2011:Q1-2022 döneminde kredi temerrüt takası, ihracat, ithalat, dolar kuru ve işsizlikteki olumlu ve olumsuz şokların toplam sigorta primi üretimi üzerindeki kısa ve uzun vadeli asimetrik etkileri doğrusal olmayan ARDL yöntemi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda, kredi temerrüt takasında uzun vadede, ithalat ve işsizlikte ise hem kısa hem de uzun vadede oluşan olumlu ve olumsuz şokların toplam sigorta primi üretimi üzerinde asimetrik etkiler yarattığı ve toplam prim üretimini farklı derecelerde etkilediği belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, risk primindeki ve dolar kurundaki artışın uzun vadede toplam sigorta primi üretimini olumlu yönde, risk primindeki düşüşün ise hem kısa hem de uzun vadede olumsuz yönde etkilediği, dış ticaret hacminin artmasının veya azalmasının toplam prim üretimini olumlu yönde, işsizliğin artmasının veya azalmasının ise her iki dönemde de toplam prim üretimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Yazıcıoğlu (2024) yaptığı çalışmada, OECD üyesi ülkelerde 2011-2020 döneminde sigorta talebi ile sosyoekonomik ve finansal faktörler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak sigorta brüt prim miktarı ele alınmış ve bağımsız değişkenler makroekonomik, finansal ve sosyal faktörler olmak üzere üç kategori altında sınıflandırılmıştır. Panel analiz sonuçları, tüm bağımsız değişkenlerin ve sabit parametrenin bağımlı değişkenle anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ampirik bulgulara göre OECD ülkelerinde gelir, kamu harcamaları, emeklilik harcamaları, finansal gelişim, sigorta pazar payı, eğitim düzeyi ve doğumda beklenen yaşam süresinin sigorta talebi ile olumlu bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal gelişmişliğin OECD ülkelerinde sigorta talebinin lokomotifi olduğu ve talebi etkileyen en önemli faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür kapsamlı bir şekilde incelenmiş, Türkiye'deki bazı makroekonomik değişkenlerin toplam sigorta primi üretimi üzerindeki etkileri çalışmamda ele alınmış ve elde edilen bulgular literatürdeki sonuçlarla genel olarak uyumlu bulunmuştur. Örneğin, ekonomik büyümenin (GRW) sigorta prim üretimi üzerindeki olumlu etkisi, Ching vd. (2010) ve Akinlo & Apanisile (2014) gibi çalışmalarda da belirtilmiş ve sigortanın ekonomik büyümeyle karşılıklı bir etkileşim içinde olduğu sonucuyla örtüşmüştür. Benzer şekilde, dışa açıklık (DA) değişkeninin pozitif etkisi, Hou & Cheng (2017) tarafından sigorta sektörünün ekonomik entegrasyon bağlamında ele alınmasıyla paralellik göstermektedir. Faiz oranlarının (FAIZ) sigorta prim üretimi üzerindeki olumsuz etkisi, Korkmaz (2017) ve Şener & Behdioğlu (2013) tarafından finansal koşulların sektör üzerindeki baskısını vurgulayan bulgularla uyumlu bulunmuştur. Ayrıca, gayri safi yurtiçi tasarrufun (TSRF) olumsuz etkisi, sigorta sektörünün alternatif tasarruf araçlarıyla rekabet içinde olduğu fikrini destekleyen literatürle de benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, analizde doğumda beklenen yaşam süresi (BEKY) değişkeninin pozitif etkisi, bireysel yaşam süresindeki artışın sigorta talebini desteklediğini gösteren literatürle uyumludur. Ancak hoşnutsuzluk endeksinin (MISSERY) negatif etkisi, literatürde doğrudan ele alınmamış olmakla birlikte, ekonomik istikrarsızlık koşullarının sigorta sektörüne olumsuz yansımaları gösteren bulgularla tutarlıdır. Son olarak VAR modeli ve Toda-Yamamoto Nedensellik Testi sonuçları, özellikle ekonomik büyüme ve sigorta sektörü arasındaki çift yönlü nedensellik ilişkisini vurgulayarak Akin & Ece (2010) ve Ayhan & Özcan (2018) gibi çalışmalarda öne çıkan bulgularla desteklenmiştir. Bunun yanı sıra faiz oranları ve tasarruf gibi değişkenlerin sigorta sektörü üzerindeki tek yönlü etkileri, sigorta sektörünün makroekonomik göstergelere duyarlılığını doğrulamaktadır.

Genel olarak sigorta sektörünün ekonomik kalkınma üzerindeki olumlu etkileri literatürde yaygın şekilde vurgulanırken, kriz dönemlerinde sektörel daralmalar ve ekonomik göstergelerle olan karmaşık ilişkiler de dikkat çekmiştir. Çalışmalar arasında yöntem farklılıkları ve ülke özelinde değişen sonuçlar, sigorta sektörünün ekonomik etkilerinin bağlam ve koşullara bağlı olduğunu göstermektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE VERİLERİN TANIMLANMASI

Beklenene yaşam süresi ve makro ekonomik değişkenlerin sigorta prim üretimini nasıl etkilediğini belirlemek için 1980 – 2022 yılları arasında Türkiye'de elde edilen veriler analiz edilmiştir. Tablo, çalışmanın parametrelerinin özelliklerini listelemektedir.

Tablo 16: Modelde Kullanılan Değişkenler

DEĞİŞKENLER	DEĞİŞKENLERİN AÇIKLAMASI	KAYNAKLAR
BAĞIMLI DEĞİŞKEN		
LNPRIM	Toplam Sigorta Primi (Milyon \$)	SİGMA
BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER		
GRW	Ekonomik Büyüme (2015 = 100, %, \$)	Dünya Bankası
FAİZ	Mevduat Faiz Oranları (%)	Dünya Bankası
TSRF	Gayri safi yurt içi tasarruflar (%GDP)	Dünya Bankası
BEKY	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	Birleşmiş Milletler
MISSERY	Hoşnutsuzluk Endeksi (İşsizlik Oranı + Enflasyon Oranı, %)	Dünya Bankası
DA	Dışa Açıklık Endeksi (Dış Ticaret Hacmi / GDP, %)	Dünya Bankası

Bağımlı değişken olan Türkiye'nin toplam sigorta prim üretim serisi milyon dolar olarak ele alındığı için logaritmik dönüşüm yapılarak modele dâhil edilmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme, mevduat faiz oranı, gayrisafi yurt içi tasarruflar ve hoşnutsuzluk endeksi yüzde büyüme olarak kullanıldığı için logaritmik formları tercih edilmemiştir. DA ve BEKY serileri aritmetik olarak artan formda ve maksimum ve minimum değerleri arasındaki fark az olduğu için logaritmik formda kullanılması uygun görülmüştür. Verilerin dönemi, ulaşılabilirliklerine göre şekillenmiştir. Özellikle, toplam sigorta prim üretim değerlerinin Siwiss Re İndutue SIGMA veri tabanında 1980'den önce yıllık olarak erişilememiştir. Bu nedenle, verilerin dönemi 1980 yılından itibaren başlamıştır.

Çalışmamızda kullandığımız değişkenler, literatürde farklı araştırmalar tarafından sigorta primi üretimi ve sektörel büyüme ile ilişkili çeşitli ekonomik faktörler olarak ele alınmıştır. Örneğin, Ching vd. (2010) ve Akinlo&Apanisile (2014) ekonomik büyüme (GRW) değişkenini, sigorta talebinin artışını açıklamak amacıyla kullanmış ve büyümenin sigorta primleri üzerinde pozitif etkisi olduğunu belirtmiştir. Hou&Cheng (2017) ise dışa açıklık (DA) değişkenini ekonomik entegrasyonun sigorta sektörüne etkilerini incelemek amacıyla kullanmış ve dışa açıklık arttıkça sigorta talebinin büyüdüğünü bulmuştur. Korkmaz (2017) ve Şener&Behdioğlu (2013), faiz oranlarını (FAİZ) sigorta prim üretimi üzerindeki olumsuz etkisini değerlendirmek için çalışmasında dahil etmiş ve faiz oranlarının artışının sigorta talebini azalttığını tespit etmiştir. Olumsuz etkisi, sigorta sektörünün alternatif tasarruf araçlarıyla rekabet içinde olduğu fikrini destekleyen literatürle de benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, analizde doğumda beklenen yaşam süresi (BEKY) değişkeninin pozitif etkisi, bireysel yaşam süresindeki artışın sigorta talebini desteklediğini gösteren literatürle uyumludur.

Ancak hoşnutsuzluk endeksinin (MISSERY) negatif etkisi, literatürde doğrudan ele alınmamış olmakla birlikte, ekonomik istikrarsızlık koşullarının sigorta sektörüne olumsuz yansımaları gösteren bulgularla tutarlıdır. Tüm bu bulgular, bizim çalışmamızdaki uzun dönemli sonuçlarla paralellik göstermektedir; GRW ve DA değişkenlerinin sigorta primlerini artırıcı etkisi, FAİZ, TSRF ve MISSERY gibi değişkenlerin ise azalma yönündeki etkilerini doğrulamaktadır.

“Seçilmiş bazı makro ekonomik değişkenler Türkiye’nin toplam sigorta prim üretimini etkilemekte midir?” sorusu bu çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Tabloda yer alan değişkenler kullanılarak tahmin edilmek istenen modele denklemde yer verilmektedir:

Bu çalışmada, 1980 – 2022 arasındaki yılların verileri kullanılarak GRW, FAİZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA bağımsız değişkenleri ile LNPRIM bağımlı değişkeni arasındaki ilişki incelenmektedir. Söz konusu ilişkiyi ortaya koyabilmek için kullanılan model Denklem (1)’de gösterilmektedir.

$$LNPRIM_t = \beta_0 + \beta_1 GRW_t + \beta_2 FAIZ_t + \beta_3 TSRF_t + \beta_4 BEKY_t + \beta_5 MISSERY_t + \beta_6 DA_t + U_t \quad (1)$$

Çalışmanın devam eden bölümlerinde Denklemde yer alan “LNPRIM” bağımlı, “GRW”, “FAİZ”, “TSRF”, “BEKY”, “MISSERY” ve “DA” bağımsız değişkenleri kullanılarak, Türkiye’nin toplam sigorta prim üretimi üzerinde etkili olup olmadığı ampirik olarak sınanacaktır.

3.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo her bir değişken için tanımlayıcı istatistikleri sunmakta ve bunların merkezi eğilimlerini ve dağılımlarını ortaya koymaktadır.

Tablo 17: Değişkenlerle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	LNPRIM	GRW	FAİZ	TSRF	BEKY	MISSERY	DA
Ortalama	7.750560	4.616901	39.60062	24.99321	71.44788	48.29233	44.62651
Medyan	7.700295	5.043508	35.00000	24.67818	72.23050	42.32608	46.69447
Maximum	9.485849	11.35350	87.79083	38.45002	78.47540	113.2280	80.49795
Minimum	5.273000	-5.750007	8.000000	16.97944	62.50410	15.45488	17.08982
Standart S.	1.472530	4.265500	23.73338	4.548838	4.608236	29.08634	12.89233
Çarpıklık	-0.383525	-0.795491	0.549695	0.534519	-0.335682	0.489868	0.279464
Basıklık	1.760183	3.049239	1.976261	3.482080	1.929125	1.943575	3.288790
Jarque-Bera	3.808210	4.539450	4.043254	2.463975	2.862193	3.719349	0.709142
Olasılık	0.148956	0.103341	0.132440	0.291712	0.239047	0.155723	0.701474
Gözlem Sayısı	43	43	43	43	43	43	43

Tabloda Türkiye'nin 1980 – 2022 yılları arasındaki 43 yılı kapsayan dönemdeki tanımlayıcı istatistikler gösterilmiştir. Her bir değişken için, 43 gözlem değeri elde edilmiştir. Değişkenlere ait ortalamalar pozitif değerler alırken ele alınan dönemde BEKY 71.5 yaş ile en yüksek, GRW %4.6 ile en düşük ortalamaya sahiptir. Oynaklığı ifade eden standart sapma değerlerine göre MISSERY değişkeni %29.1 değeri ile en yüksek oynaklığa sahip olduğu, LNPRİM ise %1.5 ile en düşük oynaklığa sahiptir. Değişkenlerin simetrik dağılımını ölçen çarpıklık değeri sıfır (0), tepe noktalarını gösteren basıklık değeri ise üç (3) olması beklenir. Tabloda değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin referans alınan değerlere (0 ve 3) yakın değerler aldığı görülmektedir. FAİZ, TSRF, MISSERY ve DA değişkenlerinin çarpıklık değerlerinin sıfıra yakın ve pozitif değerler aldığı görülmektedir. LNPRİM, GROW ve BEKY değişkenlerinin çarpıklık değerinin sıfıra yakın ve negatif değerler aldığı görülmektedir. Pozitif değerler dağılımın kuyruğunun sağa, Negatif değerler ise dağılımın kuyruğunun sola çarpıklığını ifade etmektedir. Jarque-Bera (JB) test istatistiğine göre değişkenler normal dağılmaktadır.

3.2.2. Pearson Korelasyon Matrisi ve Varyans Artış Faktörü

Çalışmada, değişkenler arasındaki çoklu doğrusallık sorununu kontrol etmek için Pearson Korelasyon testi uygulanmaktadır. Sonuçlar Tabloda raporlanmıştır:

Tablo 18: Pearson Korelasyon Testi

	LNPRİM	GRW	FAİZ	TSRF	BEKY	MİSSERY	DA
LNPRİM	1.0000						
GRW	0.4336	1.0000					
FAİZ	-0.4892	-0.2403	1.0000				
TSRF	-0.5518	0.0793	-0.4408	1.0000			
BEKY	0.9854	0.1111	-0.4572	-0.0916	1.0000		
MİSSERY	-0.5525	-0.2917	0.7896	-0.3273	-0.5287	1.0000	
DA	0.8398	0.1708	-0.3083	0.0595	0.8898	-0.3404	1.0000

FAİZ, TSRF ve MİSSERY'nin LNPRİM ile negatif bir korelasyona sahip olduğunu gösterir. Negatif korelasyon iki değişken arasında ters yönlü bir ilişkinin varlığını ifade eder. Dahası, GRW, BEKY ve DA'nın LNPRİM ile pozitif bir korelasyonu vardır. Pozitif korelasyon iki değişken arasında aynı yönlü bir ilişkinin varlığını ifade eder. Korelasyon matrisinin ampirik değerleri BEKY ve DA değişkenleri dışında orta düzeydedir. Bu durumda, modelde çoklu doğrusal bağlantı sorunu olup olmadığını incelemek için Varyans Artış Faktörü (VIF –

Variance Inflation Factor)’ne bakma ihtiyacı doğmuştur. Bağımsız değişkenlerin VIF sonuçları Tabloda raporlanmaktadır.

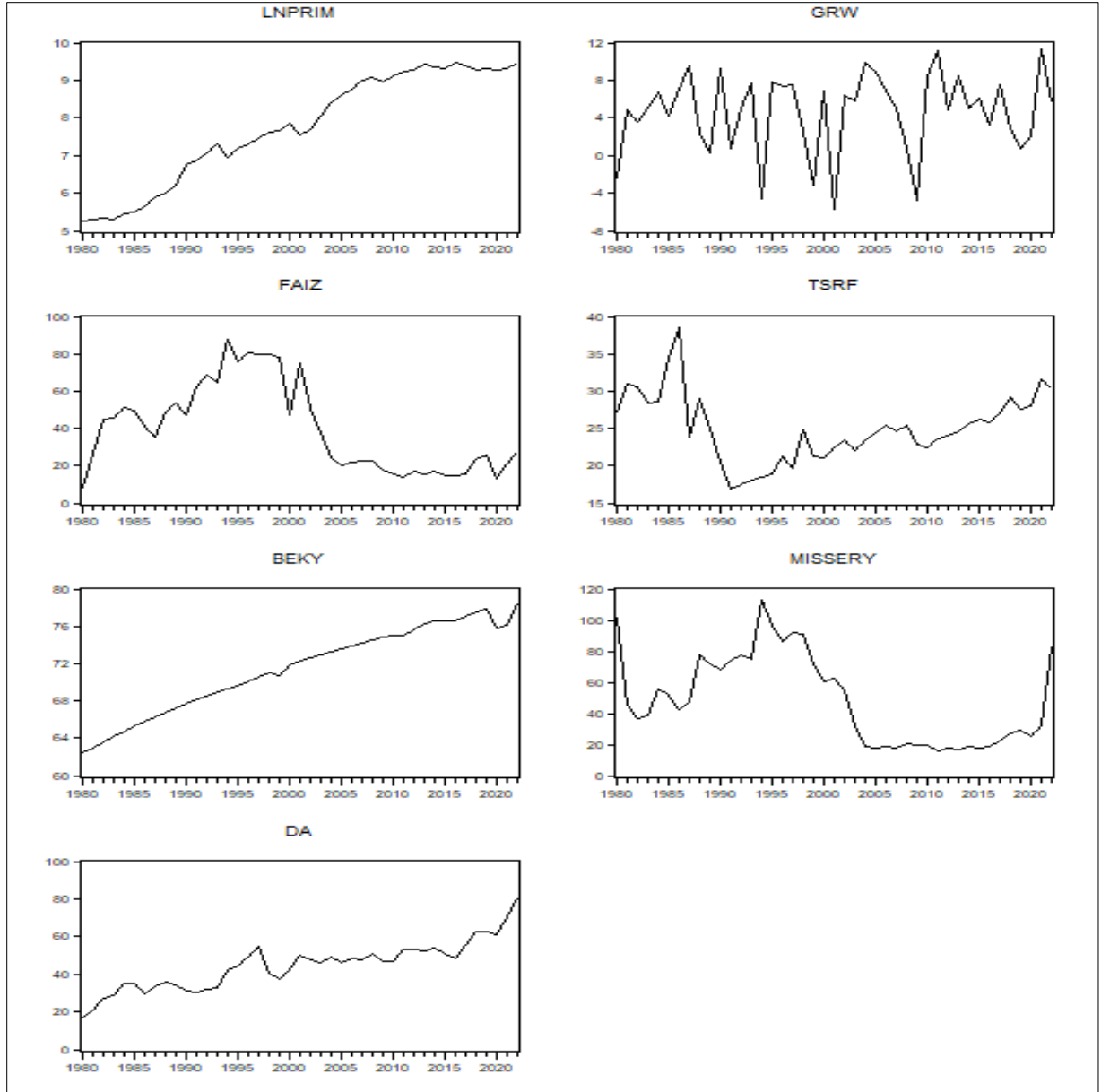
Tablo 19: Varyans Artış Faktörü (VIF)

DEĞİŞKENLER	VIF DEĞERİ	1/VIF
BEKY	6.54	0.153
DA	5.72	0.175
MİSSERY	3.7	0.270
FAİZ	3.34	0.300
TSRF	2.36	0.424
GRW	1.28	0.781
Ortalama VIF	3.82	-

VIF değerinin 10’dan küçük olması modelde çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığını ifade eder (Kennedy, 2008, 199). Tablo’daki VIF değerleri incelendiğinde en yüksek VIF değeri 6.54 ve ortalama VIF değerinin de 3.82 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre modelde çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur.

3.2.3. Değişkenlerin Grafikleri

Bir serinin zaman içerisinde ortalaması, varyansı ve kovaryansının sabit olması, yani durağan olması, gerekmektedir. Ancak pek çok zaman serisi bu koşulları sağlayamamaktadır. Eğer seri durağan değilse durağan hale getirilmesi gerekmektedir. Serinin durağan olup olmadığının tespit edilebilmesi için kullanılan yöntemlerden biri de grafiksel analizdir. Şekil 9’da araştırmada kullanılan serilerin grafikleri verilmiştir.

Şekil 9: Serilerin Zaman Yolu Grafikleri

Şekildeki grafikler incelendiğinde GRW değişkeni dışındaki serilerin zaman içerisindeki artış ve azalışlarının düzensiz olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile seriler zamanla sürekli bir artış ya da azalış eğilimindedirler. Bu önsel tespit, GRW dışındaki değişkenlerin durağan olmadıklarını göstermektedir. Ancak değişkenlerin grafiksel görünümü önemli ipucu verse de tam olarak modelleyebilmek için istatistiksel testlerle desteklenmesi gerekir.

3.3. EKONOMETRİK YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılacak olan ekonometrik metodolojiye ilişkin teorik bilgiler verilecektir.

3.3.1. Durağanlık Analizi

Ekonometrik analizlerde nedensellik veya eşbütünleşme testlerini yapmadan önce serilerin durağanlık seviyeleri kontrol edilmelidir. Bu bağlamda serilerin durağanlık derecelerini tespit etmek için iki geleneksel birim kök testi (ADF, Phillips-Perron Birim Kök Testi) kullanılmıştır. Ayrıca geleneksel birim kök testlerine ek olarak iki kırılmayı dikkate alan LS (Lee ve Strazicich, 2003) birim kök testi yapılmıştır. LS (2003) veri oluşturma süreci aşağıdaki gibi olsun:

$$y_t = \delta Z_t + e_t \text{ ve } e_t = \beta e_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta y_t = \tilde{\delta} \Delta Z_t + \phi \tilde{S}_{t-1} + \varepsilon_t \text{ ve } \tilde{S}_t = y_t - \tilde{\psi}_x - Z_t \tilde{\delta} \quad t = 2, \dots, T \quad (3)$$

$\tilde{\psi}_x$ ise $y_1 - Z_1 \tilde{\delta}$ ile gösterilmektedir. Burada y_1 ve Z_1 matrislerinin başlangıç değerlerini ve $\tilde{\delta}$ katsayılar matrisini ifade etmektedir.

Eşitlik (3)'te Z_t dışsal değişkenler vektörü olarak tanımlanmaktadır. Dışsal değişkenler vektörü değiştirilerek tek ve çift kırılmalı testler ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, Z_t dışsal değişkenler vektörü çift kırılmayı dikkate alarak oluşturulmuştur. Buna göre;

Model A: Düzeyde kırılma için $Z_t = [1, t, D_{1t}, DT_{1t}]$ olur ve burada $j=1, 2$ iken $t \geq T_{BJ} + 1$ için $D_{jt} = 1$, diğer durumlarda 0 değerini alır. T_{BJ} kırılmanın olduğu zaman boyutunu göstermektedir.

Model C: Düzeyde ve trendde kırılma için $Z_t = [1, t, D_{1t}, D_{2t}, DT_{1t}, DT_{2t}]$ olur ve burada, $t \geq T_B + 1$ için $D_{jt} = t - T_{BJ}$, diğer durumlarda 0 değerini alır.

Değişkenin birim kök içerip içermediğini ortaya koyabilmek için tanımlanan hipotezler denklem (3) için aşağıda verilmiştir.

$$H_0: \phi = 0: \text{ Birim kök vardır (durağan değildir)}$$

$$H_0: \phi < 0: \text{ Birim kök yoktur (durağandır)}$$

Hipotez testi için kullanılan test istatistiği denklem (4)'te verilmiştir.

$$\tau = t - \text{stat}(\tilde{\phi}) = \frac{\tilde{\phi}}{sh(\tilde{\phi})} \quad (4)$$

Eşitlik (4)'te $\tilde{\phi}$ ifadesi denklem (3)'ün en küçük kareler tahmininden elde edilen parametreyi, sh ise bu parametreye ilişkin standart sapmayı göstermektedir. Ayrıca kırılma zamanı belirlenirken en küçük t istatistiğini veren τ değeri dikkate alınmaktadır.

3.3.2. Genişletilmiş ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL modeli, bağımlı değişkenin I(1) olduğunu varsayarken bağımsız değişkenlerin I(0) veya I(1) olmasına izin veren, araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılan esnek bir modeldir. Ancak McNown vd. (2018) ile Sam vd. (2019) tarafından yapılan son eleştiriler, birçok araştırmacının bağımlı değişkenin I(1) olması gerekliliğini ve Pesaran vd. (2001) tarafından savunulan t-testini göz ardı ettiğini ortaya koymuştur. Bu gözden kaçırma, Pesaran vd. (2001) vurguladığı gibi, güvenilir olmayan bulgularla sonuçlanmaktadır (Sam vd., 2019). Bu sorunların üstesinden gelmek için McNown vd. (2018) ve Sam vd.(2019), FA testi ve t-testinin yanı sıra bağımsız değişkenler için FB testinin entegre edilmesini önermektedir. Eşbütünleşme ilişkisini belirlemek için kullanılan model Denklem (5)'te doğru bir şekilde detaylandırılırken, üç test istatistiği Denklem (6), Denklem (7) ve Denklem (8)'de sunulmaktadır.

$$\begin{aligned} \ln PRİM_t = & a_0 + b_0 \ln PRİM_{t-1} + b_1 GRW_{t-1} + b_2 FAİZ_{t-1} + b_3 TSRF_{t-1} + b_4 BEKY_{t-1} + b_5 MİSSERY_{t-1} + b_6 DA_{t-1} + \\ & \sum_{i=1}^{p-1} c_{0,i} \Delta \ln PRİM_{t-i} + \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta GRW_{t-j} + \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta FAİZ_{t-j} + \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta TSRF_{t-j} + \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta BEKY_{t-j} + \\ & \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta MİSSERY_{t-j} + \sum_{j=1}^{q-1} c_j \Delta DA_{t-j} + d_1 GRW_t + d_2 FAİZ_t + d_3 TSRF_t + d_4 BEKY_t + d_5 MİSSERY_t + d_6 DA_t + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (5)$$

Denklem (5) esas alınarak oluşturulan test istatistikleri;

$$FA \text{ testi için } H_0: b_0 = b_1 = b_2 = b_3 = b_4 = b_5 = b_6 = 0 \quad (6)$$

$$t \text{ testi için } H_0: b_0 = 0 \quad (7)$$

$$FB \text{ testi için } H_0: b_1 = b_2 = b_3 = b_4 = b_5 = b_6 = 0 \quad (8)$$

Denklem (6) ve Denklem (7)'de belirtilen testler, Pesaran vd. (2001) tarafından önerilen genel F-testi ve t-testine karşılık gelmektedir. Denklem (8), McNown vd. (2018)'de ve Sam ve vd. (2019)'da önerilen yeni bir F-testini tanıtmaktadır. Bir eşbütünleşme ilişkisinin geçerli kabul edilebilmesi için her üç testin de kritik değerleri aşması ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. Bu kriter karşılanmazsa, eşbütünleşme ilişkisi geçerli olmayacaktır. FA testi test istatistiği ve t-istatistiği anlamlıysa, FB test istatistiği anlamsızsa, dejenere durum 1 olacaktır. Eğer hem FA test istatistiği anlamlı hem de t-istatistiği anlamsız ise dejenere durum 2 olarak tanımlanır.

Sonuç olarak FA, t ve FB testlerinin yapılmasıyla A – ARDL yöntemi uygulanmış olacaktır. Tam eş bütünleşme için her üç test istatistiğinin de üst sınır değerinden büyük olması gerekir. Bu çalışmada test istatistiği ve sınır değerler Bootstrap ARDL ile belirlenmiştir. Eğer

her üç test istatistiği üst sınır değerinden büyük değilse eş bütünleşmenin varlığından söz edilemez. Bu üç hipotezden birinin veya birkaçının anlamsız olması durumunda ise dejenere durumlar ortaya çıkmaktadır.

3.3.3. Toda Yamamoto Nedensellik Analizi

Engle ve Granger'ın (1969) geleneksel Granger nedensellik testi durağan olmayan serilerin için uygulanamazken, Toda-Yamamoto (TY) nedensellik testi (Toda & Yamamoto 1995) bu engelin üstesinden gelmektedir. TY bu sorunun üstesinden gelmek için $k + d_{max}$ dereceden bir VAR modeli oluşturulmasını önermektedir. Burada k ; optimal gecikme uzunluğunu, d_{max} ise modelde ele alınan serilerin maksimum bütünleşme derecesini göstermektedir. TY (1995) testi için k ve d_{max} 'ın öncelikle belirlenmesi gerekir. TY nedensellik testinin başarısı k ve d_{max} 'ın doğru belirlenmesine bağlıdır. y ve x değişkenleri için TY (1995) nedensellik testi Denklem (9) ve Denklem (10)'da gösterilmektedir.

$$y_t = \delta + \sum_{i=1}^{k+d_{max}} a_i y_{t-i} + \sum_{i=1}^{k+d_{max}} \theta_i x_{t-i} + e_{1t} \quad (9)$$

$$x_t = \delta + \sum_{i=1}^{k+d_{max}} \gamma_i x_{t-i} + \sum_{i=1}^{k+d_{max}} \vartheta_i y_{t-i} + e_{2t} \quad (10)$$

Denklem (9) ve Denklem (10)'da hata terimlerinde otokorelasyon olmadığı varsayılmaktadır.

3.4. ANALİZ SONUÇLARI

Bu bölümde, bu araştırmada incelenen değişkenler için ADF, PP ve LS birim kök testlerinin yanı sıra ARDL sınır testi sonuçları özetlenmektedir. Çalışmada ayrıca, seriler arasındaki nedensel bağlantıları belirleyen Toda-Yamamoto nedensellik testinin bulguları da sunulmaktadır.

3.4.1. Durağanlık Analizi

Zaman serileri analiz yapılırken değişkenlerin birim kök içerip içermediklerinin tespiti (durağanlık analizi) ilk olarak yapılması gereken işlemlerdendir. ARDL yönteminin uygulanabilmesi için bağımlı değişkenin düzeyde ve tüm serilerin ikinci dereceden durağan olmaması gerekir. Değişkenlerin durağanlıklarını tespit etmek için ADF ve PP birim kök testleri uygulanmakta ve sonuçlar Tabloda raporlanmaktadır.

Tablo 20: ADF-PP Birim Kök Test Sonuçları (Düzey)

Seri	ADF			PP		
	Test İst.	%1	%5	Test İst.	%1	%5
LNPRIM	-1.409677	-3.596616	-2.933158	-1.381964	-3.596616	-2.933158
Δ LNPRIM	-5.986320	-3.600987	-2.935001	-6.017224	-3.600987	-2.935001
GRW	-7.077128	-3.596616	-2.933158	-8.266114	-3.596616	-2.933158
FAIZ	-1.915451	-4.226815	-3.536601	-2.951878	-4.192337	-3.520787
Δ FAIZ	-8.059256	-4.198503	-3.523623	-7.981152	-4.198503	-3.523623
TSRF	-0.247717	-2.621185	-1.948886	-0.151772	-2.621185	-1.948886
Δ TSRF	-8.674678	-2.622585	-1.949097	-8.958633	-2.622585	-1.949097
BEKY	0.439573	-4.211868	-3.529758	-2.408238	-4.192337	-3.520787
Δ BEKY	-7.055520	-4.211868	-3.529758	-4.788998	-4.198503	-3.523623
MISSERY	-1.236886	-2.621185	-1.948886	-1.236886	-2.621185	-1.948886
Δ MISSERY	-6.019546	-2.622585	-1.949097	-6.018967	-2.622585	-1.949097
DA	-2.484216	-4.192337	-3.520787	-2.576062	-4.192337	-3.520787
Δ DA	-5.628289	-4.205004	-3.526609	-5.368531	-4.198503	-3.523623

Not: Sabitli: LNPRIM, GRW. Trendli ve Sabitli: FAIZ, BEKY, DA. Trendsiz ve Sabitsiz: TSRF, MISSERY. Gecikme uzunluğu ve bilgi kriterleri EvIEWS 12 programı tarafından otomatik olarak belirlenmiştir.

Tablodaki veriler incelendiğinde GRW değişkeni dışındaki LNPRIM, FAIZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA serilerinin tamamı düzey değerlerinde birim kök içermektedir. Birim kök içeren serilerin birinci farkları alınmış ve farkları alınmış serilerin başına delta (Δ) işareti koyulmuştur. FAIZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA değişkenlerinin birinci farkı alındığında %1 anlamlılık seviyesinde durağan hale gelmektedir.

Geleneksel birim kök testleri yapısal kırılmaları dikkate almakta başarısız olur ve bu da hatalı sonuçlara yol açabilir. Bu da durağan olmayan serilerin hatalı olarak durağan görünebileceği anlamına gelmektedir. Bu potansiyel sorunu ele almak için, Lee Strazicich birim kök testini seriler üzerinde iki yapısal kırılma ile gerçekleştirildi. Bu testin detaylı sonuçları derlenmiş olup tabloda sunulmaktadır.

Tablo 21: Değişkenlerin Lee Strazicich Durağanlık Testi

Değişken	Model	Test ist.	Kırılma Tarihleri	Kritik Değerler	
				%1	%5
LNPRIM	Model A	-3.148328	1996 – 2003	-4.073000	-3.563000
	Model C	-4.555763	2002 – 2017	-7.004000	-6.185000
Δ LNPRIM	Model A	-4.944680	1990 – 1994	-4.073000	-3.563000

Tablo 21: Değişkenlerin Lee Strazicich Durağanlık Testi-(Devamı)

	Model C	-6.999044	1990 – 1998	-6.750000	-6.108000
GRW	Model A	-5.303650	1990 – 1992	-4.073000	-3.563000
	Model C	-7.588838	1999 – 2012	-7.032000	-6.375000
FAIZ	Model A	-2.425809	2001 – 2006	-4.073000	-3.563000
	Model C	-6.124537	1992 – 2009	-7.004000	-6.185000
Δ FAIZ	Model A	-4.338849	2001 – 2010	-4.073000	-3.563000
	Model C	-8.501319	1992 – 2005	-6.932000	-6.175000
TSRF	Model A	-2.952493	1990 – 1996	-4.073000	-3.563000
	Model C	-7.296606	1994 – 2008	-7.004000	-6.185000
Δ TSRF	Model A	-5.397017	2009 – 2016	-4.073000	-3.563000
	Model C	-8.830873	1997 – 2007	-7.196000	-6.312000
BEKY	Model A	-3.352625	2010 – 2014	-4.073000	-3.563000
	Model C	-9.650512	1993 – 2018	-6.821000	-5.917000
Δ BEKY	Model A	-6.091326	2005 – 2009	-4.073000	-3.563000
	Model C	-15.34348	2014 – 2017	-6.750000	-6.108000
MISSERY	Model A	-2.650303	1995 – 2010	-4.073000	-3.563000
	Model C	-6.192345	1992 – 2009	-7.004000	-6.185000
Δ MISSERY	Model A	-6.016938	2007 – 2011	-4.073000	-3.563000
	Model C	-7.927134	1998 – 2011	-7.004000	-6.185000
DA	Model A	-2.268135	1997 – 2008	-4.073000	-3.563000
	Model C	-5.242687	2005 – 2016	-6.932000	-6.175000

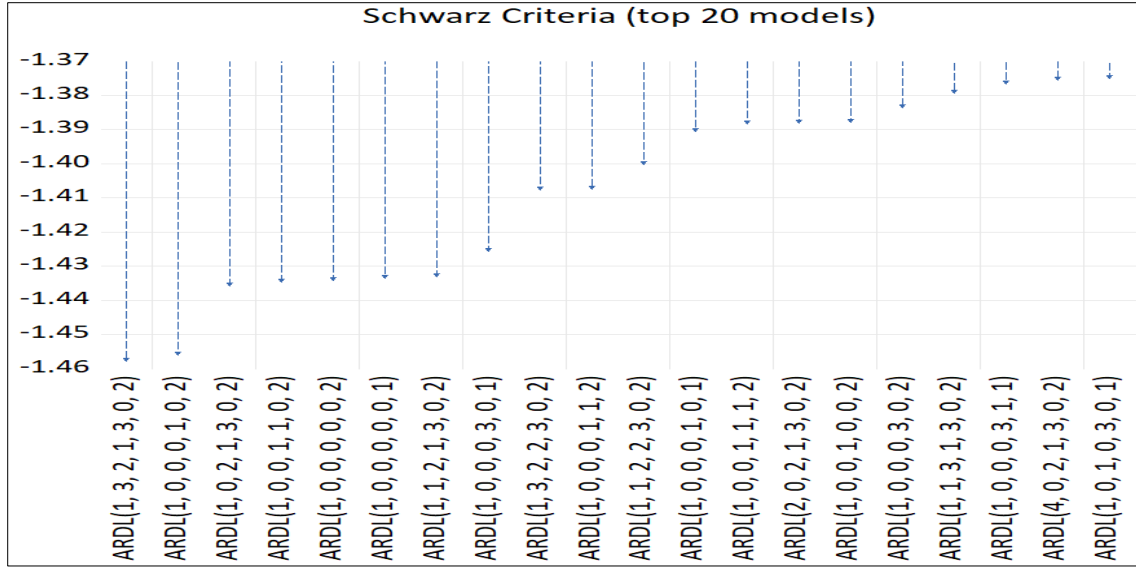
Tablo 21: Değişkenlerin Lee Strazicich Durağanlık Testi-(Devamı)

ΔDA	Model A	-6.069696	1993 – 1995	-4.073000	-3.563000
	Model C	-7.433367	1995 – 1999	-6.750000	-6.108000

Tablodaki verilere göre LNPRIM değişkeninin birinci farkı alınmış $\Delta LNPRIM$ ile FAIZ değişkeninin birinci farkı alınmış $\Delta FAIZ$ ile TSRF değişkeninin birinci farkı alınmış $\Delta TSRF$ ile BEKY değişkeninin birinci farkı alınmış $\Delta BEKY$ ile MISSERY değişkeninin birinci farkı alınmış $\Delta MISSERY$ ile DA değişkeninin birinci farkı alınmış ΔDA ile gösterilmiştir. Tablodaki veriler dikkate alındığında GRW değişkeni %1 anlamlılık düzeyinde hem Model A hem de Model C için düzeyde I(0) durağan çıkmıştır. LNPRIM, FAIZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA değişkenleri de Model A ve Model C için %1 anlamlılık düzeyinde birinci farkta I(1) durağan çıkmıştır. Değişkenlerin hiçbirinin ikinci farkta durağan çıkmaması (I(d) ve d<2) nedeni ile Bootstrap ARDL modeli tercih edilmiştir.

3.4.2. Bootstrap ile Eşbütünleşme Testi

EvIEWS 12 programı tarafından Schwarz Bilgi Kriteri (SC) dikkate alınarak farklı modeller arasında en iyi modelin ARDL (1, 3, 2, 1, 3, 0, 2) olduğu belirlenmiştir. Buna göre LNPRIM ve TSRF değişkenlerinin bir (1) gecikmesi, GRW ve BEKY değişkenlerinin üç (3) gecikmesi, FAIZ ve DA değişkenlerinin iki (2) gecikmesi ile MISSERY değişkeninin sıfır (0) gecikmesi modele dahil edilmiştir. SC'ye göre modellerin uygunluk dizilimi Şekilde gösterilmiştir.

Şekil 10: SC'ye Göre Modellerin Uygunluk Dizilimi

Oluşturulan modelin gecikme uzunluğunun belirlenmesinde SC bilgi kriteri dikkate alınarak en küçük kritik değere sahip olan model seçilmektedir. Bu nedenle, ARDL (1, 3, 2, 1, 3, 0, 2) modeli seçilmektedir. Serilerin gecikme uzunlukları belirlendikten sonra, değişkenler arasında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi olup olmadığını ortaya kayabilmek için Bootstrap A – ARDL Sınır Testi kullanılmıştır. SC'ye göre belirlenen optimal gecikme uzunluğu ARDL (1, 3, 2, 1, 3, 0, 2), üç testin (FA, FB, t) istatistik değerleri, üst kritik değerleri ve tanı testleri Tablo 22'te raporlanmaktadır.

Tablo 22: Bootstrap ile Eş Bütünleşme Test Sonuçları

Gecikme Uzunluğu	Test İstatistikleri		Üst Kritik Değerler I(1)			Karar
			%1	%5	%10	Eş Bütünleşme Var
1, 3, 2, 1, 3, 0, 2	FA	10.7570*	9.6591	6.6245	5.4723	
	t	-6.0480*	-5.1139	-4.0522	-3.5540	
	FB	10.4248*	9.3381	6.5136	5.3445	
Not: *; %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.						

Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi olabilmesi için her üç test istatistiğinin de üst sınır kritik değerlerinden fazla olması gerekmektedir. Bu doğrultuda Tablo 21'teki verilere göre, FA, t, FB test istatistikleri kritik değerlerden mutlak olarak büyük olduğu için FA, t ve FB test istatistiğinin %1 düzeyinde, düzeyinde istatistiki olarak anlamlı

olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Türkiye ekonomisinde FAİZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA bağımsız değişkenlerinin LNPRIM bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini doğrulamaktadır.

ARDL (1, 3, 2, 1, 3, 0, 2) modeli kullanılarak ulaşılan tahmin sonuçlarının güvenilir olup olmadığını ortaya koymak için hesaplanan tanı test sonuçları Tabloda verilmektedir.

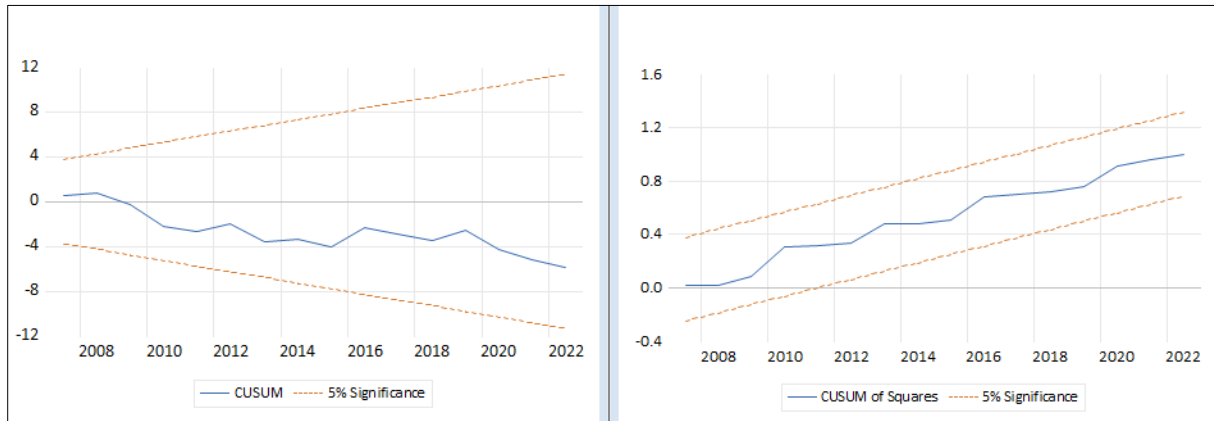
Tablo 23: Tanı Test Sonuçları

Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değerleri	Karar
Serial Correlation	0.3364	0.7183	✓
Ramsey Reset	2.3407	0.1410	✓
Jargue – Bera	0.3735	0.8297	✓
Breusch Pagan Godfrey	0.8887	0.5965	✓
Harvey	0.5944	0.5944	✓
Cusum*	İstikrarlı		✓
Cusumsq*	İstikrarlı		✓
R ²	0.998396		✓
Düzeltilmiş R ²	0.997157		✓
Not: *; Bakınız Şekil 11			

Tablo'daki veriler değerlendirildiğinde, kurulan modelin tanı testlerinden geçtiği görülmektedir. Breusch-Godfrey testi, modelde seri korelasyon olmadığını gösteren testlerden biridir ve güvenilir sonuçlar elde etmek için karşılanması gereken kritik bir varsayımdır. Breusch-Pagan-Godfrey testi, değişen varyansın varlığını araştırmak için yapılan bir diğer önemli testtir. Bu testin sonuçları modelde değişen varyans olmadığını göstermekte ve bu da sonuçların güvenilirliğini desteklemektedir. Jarque-Bera Normallik testi, verilerin dağılımındaki normalliği doğrulamak için yapılan bir testtir. Bu test, verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerini inceleyerek veri serilerinin dağılımının normal bir tempo izleyip izlemediğine dair bir gösterge sunmaktadır. Bu durumda, sonuçlar verilerin normal bir dağılım izlediğini doğrulamaktadır. Son olarak, modelin veri analizi için uygun şekilde belirlendiğini doğrulamak için Ramsey spesifikasyon testi yapılmıştır. Bu test, ihmal edilen değişkenlerin

veya sonuçların güvenilirliğini etkileyebilecek diğer sorunların varlığını araştırmak için yapılır. Sonuçlar, analiz sonuçlarının güvenilir kabul edilebileceğini teyit etmektedir. Birlikte ele alındığında, bu tanısal testler ARDL modelinin verileri doğru bir şekilde temsil ettiğine ve analiz sonuçlarının güvenilir olduğuna güçlü kanıtlar sunmaktadır.

Tanı sonuçlarına göre tahmin sonuçları güvenilirdir. ARDL modellerinde katsayıların kararlılığı CUSUM ve CUSUM-SQ testleri kullanılarak analiz edilmektedir. Grafikte CUSUM ve CUSUM-SQ sunulmaktadır.

Şekil 11: CUSUM ve CUSUM-SQ

Bootstrap A – ARDL modelinde sınır testi sonuçlarına göre seriler arasında eş bütünleşik bir ilişki var olduğu için, seçilen ARDL modelinin uzun dönem tahminlerinin sonuçları Tablo 24’de sunulmuştur.

Tablo 24: Uzun Dönem Katsayılar

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GRW	0.070857	0.022520	3.146431	0.0047
FAIZ	-0.008897	0.002818	-3.156978	0.0046
TSRF	-0.110528	0.004502	-24.55108	0.0000
BEKY	0.131775	0.005457	24.14820	0.0000
MISSERY	-0.007972	0.002893	-2.755742	0.0115
DA	0.042971	0.007168	5.994586	0.0000

Tabloda sunulan uzun dönem katsayıları ışığında şu sonuçlar çıkarılabilir: (i) GRW LNPRİM üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır. Başka bir deyişle Türkiye’de ekonomik büyümenin artması sigorta prim üremine katkıda bulunmaktadır. Bu sonuç literatürle uyumludur. Çakmak 2019 ve Yenisu 2019 araştırmasında benzer sonuçlar elde etmiştir. (ii) FAIZ değişkenin

LNPRİM üzerinde negatif etkiye sahiptir. Faiz oranlarının artması sigorta prim üretimi üzerinde negatif etkiye sahiptir. Bu sonuç literatürle uyumludur. Polat ve Akın 2021 yılında benzer bir sonuca ulaşmıştır. (iii) TSRF değişkeni LNPRİM üzerinde negatif etkiye sahiptir. Tasarrufların artması sigorta prim üretimi üzerinde negatif etkiye sahiptir. Bu sonuç literatürle uyumludur. Kılıç 2014 yılında benzer bir sonuca ulaşmıştır. (iv) Benzer şekilde, BEKY değişkeninin de sigorta primi üzerinde artırıcı bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü BEKY artması ekonomide bireylerin daha uzun süre çalışmasına neden olduğu için sigorta prim üretimini de artırmaktadır. Bu sonuç literatürle uyumludur. Yazıcıoğlu 2024 yılında çalışmasında benzer bir sonuca ulaşmıştır. (v) İşsizlik ve enflasyon oranının toplamından oluşan ve işsizlik – enflasyon değişkenlerini temsilen modele dahil edilen MİSSERY değişkeni, LNPRİM üzerinde anlamlı ve negatif bir etkiye sahiptir. Böyle bir bulgu, işsizlik ve enflasyon oranları yüksek olan ülkelerde sigorta prim üretimlerinin olumsuz etkileneceğini göstermektedir. Bu sonuç literatürle uyumludur. Şener ve Behdioğlu 2013 yılında ve Polat ve Akın 2021 yılında çalışmasında enflasyon oranının toplam sigorta primi üretimine etkilerini ortaya koymuştur ve Çizgici Akyüz 2023 yılında çalışmasında işsizliğin artmasının veya azalmasının toplam prim üretimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır, çalışmalardaki sonuçlar ile bulduğumuz sonuçlar benzerdir. (vi) DA değişkeni LNPRİM üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Dış ticaret hacminin artması sigorta prim üretimi üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Bu sonuç literatürle uyumludur. Göksu 2023 yılında çalışmasında benzer bir sonuç elde etmiştir.

Bu aşamadan sonra, kısa dönem ilişkinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kısıtsız hata düzeltme modeli (UECM) aracılığıyla kısa dönem modeli oluşturulmuştur. UECM modeline uzun dönem modelden elde edilen hata terimlerinin bir gecikmeleri eklenmiştir. Model kalıntılarının bir dönem gecikmeli değerini ECT (-1) değeri göstermektedir. ECT (-1) değerinin 0 ile -1 arasında olması ve ayrıca istatistiksel olarak anlamlı olması beklenmektedir. Aşağıda yer alan tabloda kısıtsız UECM modeline ilişkin sonuçlar görülmektedir:

Tablo 25: Kısa Dönem Hata Düzeltme Katsayısı

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GRW)	0.010544	0.002962	3.559452	0.0018
D(GRW(-1))	-0.012358	0.003979	-3.105571	0.0052
D(GRW(-2))	-0.008725	0.002570	-3.394719	0.0026
D(FAİZ)	-0.004418	0.001513	-2.920448	0.0079
D(FAİZ(-1))	0.004401	0.001532	2.871917	0.0089
D(TSRF)	-0.024855	0.003987	-6.233977	0.0000

Tablo 25: Kısa Dönem Hata Düzeltme Katsayısı-(Devamı)

D(BEKY)	0.069718	0.020849	3.343861	0.0029
D(BEKY(-1))	-0.075503	0.029077	-2.596635	0.0165
D(BEKY(-2))	-0.142154	0.031403	-4.526761	0.0002
D(DA)	-0.004051	0.002806	-1.443700	0.1629
D(DA(-1))	-0.014875	0.003209	-4.636116	0.0001
CointEq(-1)	-0.413777	0.042267	-9.789528	0.0000

Yukarıda yer alan hata düzeltme modeli sonuçları incelendiğinde, ECT (-1) olarak gösterilen hata teriminin negatif değere sahip olması ve istatistiksel açıdan anlamlı olması gerekmektedir. Bu koşulun sağlanması, hata düzeltme modelinin çalıştığını göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere ECT (-1) hata düzeltme teriminin -0.413777 olarak hesaplandığı ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p=0,0000$) olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuç, toplam sigorta prim üretimi ile seçilmiş bazı makroekonomik değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını da teyit etmektedir. Şöyle ki analize dahil edilmiş olan ve uzun dönem sonuçlarına göre birlikte hareket ettiği belirlenmiş olan değişkenlerin kısa dönem sapmalarının (ECT katsayısının negatif ve anlamlı olması nedeniyle) uzun dönemde dengeye döneceğini göstermektedir.

3.4.3. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Eşbütünleşme testi sonuçları, gözlenen değişkenler arasında uzun vadeli bir denge ilişkisinin ilk kanıtını göstermektedir ve bu da nedensel bir ilişkiye işaret etmektedir. Bu nedenle, Toda-Yamamoto nedensellik testi yürütülmüştür. Kurulan VAR modeli için optimum gecikme 3 iken değişkenler için maksimum entegre derecesi 1'dir. Granger Toda-Yamamoto nedensellik testi sonuçları Tablo 26'da raporlanmıştır.

Tablo 26: VAR Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi Sonuçları

Nedensellik	Gecikme (k=3, dmax=1)	χ^2	P	Karar
GRW=>LNPRIM	4	15.078833	0.0093	Nedensellik var
LNPRIM=> GRW	4	13.012300	0.0119	Nedensellik var
FAIZ=>LNPRIM	4	30.66568	0.0000	Nedensellik var
LNPRIM=> FAIZ	4	7.274459	0.1221	Nedensellik yok
TSRF=>LNPRIM	4	21.76632	0.0002	Nedensellik var

Tablo 26: VAR Granger Nedensellik/Blok Dışsallık Wald Testi Sonuçları-(Devamı)

LNPRIM=> TSRF	4	7.502648	0.1116	Nedensellik yok
BEKY=>LNPRIM	4	65.53516	0.0000	Nedensellik var
LNPRIM=> BEKY	4	2.376558	0.6669	Nedensellik yok
MISSERY=>LNPRIM	4	20.60478	0.0004	Nedensellik var
LNPRIM=>MISSERY	4	2.954033	0.5655	Nedensellik yok
DA=>LNPRIM	4	14.75524	0.0052	Nedensellik var
LNPRIM=>DA	4	9.019616	0.0606	Nedensellik yok

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'deki bazı makro ekonomik değişkenlerin sigorta prim üretimi üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmada toplam sigorta prim üretimlerine ilişkin 1980 – 2022 dönemine ait yıllık zaman serileri kullanılmıştır. Araştırmada, kullanılan metodolojiye geçmeden önce hayat sigortası alanında teorik ve ampirik literatür taraması sunulmuştur. Geleneksel birim kök testlerinden ADF, PP ve yapısal kırılmaları dikkate alan LS birim kök testleri kullanılarak değişkenlerin durağanlıkları belirlenmiştir. Durağanlık test sonuçlarına göre değişkenlerin hiçbirisi ikinci mertebeden I(2) olmadıkları tespit edilmiştir. Çalışmadaki değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığı Genişletilmiş Bootstrap ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılarak araştırılmıştır. Araştırmada sınır testi, LNPRIM değişkeninin bağımlı olduğu GRW, FAİZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA değişkenlerinin ise bağımsız değişken olduğu model üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Sınır testi sonuçları değişkenler arasında uzun vadeli ilişkilerin varlığını doğrulamaktadır. Uzun dönemli sonuçlara göre GRW ve DA değişkenlerindeki %1'lik artış LNPRIM değişkenini sırasıyla %0.070857 ve %0.042971 oranında artırmaktadır. FAİZ, TSRF, MISSERY değişkenlerindeki %1'lik artış ise LNPRIM değişkenini sırasıyla %0.008897, %0.110528, %0.007972 oranında azaltmaktadır. Ayrıca BEKY 1 birim arttığında LNPRIM değişkeni %0.131775 artmaktadır. Ulaşılan bulgular literatürdeki sonuçlarla örtüşmektedir. Uzun dönemli ilişkilerin varlığı ise kısa dönemli ilişkiler için ECT'nin tahmin edilmesine yol açmıştır. ECT (-1) hata düzeltme teriminin -0.413777 olarak hesaplanmış ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç, toplam sigorta prim üretimi ile seçilmiş bazı makroekonomik değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını da teyit etmektedir. Şöyle ki analize dahil edilmiş olan ve uzun dönem sonuçlarına göre birlikte hareket ettiği

belirlenmiş olan değişkenlerin kısa dönem sapmalarının uzun dönemde dengeye döneceğini göstermektedir. Ayrıca değişkenler arasında kısa dönemli nedensel ilişkileri araştırmak amacıyla VAR modeli tahmin edilmiş ve Toda-Yamamoto Nedensellik Testi yapılmıştır. Sonuçlara göre LNPRIM değişken ile GRW değişkeni arasında çift yönlü, FAIZ, TSRF, BEKY, MISSERY ve DA değişkenlerinden LNPRIM değişkenine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Çalışmada ulaşılan bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- *Ekonomik Büyüme ve Sigorta Primi Üretimi*

Ekonomik büyümenin sigorta primi üretimi üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisi, sigorta sektörünün gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Sigorta sektörü, ekonomik büyümenin getirdiği artan gelir düzeyleri ve finansal varlıklarla doğru orantılı olarak büyüme eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda, ekonomik büyümeyi teşvik edici politikalar, sigorta sektörü için hayati bir rol oynamaktadır. Örneğin, altyapı yatırımlarının artırılması, iş gücü piyasasının güçlendirilmesi, vergi teşvikleri gibi büyüme odaklı politikalar, ekonominin dinamiklerini güçlendirecek ve sigorta talebini artıracaktır. Ayrıca, ekonomik büyüme ile birlikte artan risk farkındalığı ve sigorta bilinci, sigorta primlerinin artışını destekleyecek unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, sigorta sektörünün uzun vadeli sürdürülebilir büyümesi için ekonomik büyümeyi sürekli kılacak stratejik adımların atılması, hem sektörün gelişimini hem de ekonomik istikrarı pekiştirecektir. Bu, sadece sektörel büyümeyi değil, aynı zamanda genel ekonomik refahı da artıracaktır.

- *Faiz Oranları ve Sigorta Primi Üretimi*

Faiz oranlarındaki artışın sigorta primi üretimi üzerindeki negatif etkisi, sigorta sektörünün maliyet yapısını ve tüketici talebini olumsuz yönde etkileyebilecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Yüksek faiz oranları, sigorta şirketlerinin yatırımlarından elde ettikleri getirileri artırabilirken aynı zamanda sigortalıların ve potansiyel müşterilerin ödeme gücünü olumsuz etkileyebilir. Bu durum, özellikle uzun vadeli poliçelerin cazibesini azaltabilir ve sigorta prim üretiminde düşüşlere yol açabilir. Ayrıca, yüksek faiz oranları, şirketlerin sermaye maliyetlerini artırarak, sektördeki kârlılık oranlarını düşürebilir. Bu bağlamda, faiz oranlarının düşük seviyelerde tutulması, hem sigorta şirketlerinin faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak hem de sigorta talebini desteklemek açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak faiz oranlarının düşük tutulması her zaman mümkün olmadığından, sigorta sektörünün bu olumsuz etkileri minimize edebileceği stratejilerin geliştirilmesi gereklidir. Örneğin, faiz oranlarının yükseldiği

dönemlerde sigorta şirketlerinin risk yönetimi stratejilerini güçlendirmesi, inovatif ürünler geliştirmesi ve müşteri odaklı çözümler sunması, bu olumsuz etkinin hafifletilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, sigorta sektörüne yönelik özel düzenlemeler yapılarak faiz oranlarının olası olumsuz etkileri azaltılabilir. Örneğin, sigorta poliçelerinde esneklik sağlayacak düzenlemeler, tüketicilerin bu poliçeleri daha cazip bulmasını sağlayabilir. Sonuç olarak, sigorta sektörü için uygun makroekonomik koşulların sağlanması ve faiz politikalarının dikkatle yönetilmesi, sigorta primi üretiminin sürdürülebilir bir şekilde artmasına katkı sağlayacaktır.

- Tasarruflar ve Sigorta Primi Üretimi

Gayri safi yurt içi tasarrufların artmasının sigorta primi üretimi üzerindeki negatif etkisi, bireylerin ve kurumların birikimlerini farklı finansal araçlara yönlendirmesiyle ilişkilidir. Tasarrufların artışı, genellikle bireylerin gelirlerinin daha büyük bir kısmını gelecekteki ihtiyaçlar için biriktirmesi anlamına gelir ve bu durum, sigorta poliçelerine ayrılan fonların azalmasına yol açabilir. Sigorta sektörü açısından bu durum, sigorta primi üretiminde bir daralma yaratabilir ve sektörün büyüme potansiyelini sınırlayabilir. Bu bağlamda, bireylerin ve kurumların tasarruflarını sigorta ürünleriyle entegre edebilecekleri yenilikçi finansal ürünlerin geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Örneğin, tasarrufların bir kısmının belirli sigorta ürünlerine yönlendirilebileceği hibrit finansal çözümler sunulabilir. Böylece, tasarruf sahipleri hem gelecekteki risklerini güvence altına alabilir hem de birikimlerini değerlendirebilirler. Örneğin, bireysel emeklilik sistemleri veya hayat sigortası poliçeleri, uzun vadeli tasarruflarla entegre edilebilecek ürünler arasında yer alabilir. Ayrıca, sigorta şirketleri, tasarrufların getirisini artıracak çeşitli yatırım fırsatları sunarak müşterilerin hem tasarruflarını korumasını hem de sigorta ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayabilir. Bu tür entegre ürünler, hem bireylerin finansal güvenliğini artırır hem de sigorta sektörünün büyümesine katkı sağlar. Sonuç olarak tasarrufların artmasının sigorta primi üretimi üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için, bireylerin ve kurumların tasarruflarını sigorta ürünleriyle birleştirebilecekleri esnek ve cazip finansal çözümler geliştirilmelidir. Bu tür yenilikçi ürünler, tasarruf ve sigorta ihtiyaçlarını dengeleyerek, sigorta sektörünün sürdürülebilir büyümesini destekleyebilir.

- Beklenen Yaşam Süresi ve Sigorta Primi Üretimi

Doğumda beklenen yaşam süresinin artmasının sigorta primi üretimi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması, sigorta sektörünün uzun vadeli büyümesi açısından kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. İnsanların daha uzun yaşaması, hayat sigortası, emeklilik sigortası ve sağlık sigortası gibi uzun vadeli sigorta ürünlerine olan talebi artırır. Bu durum, sigorta şirketlerinin poliçe sayısını ve prim üretimini artırarak sektördeki gelirleri yükseltir. Beklenen yaşam

süresinin artması, genellikle toplum sağlığının iyileşmesi ve yaşam standartlarının yükselmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sağlıklı yaşam tarzlarının teşvik edilmesi ve hastalıkların önlenmesine yönelik politikalar, hem yaşam süresini uzatmak hem de sigorta sektörünü desteklemek açısından büyük önem taşır. Örneğin, daha iyi sağlık hizmetleri ve erken tanı programları, insanların daha uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlar, bu da hayat sigortası ve emeklilik planlarına olan talebi artırır. Ayrıca, sigorta şirketleri, beklenen yaşam süresinin artmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara yönelik özel ürünler geliştirerek bu fırsatı değerlendirebilirler. Örneğin, uzun vadeli bakım sigortaları, kronik hastalık sigortaları ve yaşlılık dönemine yönelik finansal çözümler, artan yaşam süresi ile uyumlu olarak tasarlanabilir. Bu tür yenilikçi ürünler, hem sigortalıların yaşam kalitesini yükseltir hem de sigorta sektörünün büyümesine katkıda bulunur. Sonuç olarak, beklenen yaşam süresinin artması, sigorta sektörü için büyük bir fırsat sunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaşam süresinin artırılması yönünde teşvik edilecek politikalar, sigorta sektörünün büyümesine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu tür politikalar, hem toplumsal refahı artırır hem de sigorta sektörünün sürdürülebilir gelişimini destekler.

- *Hoşnutsuzluk Endeksi (İşsizlik ve Enflasyon) ve Sigorta Primi Üretimi*

İşsizlik ve enflasyon oranlarının yüksek seviyelerde olması, sigorta primi üretimi üzerinde olumsuz etkiler yaratan önemli ekonomik faktörlerdir. Hoşnutsuzluk endeksi, işsizlik ve enflasyon oranlarının bir bileşimi olarak ekonomik istikrarsızlığın ve bireylerin finansal zorluklarının bir göstergesi olarak kabul edilir. Yüksek işsizlik oranları, insanların gelir kaynaklarının azalmasına ve finansal güvenliklerinin tehlikeye girmesine yol açarken yüksek enflasyon oranları da bireylerin satın alma gücünü zayıflatır. Bu koşullar, bireylerin ve kurumların sigorta poliçelerine ayıracakları bütçeleri daraltır ve sigorta talebini düşürür. Özellikle yüksek işsizlik oranları, sigorta sektörünü iki yönlü bir baskı altına alır. Bir yandan, gelir kaybı yaşayan bireyler sigorta poliçelerini yenileyemeyebilir veya yeni poliçelere ihtiyaç duymazken, diğer yandan sigorta şirketleri, artan tazminat talepleriyle karşı karşıya kalabilir. Bu durum, sigorta şirketlerinin kârlılığını azaltabilir ve sektörün genel büyüme hızını yavaşlatabilir. Benzer şekilde, yüksek enflasyon, poliçe sahiplerinin sigorta primlerini karşılamasını zorlaştırır, bu da sigorta primi üretiminde azalmaya neden olur. Bu bağlamda, işsizlik ve enflasyon oranlarını düşürmeye yönelik ekonomik politikaların uygulanması, sigorta sektörünün daha istikrarlı ve sürdürülebilir bir şekilde büyümesini destekleyecektir. Örneğin, istihdamı artıracak teşvikler, eğitim ve mesleki beceri geliştirme programları, iş gücü piyasasında iyileştirmeler sağlayarak bireylerin sigorta ürünlerine erişimini kolaylaştırabilir.

Aynı şekilde, enflasyonu kontrol altına almak için alınacak önlemler, bireylerin ve kurumların finansal durumlarını stabilize eder ve sigorta poliçelerine olan talebi artırır. Buna ek olarak sigorta şirketleri, ekonomik dalgalanmalara karşı dayanıklılıklarını artırmak ve müşteri kayıplarını minimize etmek için ürün portföylerini çeşitlendirmeli ve müşteri ihtiyaçlarına göre esnek sigorta çözümleri sunmalıdır. Örneğin, daha düşük maliyetli veya esnek ödeme planlarına sahip sigorta ürünleri, zor ekonomik dönemlerde bile sigorta prim üretimini destekleyebilir. Sonuç olarak, işsizlik ve enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde sigorta sektörü zorluklarla karşılaşabilir, ancak bu tür ekonomik sorunlara yönelik proaktif politikalar ve stratejiler, sektörün daha sağlam bir temele oturmasına ve uzun vadede büyümesini sürdürmesine olanak tanıyabilir.

- *Dışa Açıklık ve Sigorta Primi Üretimi*

Dış ticaret hacminin artmasının sigorta primi üretimi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması, sigorta sektörünün küresel ticaret dinamikleriyle ne kadar iç içe olduğunu göstermektedir. Artan dış ticaret hacmi, ülkelerin ekonomik faaliyetlerinin çeşitlenmesine, ticari ilişkilerin genişlemesine ve uluslararası piyasalara erişimin artmasına yol açar. Bu süreç, ticaretle bağlantılı risklerin ve sigorta ihtiyacının artmasına neden olur. Örneğin, dış ticaret yapan firmalar, nakliyat sigortası, kredi sigortası, ihracat garantileri ve yurtdışı yatırımlar için çeşitli sigorta poliçelerine ihtiyaç duyar. Bu talep, sigorta sektörünün büyümesi için önemli fırsatlar sunar. Dış ticaretin artmasıyla birlikte, sigorta sektörü de yeni ürünler geliştirme ve mevcut ürünlerini çeşitlendirme imkanına sahip olur. Örneğin, uluslararası ticaretle bağlantılı risklerin artması, sigorta şirketlerini daha karmaşık ve küresel ölçekte geçerli sigorta çözümleri sunmaya yönlendirebilir. Bu tür ürünler, uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketler için hayati önem taşır ve bu alandaki büyüme potansiyeli, sigorta prim üretiminde önemli artışlara yol açabilir. Ayrıca, dışa açıklık, yabancı yatırımları çekerek sigorta sektörüne yeni müşteriler kazandırabilir. Yabancı yatırımcılar, yerel piyasalarda faaliyet gösterirken karşılaşılabilecekleri çeşitli risklere karşı sigorta güvencesi arayışında olabilirler. Bu durum, sigorta sektörünün büyümesine doğrudan katkı sağlar ve piyasanın genişlemesine yol açar. Bu bağlamda, dış ticaretin artırılmasına yönelik politikaların sigorta sektörüyle entegre bir şekilde planlanması büyük önem taşır. Örneğin, sigorta sektörünün uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, dış ticaret yapan firmaların sigorta ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamasına olanak tanır. Ayrıca, sigorta sektöründe yapılacak reformlar, sektörün dış ticaretin getirdiği fırsatlardan daha fazla yararlanmasını sağlar. Bu reformlar, sigorta şirketlerinin uluslararası piyasalarda rekabet edebilme yeteneklerini artırabilir ve bu sayede sektörün küresel entegrasyonunu

güçlendirebilir. Sonuç olarak dış ticaret hacminin artmasıyla birlikte sigorta sektörünün de büyüme potansiyeli artmaktadır. Bu büyümeden daha fazla fayda sağlamak için, sigorta sektöründe yapısal reformlar gerçekleştirilmesi ve sektörün dış ticaretle entegre olmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi gereklidir. Bu tür adımlar, hem dış ticaretin hem de sigorta sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında ulaşılan bulgular, Türkiye'de sigorta primi üretimi ile seçilmiş makroekonomik değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik büyümenin, doğumda beklenen yaşam süresinin ve dış ticaret hacminin artışının sigorta primi üretimi üzerinde pozitif etkiler yarattığı, sigorta sektörünün ekonomik büyümeyi teşvik eden yaşam kalitesini artıran ve uluslararası ticareti destekleyen politikalarla gelişme potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, faiz oranlarının, tasarrufların ve hoşnutsuzluk endeksinin artışının sigorta primi üretimi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Bu durum, sigorta sektörünün makroekonomik dalgalanmalara karşı dayanıklılığını artıracak stratejilere ve yenilikçi ürün geliştirme çabalarına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiler, sigorta sektörünün sürdürülebilir büyümesi ve istikrarı için ekonomik politikaların dikkatle yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Tüm bu bulgular, sigorta sektörünün ekonomik yapı ile bütünleşmiş, dinamik ve stratejik bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- 4632 Sayılı BES Kanunu. (2023, 12 21). *Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu*. Emeklilik Gözetim Merkezi: https://www.egm.org.tr/Sites/1/upload/files/4632_Sayili-Bireysel-Emeklilik-Tasarruf-ve-Yatirim-Sistemi-Kanunu-1556.pdf adresinden alındı
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. (2011, 01 13). *Can Sigortaları Madde: 1487*. Mevzuat: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> adresinden alındı
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. (2011, 01 13). *Sigorta Sözleşmesi Madde:1401*. Mevzuat: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> adresinden alındı
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. (1956, 06 29). *Sigorta Hukuku Madde: 1263*. Mevzuat: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/5.3.6762.pdf> adresinden alındı
- Ackley, G. (1978). The Costs of Inflation. *The American Economic Review*, 150.
- Akar, S. (2014). Türkiye’de Sağlık Harcamaları, Sağlık Harcamalarının Nisbi Fiyatı Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 311-322.
- Akın, F. (2018). MINT Ekonomilerinin Makroekonomik Performansı Ve Sigortacılık Sektörünün Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Maliye ve Finans Yazıları*, 71-94.
- Akın, F., & Ece, N. (2010). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Sigortacılık Sektörü: Türk Sigorta Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme. *Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 69-81.
- Akinlo, T., & Apanisile, O. (2014). Relationship Between Insurance and Economic Growth in Sub-Saharan African: A Panel Data Analysis. *Modern Economy*, 120-127.
- Akpınar, Ö., & Yıldız, A. (2018). Küresel Ekonomik Krizin Sigortacılık Sektöründe Etkisi ve Kriz Sonrası Hayat Dışı Sigortacılık Sektörü Performans Analizi (2007-2016). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 263-282.
- Alkan, H., & Saldanlı, A. (2019). Technical Provisions of Non Life Insurance Companies The Impact On Financial Structure. *Research Journal Of Politics, Economics And Management*, 59-75.
- Alkın, E., Yıldırım, K., & Özer, M. (2005). *İktisada Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Allen, F., & Santomero, A. (1998). The Theory of Financial Intermediation. *Journal of Banking and Finance*, 1461-1485.

Alpay, T. (2001). *Temel Sigortacılık Bilgileri ve Uygulamalı Hasar Yönetimi*. İstanbul: Yüce Yayın.

Altay, B., Tuğcu, C., & Topcu, M. (2011). İşsizlik ve Enflasyon Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi: G8 Ülkeleri Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1-26.

Arassonitah, S., & Samson, P. (1985). *The Insurance Industry In The Countries of The EC Structure, Conduct and Structure*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Arena, M. (2006). Sigorta Piyasası Faaliyetleri Ekonomik Büyüme Destekliyor mu? Sanayileşmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Ülkeler Arası Bir Araştırma. *World Bank Publications*, 4098.

Atalay, A. (2004). *Avrupa Birliği Perspektifiyle Hizmetleri Serbest Dolaşımı Kapsamında Türk Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi*. Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Ekonomik ve Mali Konular Dairesi.

Atalay, M. (2019). *Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atilla, İ., & Gülay, A. (2022). Türkiye'de Sigorta Prim Üretimlerinin Dünya Sigortacılık Sektöründeki Yeri. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 30-45.

Aybay, S. (2002). Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri: Güncelleştirilmiş Pazarlama Karması-7 P's Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma. *Reasürör*, Sayı: 44 Sayfa: 21-40.

Ayhan, C. (2017). *Türkiye'deki Sigortacılık Sektörünün Etkinlik Analizi Ve AB Ülkeleri İle Karşılaştırılması*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayhan, C., & Özcan, A. (2018). Türkiye'de Sigortacılık Sektöründe Etkinlik Analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 78-93.

Barış, S., & Uzay, N. (2015). Yurtiçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 119-151.

Barutçu, E., & Arslan, Ü. (2016). Dışa Açıklık İle Finansal Gelişme Arasındaki İlişki: G20 Ülkeleri Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 403-427.

Baylan, M. (2014). *Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bayrakdar, S. (2015). Türkiye İçin İşsizlik Histerisi Ya Da Doğal İşsizlik Oranı Hipotezinin Geçerliliğinin Sınanması. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 45-61.
- Bayraktar, S. (2007). *1980 Sonrası Uygulanan İktisat Politikalarının Türk Dış Ticareti Üzerindeki Etkisi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beck, T., & Webb, I. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption across Countries. *The World Bank Economic Review*, 51-88.
- Becker, G. S., Philipson, T., & Soa, R. (2005). The Quantity And Quality Of Life And The Evolution Of World İnequality. *The American Economic Review*, 277-291.
- Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye'de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bereket Sigorta. (2023, 12 20). *Sigorta Türleri Nelerdir?* Bereket Sigorta: <https://www.bereket.com.tr/blog/sigorta-turleri-nelerdir> adresinden alındı
- Bezirci, M., & Karasioğlu, F. (2011). Türkiye'de Denetimin Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 571-592.
- Bocutoğlu, E. (2014). *Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar*. Bursa : Ekin Yayınevi.
- Boon, T. (2005). *Do Commercial Banks, Stock Market and Insurance Market Promote Economic Growth? An Analysis of The Singapore Economy*. Nanyang Technological University: School of Humanities and Social Studies, Working Paper .
- Bölükbaşı, A., & Pamukçu, B. (2009). *Sigortanın Temel Prensipleri*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Bulut, Ş., & Ağralıoğlu, S. (2023). Çevresel Bozulma, Ekonomik ve Demografik Değişkenlerin Beklenen Yaşam Süresi Üzerindeki Etkileri: Yüksek Gelir Grubundaki Ülkeler İçin Panel Veri Analizi . *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 545-566.
- Campbell, T. (1988). *Money and Capital Markets*. Scott Foresman & Co.
- Ching, K., Kogid, M., & Furuoka, F. (2010). Causal Relation Between Life Insurance Funds and Economic Growth: Evidence From Malaysia. *Asya Ekonomik Bülteni*, 185-199.
- Conard, J. (1959). *An Introduction to the Theory of Interest*. Los Angeles: University of California.
- Costinot, A. (2009). On The Origins Of Comparative Advantage. *Journal of International Economics*, 255-264.

- Cristea, M., Marcu, N., & Carstina, S. (2014). The Relationship Between Insurance and Economic Growth in Romania Compared to The Main Results in Europa- A Theoretical and Empirical Analysis. *Procedia Economics and Finance*, 226-235.
- Curak, M., Loncar, S., & Poposki, K. (2009). Insurance Sector and Economic Growth in Transition Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 29-41.
- Çakmak, D. (2019). *Türk Sigorta Sektörünün Etkinlik Analizi ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Çamlıbel, F., Akhisar, İ., & Tunay, K. (2018). Türk Sigorta Sektörünün Ekonomik, Politik ve Yasal Çerçeve Değerlendirilmesi. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 66-74.
- Çatıkkaş, Ö. (2017). *Sigortacılık Sektöründe İç Denetim*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Çeker, M. (2018). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku*. Ankara: Karahan Kitapevi.
- Çekici, M., & İnel, M. (2013). Türk Sigorta Sektörünün Direkt Prim Üretimlerinin Tahmin Teknikleri İle İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 135-152.
- Çil Koçyiğit, S., & Dağdaş, E. (2016). Banka Sigortacılığı ve Banka Sigortacılığında Müşteri Tatmin Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 1-27.
- Çipil, M. (2008). *Risk Yönetimi ve Sigorta*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çizgici Akyüz, G. (2023). Sigorta Prim Üretiminin Makroekonomik Belirleyicileri . *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 223-238.
- Çondur, F. (2016). Türkiye'de Hoşnutsuzluk Endeksi Parametrelerinin Gelişimi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1309-1327.
- Dam, M., & Bakkalcı, A. (2018). Türkiye'de Ticari Dışa Açıklığın Ekonomik Büyüme İlişkisi: Ekonometrik Bir Yaklaşım. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 30-39.
- Demir, E., & Çımat, A. (2021). Türkiye'de Hoşnutsuzluk Endeksinin Seçmen Tercihleri Üzerindeki Etkileri: 1960-2019 Arası Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1167-1190.
- Demirci, S. (2023). Ticari İşlerde Faiz ve Sigorta Sözleşmelerine Yansıması. *Mühf-had Dergisi*, 495-529.

- Demirci, Ş., & Zeren, F. (2017). Insurance Premium and Economic Growth: Evidence from OECD Countries. *İşletme Bilim Dergisi*, 1-11.
- Demirgil, B., & Türkay, H. (2017). Tarihsel Süreç İçinde Faizin Kuramsal Açıdan Gelişimi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 131-160.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution Of The Estimators For Autoregressive Time Series With A Unit Root. *Journal Of The American Statistical Association*, 74(366a), 427-431.
- Dilik, S. (1988). Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 41-80.
- Dornbusch, R., & Fischer, S. (1994). *Macroeconomics*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Duman, Ş. (1990). *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar*. İstanbul: Bilaraş.
- Duman, Ş. (1990). *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler Ve Ekonomik Kayıplar*. İstanbul: Fildişi Reklam.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Elbeyli, M. (2001). *Sigorta ve Sigorta Pazarlaması (2. Baskı)*. İstanbul: M. Ünsal Elbeyli.
- Engin, C., & Karakuş, B. (2020). Dünya, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sigorta Sektörü. *Dergipark*, 173-189.
- Engle, R., & Granger, C. (1981). Co-Integration And Error Correction: Representation, Estimation, And Testing. *Econometrica: Journal Of The Econometric Society*, 251-276.
- Er, S. (2022). Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Etmesi Halinde Sigorta Ettirenin İtiraz Hakkı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 507-556.
- Erdoğan, E. (2013). *Dünya'da ve Türkiye'de Ekonomik Büyümenin Sigortacılık Sektörüne Etkisi*. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdut, Z. (1998). *Rekabetin İşgücü Piyasasına Etkisi*. İzmir: TÜHİS.
- Eren, M., & Çütçü, İ. (2021). Sigortacılık Sektörü İle Seçili Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 130-140.

- Ergün Tatar, H. (2023). Ekonomik Kompleksitenin Beklenen Yaşam Süresi Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 118-132.
- Eser, B. (2012). *Ekonomik Büyüme Ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eser, F. (2019). *Türkiye'deki Makroekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evren, G. (2007). *Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması Açısından İncelenmesi*. Aydın : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filiz, Y. (2010). *Ekonomik Büyüme Ve Sağlık Harcamaları İlişkisi*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fisher, I. (1930). *The Theory of Interest*. New York: The Macmillan Co.
- Gerek, N. (2000). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. Eskişehir: Anadolu üniversitesi.
- Gök, M. (2004). *İşgücü Piyasası ve Kobiler*. Ankara: Roma Yayınları.
- Göksu, S. (2023). Yatırım Harcamaları ve Dış Ticaretin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Rolü: Türkiye'den Ampirik Kanıtlar. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* , 380-393.
- Göksu, S., & Mere, M. (2022). İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ve Ekonomik Büyüme Sigortacılık Sektörü Üzerinde Etkili Mi? *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 680-689.
- Gülbitti, L. (2007). *Kasko Sigortasının İncelenmesi Ve Türkiye'de Kasko Sigortası Hasar Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Gümüş, U., & Özdemir, S. (2018). Sigortacılıkta Risk ve Kasko Sigortası: Kasko Sigortasının Tercih Edilmesi Üzerine Aydın İlinde Bir Uygulama . *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 1-29.
- Güneş, S. (1997). *Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güriş, S., & Öcal Özkaya, H. (2019). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tasarrufları Etkileyen Faktörler: Panel Veri Analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 93-108.
- Haiss, P., & Sümegi, K. (2008). *The Relationship Between Insurance and Economic Growth in Europe: A Theoretical and Empirical Analysis*. *Empirica*, 35, 405-431.

- Hızlı, P. (2007). *Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hou, H., & Cheng, S. Y. (2017). The Dynamic Effects of Banking, Life Insurance and Stock Markets on Economic Growth. *Japan and The World Economy*, 87-98.
- İnneci, A. (2013). Bireysel Emeklilik Sisteminde Yapılan Yeni Düzenlemeler ve Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 105-120.
- Işık Erol, S. (2019). Sosyal Güvenlik Açısından Bireysel Emeklilik Sisteminin Önemi. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 10-29.
- Işık, M., & Öztürk Çenetak, Ö. (2018). Is the Misery Index a Successful Indicator in Measuring Macroeconomic Performance?: A Review on Turkey and the BRICS Countries. *International Journal Of Economic Studies*, 37-50.
- Kabal, A. (2007). *1980-2005 Yılları Arasında Uygulanan Ekonomik Politikalar ve Bunların Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kader, Ö. (2013). *Dışa Açıklık Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahya, M. (2000). Sigorta Sektörünün Ekonomik Kalkınmadaki Yeri ve Önemi ile Fon Yaratma İşlevi ve Sermaye Piyasasındaki Etkinliği. *Reasürör Dergisi*, 22-35.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Yurtiçi Tasarruflar Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Kara, F. (1995). *Türkiye'de Özel Sigorta Sektörünün Fon Yaratma İşlevi Ve Finans Kesimindeki Yeri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, S., & Yıldız, Y. (2016). Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi: 2012 Sonrası Yapılan Reformlar ve Beklentiler. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 23-45.
- Karaağaç, U. (2020). *Dışa Açıklık İle Finansal Gelişme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabulut, M. (1988). *Sigorta Pazarlaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü.
- Kasapoğlu, Z. (2007). *Bankalarda Sigortacılık İşlevleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

- Kayaköy Taş, M. (2015). Dünya Sigorta Pazarında Türkiye'nin Yeri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 133-148.
- Kender, R. (1973). *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*. İstanbul: I.Fakülteler Matbaası.
- Khan, A., Khan, S., & Khan, M. (2016). Factors Effecting Life Expectancy In Developed And Developing Countries of The World (An Approach to Available Literature). *International Journal of Yoga, Physiotherapy and Physica*, 1.
- Kılıç, E. (2014). Ekonomik Öncü Göstergelerin BES Katılımcı Sayısı Üzerindeki Etkisi . *Maliye Finans Yazıları*, 59-76.
- Korkmaz, E. (2017). *Türkiye'de Ekonomik Krizlerin Hayat Dışı Sigorta Primlerine Etkisi: Ekonometrik Yaklaşım*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Kugler, M., & Ofoghi, R. (2005). Sigorta Ekonomik Büyümeyi Destekliyor Mu? İngiltere Örneği. *Para Makro ve Finans (MMF) Araştırma Grubu Konferansı*, (s. 1-27).
- Küçük, G. (2022). *Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yeterliliği, Yoğunlaşma Ve Karlılık İlişkisinin İncelenmesi*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lee, J., & Strazicich, M. (2003). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test With Two Structural Breaks. *Review Of Economics And Statistics*, 85(4), 1082-1089.
- Macunluoğlu, Ö. (2021). Bireysel Emeklilik Sisteminin Yurtiçi Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 215-241.
- Malinvaud, E. (1969). *Interest Rates in the Allocation of Resoources*. Paris.
- Mankiw, N. (2012). *Principles of Macroeconomics*. South-Western Cengage Learning.
- McConnell, C., & Brue, S. (2008). *Macroeconomics: Principles, Problems, & Policies*. ABD: McGraw-Hill.
- McNown, R., Sam, C. Y., & Goh, S. K. (2018). Bootstrapping The Autoregressive Distributed Lag Test For Cointegration. *Applied Economics*, 50(13), 1509-1521.
- Mill, J. (1874). *Essay on Some Unsettled Questions of Political Economy*. Londra: Longmans.
- Miller, R., & Pulsinell, R. (1985). *Modern Money and Banking*. New York.
- Mishkin, F. (2001). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Boston: Global Edition.

- Nomer, C., & Yunak, H. (2000). *Sigortanın Genel Prensipleri*. İstanbul: Ceyma Matbaacılık.
- Oral, A. (2001). *Dünya'da ve Türkiye'de Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlık Sigortası Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orhaner, E. (2013). *Sigortacılık*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Ölmez, E. (2016). *Sigorta Şirketlerinde Operasyonel Risk Hatalarının Marka Değerine Etkileri Ve Alınması Gereken Önlemler*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Öner, M. (2023). Finansal Derinleşmenin Türk Sigorta Sektörü İle Katılım Sigortacılığına Etkileri. *Politik Ekonomik Kuram*, 172-184.
- Özbilen, E. (2007). *Effects Of Macro-Economic Factors On Non-Life Insurance Sales*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbolat, M. (2004). *Türkiye'de Hayat Sigortaları & Bireysel Emeklilik Sistemi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özbolat, M. (2011). *Temel Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özcan, H., & Uzpeder, İ. (2020). Kümeleme Analizi İle Türkiye'deki Nakliyat Ve Toplam Sigorta Prim Göstergelerinin Karşılaştırılması. *Beykoz Akademi Dergisi*, 321-333.
- Özcan, H., & Yıldırım, F. (2021). Türk Sigorta Sektörünün 2010-2019 Dönemi Prim ve Reasürans İlişkisinin Zaman Serisi Yönetimi İle Analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-16.
- Özcan, H., Ökten, N., & Uzpeder, İ. (2021). Sigorta Sektörünün Yarattığı Kamusal Dışsallıklar. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 73-88.
- Özcan, K., Günay, A., & Ertaç, S. (2003). Determinants of private savings behaviour in Turkey. *Applied Economics*, 1405-1416.
- Özdinçer, E. (2002). *İnşaat Sigortaları ve Hasar Tespiti*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özer, M. (2019). *Gelişmekte Olan Ülkelerde İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi İle Cari Açık Arasındaki İlişki*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgül, E., Özdemirci, F., Yazıcı, T., & Baykal, E. (2019). Küreselleşmenin Türkiye Sigorta Sektöründeki Etkileri: Şirketlerin Ortaklık Yapısı Ve Pazar Payları. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 100-130.

- Özsuca, Ş. (2003). Küreselleşme ve Sosyal Güvenlik Krizi . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 133-152.
- Öztürk, A., & Güven, Ö. (2019). *Bankacılık Ve Sigortacılıkta Pazarlama*. İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş.
- Özüdoğru, H., & Erturan, Y. (2019). Hayat Sigortası Yaptıran Kişilerin Demografik Özelliklerine Göre Sigorta Şirketlerine Karşı Memnuniyetleri Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 1995-2009.
- Özüdoğru, H., & Erturan, Y. (2019). Hayat Sigortası Yaptıran Kişilerin Demografik Özelliklerine Göre Sigorta Şirketlerine Karşı Memnuniyetleri Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği)1. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 2.
- Paçacı, İ. (2017). Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi. *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:4 Sayı:8 Sayfa:313-338.
- Paksu, M. (2007). *Bireysel Emeklilik Sistemi ve Ekonomik Etkileri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Paya, M. (2007). *Para Teorisi ve Para Politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Pehlivan, P. (2018). Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi ve Etkinliği. *Journal Of Institute Of Economic Development And Social Researches*, 486-497.
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches To The Analysis Of Level Relationships. *Journal Of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Phillips, P. C., & Perron, P. (1988). Testing For A Unit Root In Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Polat, A., & Akın, F. (2021). Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 407-427.
- Rakıcı, C., & Ela, M. (2016). Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Vergisel Teşvikler. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 89-110.
- Romer, D. (1996). *Advanced Macroeconomics*. Berkeley: University of California.
- Sak, Z. (2007). *Türk Sigorta Sektörünün AB Sigorta Sektörü Kapsamında Ekonomik Açidan Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salimi Altan, M. (2010). Türk Sigortacılık Sektöründe Etkinlik: Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Bir Uygulama . *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 185-204.

Sam, C. Y., McNown, R., & Goh, S. K. (2019). An Augmented Autoregressive Distributed Lag Bounds Test For Cointegration. *Economic Modelling*, 80, 130-141.

Sarioğuz, S. (2007). *Sigorta Sektöründe Risk Yönetimi, Alternatif Risk, Transfer Yöntemleri, Şirketler İçin Bir Öneri: Hava Durumu Opsiyonları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Satıcı, E., & Erdemir, C. (2009). Faiz Oranının Rastlantı Değişkeni Olması Durumunda Tam Hayat ve Dönem Sigortaları. *İstatistikçiler Dergisi*, 1-8.

SEDDK. (2021). *2021 Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu*. Sigortacılık Ve Özel Emeklilik Düzenleme Ve Denetleme Kurumu: <https://www.seddk.gov.tr/upload/doc/2021-sigortacilik-ve-BES-faaliyet-raporu.pdf> adresinden alındı

Sergici, E. (2001). *Türklerin Tarihi ve Sigortacılık*. İstanbul: Latin Basım.

Serter, N. (1993). *Genel Olarak ve Türkiye Açısından İstihdam ve Gelişme*. İstanbul: İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi.

Sey, N., & Aydın, B. (2019). Beklenen Yaşam Süresinin Belirleyicileri: Japonya Örneği Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 151-170.

Seyitoğlu, H. (1999). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Seyrek, İ., & Mızırak, Z. (2009). Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 383-394.

Sezgin, S., & Yıldırım, T. (2015). Türkiye’ De Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 123-140.

SGK. (2023, 12 17). *Sosyal Güvenlik Kurumu Hakkında Merak Ettikleriniz*. Sosyal Güvenlik Kurumu: <https://www.sgk.gov.tr/Hakkimizda/Index/c4953319-ea98-439f-89e0-4b1cdddbed55/> adresinden alındı

Sigortacılık Okulu. (2023, 12 20). *Hayat Dışı (Elementer) Sigorta*. Sigortacılık Okulu: <https://sigortacilikokulu.com/hayatdisi-sigorta/> adresinden alındı

Smith, A. (2008). *Milletlerin Zenginliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sönmez, D. (2008). *Bireysel Emeklilik Sistemi ve Beklentiler*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stefan, Z. (2021). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Derinleşmenin Sigorta Sektörüne Etkilerinin Analizi: Türkiye Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Strateji Ve Bütçe Başkanlığı. (2024, 03 06). *Ekonomik Ve Sosyal Göstergeler*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı: <https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/#1540021349032-1be70108-294c> adresinden alındı

Şamiloğlu, F., Eser, F., & Bağcı, H. (2019). Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Makroekonomik Değişkenlerle Olan İlişkisi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 24-40.

Şener, Y., & Behdioğlu, S. (2013). Türkiye Sigorta Pazarının Gelişimindeki Ana Unsurların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 523-534.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020, 09 07). *T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı*. Türkiye Sigorta Tanıtım Toplantısı: <https://hmb.gov.tr/duyuru/turkiye-sigorta-tanitim-toplantisi> adresinden alındı

T.C.Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete. (2023, 12 21). *7319 Sigortacılık ile Diğer Bazı Alanlara İlişkin Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. T.C.Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/05/20210525-12.htm> adresinden alındı

Tek, M. (2019). *Sigortacılık Sektöründe Hizmet İçi Mesleki Eğitimler Ve Sektörel İhtiyaçların Karşıllanması*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Teker, D., Teker, S., & Sönmez, M. (2012). Ekonomik Değişkenlerin Kadın Ve Erkeğin Yaşam Süresine Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 118-126.

Timur, H. (1960). *Sigortacılık*. İzmir: Not Yayınları Serisi.

Tıraş, H. (2023). MIKTA Ülkelerinde İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Journal Of Emergıng Economies And Policy*, 577-590.

Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical İnference İn Vector Autoregressions With Possibly Integrated Processes. *Journal Of Econometrics*, 66(1-2), 225-250.

TSB. (2022). *TSB 2022 Genel Kurul Faaliyet Raporu*. Türkiye Sigortalar Birliği: https://www.tsb.org.tr/content/Broadcasts/TSB_GENEL_KURUL_TR22_Final_0Y3LJ8K.pdf adresinden alındı

TSB. (2023, 12 20). *Hayat Sigortası Genel Şartları*. Türkiye Sigortalar Birliği: https://www.tsb.org.tr/media/attachments/Hayat_Sigortas%C4%B1_Genel_%C5%9Eartlar%C4%B1.pdf adresinden alındı

TSB. (2024, 01 11). *Mali Tablolar ve İstatistikler*. Türkiye Sigorta Birliği: <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistik/genel-sigorta-verileri/prim-adet> adresinden alındı

Tunay, K. (2005). *Finansal Sistem-Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi*. İstanbul: Birsen Yayınevi.

Tunay, N., & Tunay, K. (2023). Türkiye'de Enflasyonun Sigorta Şirketlerinin Performansına ve Prim Üretimlerine Etkileri. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 59-82.

Tunay, N., Çamlıbel, F., & Tunay, K. (2020). Ekonomik Dalgalanmaların Sigorta Şirketlerinin Pazar Payları ve Prim Üretimleri Üzerindeki Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 95-101.

TÜİK. (2023, 10 13). *Kurumsal Sektör Hesapları, 2022*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2022-49669> adresinden alındı

TÜİK. (2024, 04 07). *İşsizlik*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı

TÜİK. (2024, 03 03). *Kurumsal Sektör Hesaplamaları, 2021*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2021-45684#:~:text=Gayrisafi%20hanehalk%C4%B1%20tasarruf%20oran%C4%B1%202021,y%C4%B1%C4%B1nda%20%11%2C4%20oldu.> adresinden alındı

Tüleykan, H., & Demirci, Y. (2020). Sigortacılık Sektörü İle İnsani Kalkınma Endeksi Arasındaki İlişkinin Analizi:1985-2017. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 111-133.

Tüzemen, Ö., & Yamak, R. (2019). Haavelmo Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 277-294.

Uçkun, N., & Ersoy, B. (2021). Jeopolitik Risklerin Ve Ekonomik Büyümenin Hayat Sigortacılığına Etkisi: Türkiye İçin Bir ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 824-844.

Uğurlu Keskin, I. (2023). *Türkiye'de Sigortacılık, Sigortacılığın Gelişimi, Ekonomik İşlevleri ve Sorunları*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

- Uralcan, G. (2004). *Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*. İstanbul: Beta Basım.
- Uzun, F. (2010). *Hayat Sigorta Şirketlerinde Bağımsız Denetim ve Bir Uygulama*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ülgen, G., & Özer, M. (2020). İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi İle Cari Açık Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Akdemik İncelemeler Dergisi*, 83-112.
- Ülgen, H. (2016). Başkası Lehine Sigorta Ve Bu Sigortada Sigortalının Ve Sigorta Ettirenin Talep Ve Dava Hakkı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2827-2838.
- Ülgener, S. (2000). *Milli Gelir İstihdam ve İktisadi Büyüme*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ünal, T. (1994). *Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Vadlamannati, K. (2008). Do Insurance Sector Growth and Reforms Affect Economic Development? Empirical Evidence From India. *The Journal of Applied Economic Research*, 43-86.
- Webb, L., Grace, M., & Skipper, H. (2002). *The Effect of Banking and Insurance on the Growth of Capital and Output*, Center for Risk Management and Insurance Working Paper 02-1. Atlanta: Robinson College of Business Georgia State University.
- Williamson, S. (2004). *Macroeconomics*. Addison Wesley.
- Winzyski, J. (1978). *Comparative Monetary Economics*. London: The McMilland Press Ltd.
- Yaman, H. (2021). İnsani Gelişme, Ticari Dışa Açıklık Ve Ekonomik Büyüme Dinamikleri: G-20 Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 121-134.
- Yapraklı, S. (2007). Ticari Ve Finansal Dışa Açıklık İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Ve İstatistik Dergisi*, 67-89.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anabilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 59-77.
- Yayla, Ş. (2019). *Sigortacılık Sektöründe Kârlılık Analizi: Bir Firma Örneği*. İstanbul: Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yayla, Ş. (2019). Sigortacılık ve Türkiye'de Sigorta Sektörünün Durumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 107-125.

Yazgan, M. (1999). *Türkiye'de Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi ve Hayat Sigortalarından Sağlanan Fonların Ekonomideki Rolü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcıoğlu, E., & Atamer, K. (2012). *Sigorta Hukuku Ders Notları*. İstanbul.

Yazıcıoğlu, İ. (2024). *Sosyoekonomik ve Finansal Faktörlerin Sigorta Talebi Üzerindeki Etkisi*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yenisu, E. (2019). Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 206-217.

Yıldırım, A., Eryılmaz, C., & Büyükarıkan, U. (2020). Sigorta Sözleşmeleri Standardına Göre Sigorta Muhasebesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 534-548.

Yıldırım, İ. (2022). Sigortacılık Sektörü Prim Üretimine Ekonomik Gelişmeye Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 492-501.

Yıldırım, K., Karaman, D., & Taşdemir, M. (2010). *Makro Ekonomi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, M. (2023). Doğum Oranı ve Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 93-102.

Yılmaz, P. (2004). *Birikimli Hayat Sigortası İle Bireysel Emeklilik Sigortasının Karşılaştırılması ve Aktüeryal Yapıları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Yılmaz, T. (2010). *Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yönetmi İle Finansal Yapının Değerlendirilmesi Ve İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörübulut, S. (2023). Türkiye'de Sigorta Prim Üretim Miktarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1153-1162.

Zortuk, M., & Ebeoğlu, H. (2016). Seçilmiş Geçiş Ekonomilerinde İnsani Kalkınma Ve Sigorta İlişkisi: Ampirik Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 378-395.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Sümeyra ÖZ			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim-Ortaöğretim	Kartaltepe Mehmet Gönç İ.Ö.O.		Ankara	2001-2009
Lise	Anafartalar Tic. Meslek Lisesi	Bilgisayarlı Muhasebe	Ankara	2009-2012
Ön Lisans	Ankara Üniversitesi Beypazarı M.Y.O.	Bankacılık ve Sigortacılık	Ankara	2012-2014
Lisans	Eskişehir Anadolu Üniversitesi	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Eskişehir	2015-2020
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	İşletme (Tezsiz)	Artvin	2022-2023
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	İktisat (Tezli)	Artvin	2022-2024
İş Deneyimi	*NN HAYAT VE EMEKLİLİK(Acente)- (Finansal Güvence Danışmanı)-2015/2017 *AEGON HAYAT VE EMEKLİLİK ANKARA BÖLGE MÜD.(Finansal Güvence Danışmanı)-2018/2022 *VIENNALİFE EMEKLİLİK VE HAYAT ANKARA BÖLGE MÜD.(Finansal Güvence Danışmanı)-2022/2023			